

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

Факультет соціології і права

Кафедра соціології

«На правах рукопису»
УДК _____

До захисту допущено:

Завідувач кафедри

_____ Павло ФЕДОРЧЕНКО-КУТУЄВ

« » січня 2024р.

Магістерська дисертація

на здобуття ступеня магістра

**за освітньо-професійною програмою «Врегулювання конфліктів та
медіація»**

зі спеціальності 054 «Соціологія»

на тему: «Контрмир як загроза архітектурі міжнародної безпеки»

Виконав (-ла):

студент (-ка) II курсу, групи СЛ-21мп

Заєць Ольга Юріївна _____

Науковий керівник:

Доцент кафедри соціології,

к. політ. н., доц.

Багінський Андрій Владиславович _____

Рецензент:

Доцент кафедри теорії та практики управління,

к. філос. н., доц.

Дергачов Євген Вікторович _____

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних посилань.
Студент (-ка) _____

Київ – 2024 року

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет соціології і права
Кафедра соціології

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Спеціальність – 054 «Соціологія»

Освітньо-професійна програма «Врегулювання конфліктів та медіація»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

____ Павло ФЕДОРЧЕНКО-КУТУСВ

« » січня 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на магістерську дисертацію студентці

Заєць Ользі Юріївні

1. Тема дисертації «Контрмир як загроза архітектурі міжнародної безпеки», науковий керівник дисертації Багінський Андрій Владиславович, доцент, кандидат політичних наук, затверджені наказом по університету від «24» листопада 2023р. №5369-с (стаціонар)
2. Термін подання студентом дисертації: 12.01.2024
3. Об'єкт дослідження – еволюція та загрози системи міжнародної безпеки
4. Предмет дослідження – контрмирна діяльність як загроза архітектурі міжнародної безпеки
5. Перелік завдань, які потрібно розробити:
 - надати характеристику поняття контрмиру;
 - проаналізувати сучасні підходи вивчення процесу контрмиру та дослідити специфіку його наукового обґрунтування;
 - визначити причини та можливі шляхи стримування діяльності спойлерів мирного процесу;
 - окреслити особливості миротворчих процесів та сучасний перебіг збройних конфліктів у світі;
 - з'ясувати перешкоди сучасних миротворчих операцій та визначити методи їх можливого усунення;
 - виявити контрмирний характер процесу врегулювання російсько-

української війни до початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України.

6. Орієнтовний перелік графічного (ілюстративного) матеріалу: 3 таблиці, 5 рисунків.

7. Орієнтовний перелік публікацій: 2

8. Дата видачі завдання: вересень 2023

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення напрямку дослідження	Жовтень 2022	
2.	Формування джерельної бази дослідження	Листопад 2022 – Січень 2023	
3.	Складання розгорнутого плану	Лютий 2023	
4.	Написання вступу до роботи (визначення об'єкту, предмету, мети та завдань)	Березень – Квітень 2023	
5.	Підготовка і написання I розділу дипломної роботи (Теоретико-методологічні засади дослідження контрмиру)	Травень – Червень 2023	
6.	Написання II розділу дипломної роботи (Контрмир як наслідок еволюції миротворчих процесів у світі)	Липень – Серпень 2023	
7.	Написання III розділу (Аналіз вторинних соціологічних даних у врегулюванні збройних конфліктів у контексті посилення контрмиру), висновків та коригування списку літератури.	Вересень 2023 – Січень 2024	
8.	Апробація дипломної роботи у вигляді статей для фахових наукових журналів «Актуальні проблеми філософії та соціології» та «Obrana a strategie».	Червень – Грудень 2023	
9.	Передача магістерської дисертації на кафедру	12.01.2024	

Студентка

Ольга ЗАЄЦЬ

Науковий керівник

Андрій БАГІНСЬКИЙ

АНОТАЦІЯ

Заєць О.Ю. Контрмир як загроза архітектурі міжнародної безпеки. – На правах рукопису. Магістерська дисертація за спеціальністю 054 «Соціологія». – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», кафедра соціології. – Київ, 2024. – 114 с., список джерел зі 101 найменування.

Явище контрмиру особливо гостро постає у процесі врегулювання сучасних збройних конфліктів та несе загрозу для архітектури міжнародної безпеки в цілому. Дослідження причин його виникнення та розроблення можливих стратегій щодо управління діяльністю контрмирних акторів допоможе убезпечити мирний процес від їх негативного впливу.

Так у рамках цієї роботи визначено поняття, причини та специфіку дослідження процесу контрмиру, окреслено його основні характеристики, а також можливі шляхи стримування. З'ясовано, яка форма контрмиру є найбільш небезпечною у процесі врегулювання збройних конфліктів. Проаналізовано поточні перешкоди сучасних миротворчих операцій, запропоновано перелік рекомендацій щодо посилення їх ефективності та стійкості перед можливими викликами. Спираючись на специфіку перебігу сучасних збройних конфліктів та міжнародної миротворчості, було виявлено контрмирний характер процесу врегулювання російсько-української війни у період 2014-2022 рр.

Ключові слова: контрмир, міжнародна безпека, миротворчість, збройний конфлікт, спойлери, ООН, російсько-українська війна, Мінські угоди.

ABSTRACT

Zaiets O. Counter-peace as a threat to the international security architecture. – Manuscript. Master's Degree Thesis. Speciality 054 – Sociology. – National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Department of Sociology. – Kyiv, 2024. – 114 p., 101 sources.

The phenomenon of counter-peace is particularly acute in the process of resolving modern armed conflicts and poses a threat to the international security architecture as a whole. Investigating the causes of its emergence and developing possible strategies for managing the activities of counter-peace actors will help to protect the peace process from its negative impact.

Thus, this paper defines the concept, causes and specifics of the study of the counter-peace process, outlines its main characteristics, as well as possible ways of deterrence. The author identifies which form of counter-peace is the most dangerous in the process of resolving armed conflicts. The current obstacles to modern peacekeeping operations are analyzed, and a list of recommendations is offered to enhance their effectiveness and resilience in the face of possible challenges. Based on the specifics of the course of modern armed conflicts and international peacekeeping, the author reveals the counter-peace nature of the process of settlement of the Russian-Ukrainian war in the period 2014-2022.

Keywords: counter-peace, international security, peacekeeping, armed conflict, spoilers, UN, Russian-Ukrainian war, Minsk agreements.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНТРМИРУ	13
1.1 Поняття контрмиру	13
1.2 Сучасні підходи до розуміння процесу контрмиру	21
1.3 Специфіка дослідження контрмирних процесів	31
РОЗДІЛ II. КОНТРИМІР ЯК НАСЛІДОК ЕВОЛЮЦІЇ МИРОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ У СВІТІ.....	41
2.1 Причини виникнення контрмиру в архітектурі міжнародної безпеки	41
2.2 Управління спойлерами та засоби стримування контрмиру	51
2.3 Особливості миротворчих процесів у світі	59
РОЗДІЛ III. АНАЛІЗ ВТОРИННИХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДАНИХ У ВРЕГУЛЮВАННІ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ У КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ КОНТРМИРУ	70
3.1 Сучасні збройні конфлікти в умовах трансформації архітектури міжнародної безпеки.....	70
3.2 Виклики миротворчих місій у процесі врегулювання сучасних збройних конфліктів	80
3.3 Російсько-українська війна як наслідок посилення контрмиру у світі	92
ВИСНОВКИ.....	103
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	108

ВСТУП

Актуальність теми дослідження

Після закінчення періоду холодної війни кількість збройних конфліктів у світі не зменшувалася, а зберігала тенденцію збільшення частоти. При цьому ж миротворча діяльність Організації Об'єднаних Націй (ООН) також посилювала свою ефективність та вплив на врегулювання збройних протистоянь у різних частинах світу. Проте з часом сучасний перебіг подій на світовій арені, поточний стан безпекової ситуації, послаблення авторитету миротворчої діяльності ООН, міжнародна взаємодія та механізми її реагування на загрози та виклики породжують запити щодо пояснення причин таких змін в архітектурі міжнародної безпеки і взаємодії між її акторами.

Чому вплив ООН на стабілізацію безпекової ситуації у різних регіонах світу послабився? Які чинники цьому сприяли і чи можливо їх усунути? Як змінилася природа збройних конфліктів і який їх масштаб в цілому? За яких умов миротворчі місії можуть стійко протистояти факторам, що суперечать досягненню миру? Ці та інші запитання є особливо актуальними у період найбільшої дестабілізації та загроз архітектурі міжнародної безпеки з часів Другої світової війни. Власне наростаюча напруженість у відносинах та взаємодії міжнародних політичних суб'єктів подекуди створює патову ситуацію, що вимагає швидкого розв'язку та стратегії у досягненні мінімізації наслідків, а також ціни вирішення проблеми. І передусім ціна цього питання – мир, відповідно і продовольча безпека, економічний та енергетичний розвиток, а також стан ситуації, пов'язаної із глобальним потеплінням. Як результат, особливо негативного впливу та нетривіальних перешкод зазнає шлях досягнення цілей сталого розвитку.

Тому одним з найбільших викликів у сучасному капіталістичному та глобалізованому світі для архітектури міжнародної безпеки постає процес контрмиру, а також вся діяльність, яка сприяє посиленню стану його масштабування та рівня заподіяної ним шкоди для стабільності функціонування

й розвитку міжнародних організацій та країн світу. Враховуючи поточний стан швидкості поширення інформації, розвитку технологій, наслідків пандемії, кліматичних змін, масових міграцій, взаємозалежності у сфері процесів міжнародної економіки та політики, спільність у досягненні миру, стабільності та підтримки демократичних цінностей зазнає небезпеки з боку широкого спектру контрмирних еліт, окремих діячів та особливо держав-агресорів, для яких такий стан речей у світі є суттєво не вигідним. Тому головним завданням у дослідженні загроз миру постає не лише виявлення, протидія та запобігання їхньому виникненню чи посиленню впливу, а також винайдення, розроблення та вдосконалення методів, стратегії і тактики боротьби із контрмирною діяльністю. Проте спершу для цього необхідно проаналізувати практичні випадки їх зародження, функціонування та наслідки впливу.

Так у цій роботі представлене теоретичне заглиблення у дослідження поняття контрмиру, причин, характеристик та особливостей його виникнення як головної загрози архітектурі міжнародної безпеки. Зокрема, окрема увага приділяється й специфіці вивчення та аналізу контрмирної діяльності, а також можливим методам стримування його впливу на забезпечення мирних процесів.

Практична частина роботи зосереджується на аналізі вторинних соціологічних даних у процесах врегулювання збройних конфліктів з високою та низькою інтенсивністю, з результатом визначення їх контрмирних перешкод, спираючись на дані ООН, проєкту даних про розташування та події збройних конфліктів (ACLED), щорічні звіти школи культури миру Автономного університету Барселони про конфлікти, права людини та розбудову миру, а також даних організації Wisevoter. Крім того, окрема увага приділяється аналізу невдалого мирного процесу у врегулюванні російсько-української війни у період дії Мінських угод, тобто до початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну. У цьому ж випадку досліджується виникнення контрмиру як одного з багатьох чинників, які призвели до розгортання одного з найбільших збройних конфліктів у світі з часів Другої світової війни.

Стан наукової розробленості проблеми

Поняття контрмиру є сучасним терміном, який набув своєї актуальності з часу припинення існування біполярної системи міжнародних відносин й особливо з розвитком процесу глобалізації у світі, що сприяв трансформації системи міжнародного порядку. Серед сучасних науковців, які досліджують поняття, характеристики контрмиру та вносять найбільший внесок у розвиток та популяризацію цього питання в академічній спільноті є професори О. Річмонд, Г. Висока, С. Погодда, А. Бйоркдал, Є. Почапорнкул. Проте питання виникнення та діяльності спойлерів мирного процесу досліджували ще раніше, за основу беруть наукові праці С. Стедмана, також варто виділити й інших дослідників контрмирної діяльності та досліджень миру в цілому, праці яких буди покладені в основу цієї роботи, серед них: Р. Мак-Джінті, Е. Гофман, Е. Ньюман, Д. Дарбі, М.-Ж. Захар, Б. Асланов, Л. Блейдес, Д. Де Майо, Д. Фуамба, М. Йонекава, А. Сігерс, К. Грінхілл, С. Майор, Б. Кастраті, Д. Насіменто, Д. Нільссон, М. Ковач, С. Огутцу-Фу, Г. Онянго, Л. Остендорф, В. Перлман, А. Рейтер, Л. Штайнерт, Дж. Штайнерт, С. Кері та інші.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація написана в рамках ініціативної науково-дослідної теми кафедри соціології «Соціологічні та політологічні дослідження конфліктів в контексті динаміки модерну: від теорії до врегулювання» (реєстраційний номер: 0122U202039 від 29.12.2022), керівником якої є професор, доктор соціологічних наук Павло Володимирович Федорченко-Кутуєв.

Мета дослідження – з'ясування особливостей контрмирної діяльності як загрози архітектурі міжнародної безпеки.

Завдання дослідження:

1. Надати характеристику поняття контрмиру.
2. Проаналізувати сучасні підходи вивчення процесу контрмиру та дослідити специфіку його наукового обґрунтування.
3. Визначити причини та можливі шляхи стримування діяльності спойлерів мирного процесу.

4. Окреслити особливості миротворчих процесів та сучасний перебіг збройних конфліктів у світі.
5. З'ясувати перешкоди сучасних миротворчих операцій та визначити методи їх можливого усунення.
6. Виявити контрмирний характер процесу врегулювання російсько-української війни до початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України.

Об'єкт дослідження – еволюція та загрози системи міжнародної безпеки.

Предмет дослідження – контрмирна діяльність як загроза архітектурі міжнародної безпеки.

Методи дослідження

Відповідна робота здійснювалися за допомогою низки наукових методів. Зокрема, серед теоретичних методів у випадку дослідження теоретико-методологічних засад процесу контрмиру у світі, визначення його причин та можливих шляхів стримування застосовувалися: метод індукції та дедукції, пояснення, класифікації та аналізу, а також структурно-функціональний метод. У випадку практичної частини роботи, яка стосувалася дослідження сучасних збройних конфліктів та миротворчих процесів з метою виявлення у них контрмирної діяльності, було використано такі емпіричні методи: метод аналізу вторинних соціологічних даних, наукового припущення та прогнозування.

Наукова новизна одержаних результатів

Ця робота стає першим вітчизняним дослідженням, яке аналізує процес контрмиру та вводить його поняття в її академічний доробок. Вперше структуровано й узагальнено специфіку та причини виникнення процесу контрмиру в архітектурі міжнародної безпеки. Нового розвитку також набуло дослідження спойлерів мирного процесу та питання управління їхньою діяльністю. Також варто підкреслити й новий внесок цієї роботи у дослідження проблеми перебігу російсько-української війни.

Практичне значення одержаних результатів

Результати цієї роботи мають як теоретичне, так і практичне значення. Адже дослідження контрмиру ще не є досить поширеними, а у вітчизняній академічній літературі й зовсім новими, зокрема, це стосується і питання управління діяльністю спойлерів мирних процесів. Надане визначення поняття контрмиру допоможе краще розуміти його сутність, а проведена класифікація та систематизація його теоретико-методологічних засад дозволить спростити процес першочергового ознайомлення з цією темою з метою подальшого заглиблення у її наявні особливості, а також дослідження й інших вже нових аспектів. Під час практичного дослідження характеристик миротворчих місій та природи сучасних збройних конфліктів, результати цієї роботи допоможуть краще зрозуміти сутність та причини їх викликів, а також визначати приховані ознаки діяльності контрмирних акторів.

Апробація результатів дисертації

Результати дисертаційного дослідження були висвітлені у статтях у наукових фахових журналах: один з яких належить до категорії Б, інший входить до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science.

Публікації

Впродовж часу написання цієї роботи було опубліковано дві статті, одна з яких – в українському науковому фаховому журналі (категорія Б), інша – у чеському, який індексується у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science:

1. Багінський, А. В., & Заєць, О. Ю. (2023). Діяльність ООН під час російсько-української війни: виклики та перешкоди. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 40(1), 156-160. <https://doi.org/10.32782/apfs.v040.2023.26>
2. Bahinskyi, A & Zaiets, O. (2023). Strategies of the Sides in the Russia-Ukraine War. *Obrana a strategie*, 23(2), 63-81. <https://doi.org/10.3849/1802-7199.23.2023.02.063-081>

Структура магістерської роботи

Робота складається зі вступу, трьох розділів, кожен з яких поділений на три підрозділи, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 114 сторінок (з них 101 основного тексту). Список використаних джерел містить 101 найменування (з них іноземних – 87).

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНТРМИРУ

1.1 Поняття контрмиру

Сучасний мир – це не лише про відсутність міждержавних воєн чи внутрішніх збройних протистоянь та інших конфліктів, це цілий спектр діяльності, який потребує все нових підходів та широкого аналізу попередніх поразок. Мир – це також набір елементів політичного, суспільного та економічного добробуту. З кожним новим етапом розвитку цифровізації, міжнародної взаємодії та відносин, очікування та потреби від миротворчих місій стають більшими. Поняття миру також має різні форми, рівні та характеристики, які видозмінюються в залежності від часу та етапу конфлікту, а також особливостей сприйняття його громадськістю. Тому опис будь-якої основи миру повинен брати до уваги чисельність його аспектів, стану, у якому він перебуває (Lazarou & Stanicek, 2022, с. 1-3). Проте, щоб оцінити ефективність впровадження мирних процесів, потрібно вимірювати рівень їхніх загроз, задля уникнення можливого ускладнення поточного перебігу подій. Ці загрози у свою чергу також є численними, комплексними та гібридними, зосереджуючи свій фокус на протистоянні з мирними процесами, вони являються антагоністом розвитку миру у світі та наділені визначенням контрмиру.

Прагнення активного врегулювання конфліктів та сприяння посиленню мирних процесів в архітектурі міжнародної безпеки не заручилися необхідним рівнем підтримки на всіх рівнях світопорядку. Будь-який рух має тих акторів чи цілі впливові групи, яким він не є вигідним, адже протирічить їхнім інтересам та системі цінностей. Не виключенням стала ситуація притаманна і для міжнародного миробудівництва. Очевидно, мир – це той стан відносин, якого прагнуть усі, проте насправді контрмир є не менш затребуваним на сучасній світовій арені. Сутність поняття контрмиру також присутня у критиці концепції ліберального миру, яка з'явилася після завершення Холодної війни та перемоги Західного світу над біполярною системою світопорядку.

Мета будувати мир та світову безпеку універсалістським способом, спираючись на одні принципи та правила миробудівництва для усіх країн, зосереджуючи ключову діяльність у руках міжнародних та транснаціональних інституцій, викликало конфронтаційну реакцію серед низки інших акторів міжнародної політичної арени (Багінський, 2019а). Контрмир став способом протиставлення, боротьби правлячих еліт за можливість збереження свого впливу, вигідного порядку, стабільності та статусу-кво на противагу виникнення можливих змін, спричинених функціонуванням міжнародної миротворчої спільноти, діяльність якої сприймалася як вагома загроза для існування поточного стану речей. Окрема особливість таких дій полягає у тому, щоб розробити їх якомога більш непрямими та прихованими, що матиме найефективніший результат у блокуванні небажаних змін. Щоб цього досягти правлячі еліти застосовують неформальні мережі, створюючи умови для захоплення та утримання державних інституцій з метою підриву та кооптації державотворчого процесу, що є запорукою більшої тривалості контрмирних процесів у необхідних політичних масштабах.

Особливості концепції контрмиру та посилення контрмирних процесів у світі дають пояснення чому ліберальний мир загалом є невдалим способом у стримуванні конфліктів, а миротворчі місії та зусилля, на їх різних етапах, зумисне блокуються чи підриваються певними акторами. Річ у тім, що міжнародні інституції та іноземні уряди, спираючись на міжнародні норми у функціонуванні міждержавних відносин, повинні співпрацювати з урядами та організаціями інших держав, навіть у тому випадку, коли склад їхньої правлячої верхівки був кооптований авторитарними елітами. Проте необхідність забезпечення цієї умови має і зворотній ефект у прагненні до розбудови миру, тобто у посиленні прояву контрмирних процесів, адже міжнародна допомога ставатиме ненавмисним механізмом активізації та посилення діяльності правлячих еліт, для яких мета миротворчих процесів є не вигідною (Багінський, 2019а).

Тому контрмир – це результат суперечності елементів архітектури міжнародної безпеки, що стала наслідком систематичного блокування мирних процесів у світі. Так як концепція ліберального миру не може бути універсальним способом врегулювання конфліктів в етнічно розділених суспільствах, контрмирні засоби з однієї сторони стали механізмом захисту місцевих еліт у стримуванні загроз утримання влади, впливу, економічних привілеїв та контролю над державними інституціями і ресурсами, які були обумовлені впровадженням мирних процесів, розроблених без урахування специфіки місцевого самоврядування, ідентичності та культури. При цьому саме громадянське суспільство, частіше всього яке є фрагментованим, намагається протистояти підтримуваним зверху структурам владних еліт та наслідкам соціально-економічних проблем, спричинених зумисним замороженням місцевих конфліктів.

Саме тому несумісність засобів архітектури міжнародної безпеки з потребами місцевості, у межах якої впроваджувалися мирні процеси, суперечність інтересам жителів та порушення питань, пов'язаних із глобальною справедливістю, сприяють посиленню нестабільності та криміналізованості державних владних структур. Таким чином контрмир є структурним процесом, спрямованим на підірвання миротворчих операцій та створення шляхів до провалу правових реформ і здобутків матеріального характеру, які були ініційовані для сприяння миру.

Контрмир являється комплексним явищем та інструментом, за допомогою якого можна досліджувати та виявляти зв'язки між систематичними викликами мирних процесів. Мається на увазі, що різні способи блокування миру у різних сферах конфлікту можуть бути пов'язаними між собою як причинно, так і джерелами виникнення, які досі могли не простежуватися. Спираючись на ці характеристики контрмир являє собою антимирну архітектуру з нетривіальною структурою, тактикою та стратегією, складові частини якої поєднані зі структурними перешкодами мирних процесів, а також ненавмисними наслідками їх несправності. Крім того процес контрмиру, як і контрреволюція,

зосереджує діапазон політичних реакцій на тиск міжнародної та суспільної спільноти щодо державних змін. Окремо варто підкреслити, що найбільш ефективним контрмир є у тому разі, коли він не є прямим антагоністом мирній діяльності, а навпаки, коли він відповідає її пом'якшеній альтернативі, таким чином забезпечуючи свій тривалий процес та необхідний результат. Засоби, якими наділений контрмир зосереджуються в інституційних організаціях домінуючих силових відносин, які прагнуть до повалення амбіцій та нівелювання суспільної боротьби за трансформацію поточного стану речей та й самих владних структур. Звідси випливає те, що контрмирні процеси відрізняються між собою за ступенем сили механізмів дії, які можуть бути жорсткої форми (диктатура, обмеження свободи, репресії, війна і т.д.) та більш пом'якшеної, що сприятиме безвихідному становищу політичної системи (обмеженість насильства, замороження конфлікту та збереження суспільної напруженості).

Тому контрмирні заходи є способом стримування на шляху до активізації розвитку політичної, економічної та суспільної системи з метою дотримання тактики владних злочинних еліт у процесі державотворення за допомогою контролю державних інституцій. Так через співпрацю іноземних урядів із державними структурами, отримана іноземна допомога ще більше сприяє роботі злочинних владних еліт й відповідно розширенню антимирних операцій. Контрмир відображає негативні, небезпечні для розвитку держави процеси, під час яких ліквідуються організовані міжнародною спільнотою мирні процеси та емансипаційний потенціал (Potchapornkul, 2022).

Варто зауважити, що контрмирні процеси є протисистемними та об'єднують зусилля акторів на усіх рівнях взаємодії (міжнародному, національному, регіональному та місцевому) задля спільної мети блокування заходів мирних процесів та небажаних наслідків їхніх інтервенцій. Як було зауважено раніше, контрмир не обов'язково завжди є полярним миру, використання його пом'якшеної форми може відображати промирні дії на перший погляд, проте цілі та мета залишаються тими ж – збереження чинників

підживлення конфлікту та покірності суспільства через умиротворення. Проте, у цьому випадку актори з антимірною ідеологією можуть переймати й мирні практики, які підтримуються міжнародною миротворчою спільнотою, з метою не допустити їхніх емансипаційних прагнень. Такий завуальований підхід контрмиру вимагає особливої креативності та впливу, він є досить пасивним у своїй природі, на відміну від жорстоких методів, які за допомогою військової окупації та диктатури примушують суспільство до покори.

Звідси і полягає основна складність миротворців у боротьбі із контрмирною діяльністю на різних рівнях, адже її осередок зосереджений всередині наявного політичного ладу, центральної форми механізму влади, соціальної структури та економічного порядку, а отже ці процеси пов'язані із зовнішніми акторами у геополітичному значенні, тому частіше піти проти контрмирного порядку цілої системи миротворці просто не наважуються. Тому загалом, просуваючи контрмирні прагнення, не обов'язково розпочинати конфлікти різної інтенсивності, досить таки використовувати самі стабілізаційні елементи миротворчих процесів, щоб нівелювати емансипаційні прагнення та зберегти або ж модернізувати поточний стан необхідної стратифікації для збереження впливу владних еліт у суспільстві (Pogodda et al., 2023a).

Цікаво те, що спершу контрмирна діяльність владних еліт обмеженим чином підтримує важливість та цілі самих мирних процесів, проте це робиться з метою отримання передбачуваних для необхідного результату ресурсів. Низка угод, укладених за міжнародного посередництва щодо розподілу повноважень у 90-х роках минулого століття, сприяла безвиході та збереженню замороження конфліктів. Контрмир – це також спосіб підтримки суспільної ієрархії, заснованої на авторитарному режимі правління та соціально-економічній ізоляції. Проте саме суспільство також може чинити опір мирним процесам, вбачаючи у них антагоністичні настрої, будучи негостинно налаштованим щодо політики іноземних акторів. У цьому полягає основний сенс контрмирної ідеології: задля своїх цілей та інтересів вона містить достатній резерв сили від

місцевої до транснаціональної структури, що частіше за все завжди перевищує накопичений арсенал інструментів міжнародного мирного процесу.

Менше з тим, межі контрмиру в основному зосереджені на тому, щоб заблокувати ліберальний мир, а отже не допустити розвиток громадянського суспільства та функціонування опозиційних організацій чи структур. До того ж прагнення блокування правових норм, необхідних реформ та можливу багатосторонність у випадку мирної держави нівелюють міжнародну допомогу з розбудови мирного врегулювання на місцевому та державному рівнях, а отже й відкидають визнання не лише державного мирного та суспільного порядку, а й заперечують важливість статуту та політики архітектури міжнародної безпеки. Так як контрмир поширюється та взаємодіє на різних рівнях політичної взаємодії, його ідеологія створює притаманну собі вісь геополітичних відносин з відповідним тлумаченням політичного порядку у світі. І навіть якщо через контрмирні процеси владні актори намагаються уникати прямого воєнного зіткнення, за допомогою авторитарних засобів правління та взаємодії, такі зіткнення відбуваються й іншими способами (Richmond et al., 2023).

Професор Олівер Річмонд (2021) відділяє три моделі блокування миру (контрмиру), які виникають в залежності від характеристики поточної політичної ситуації та інших чинників соціальної та економічної стабільності.

Модель патового становища: виникає при радикальних розбіжностях сторін конфлікту, коли стан політичної неврегульованості знаходиться у замкненому становищі. Тобто сам конфлікт є не врегульованим, а залишається замороженим, сторони таким чином не відмовляються від своїх основних цілей та твердо стоять на своїх несумісних позиціях. Мир у такому разі має характеристики негативного, адже військові дії як такі відсутні, проте до суспільної стабільності та гармонії ще далеко. У цьому випадку сторони конфлікту або ж прокладають кордон на суперечливій території, або ж через угоду розподіляють владу на цій території. Ситуація може не змінюватися доти, доки хоч одна зі сторін не вирішить піти на поступки та врегулювати конфлікт мирним шляхом, чи навпаки фіналізувати його за допомогою військового

завоювання. Механізми контрмирних процесів у цьому випадку особливо специфічні, адже потребують властивих способів взаємодії не лише з іноземними акторами та міжнародними інституціями, а й, у випадку подальших дій щодо противника, власних інтересів та прихованих мотивів. Проте основна складність боротьби із контрмиром такої форми полягає у тому, що самі мирні процеси були захоплені безпосередньо контрмирними елітами.

Обмежений контрмир: заснований на нерівномірній стабільності та поверхневому врегулюванню збройних протистоянь у країні. Тут специфіка полягає у неповній включеності у мирний процес усіх сторін конфлікту та регіонів його активної фази, що у свою чергу заохочує локальні зіткнення та злочинну діяльність організованих груп. Таким чином державотворчий процес є хитким та вразливим через активність місцевих злочинних еліт у певних частинах країни, які дестабілізують ефективність міжнародних миротворчих інтервенцій. Такий тип контрмиру більшою мірою притаманний для постколоніальних держав, процес становлення державності у яких залишився незавершеним. Функціонування самих міжнародних місій за таких умов залежить від прямого контакту з державними політичними елітами, а отже і опосередкованому сприянню діянь репресивних урядів. Тому сучасні підходи мирного врегулювання конфліктів у таких квазідержавах не здатні виправдати свою ефективність, а навіть навпаки можуть посилити процес контрмиру (Pogodda et al., 2021).

Безпосередній (прямий) контрмир: найжорсткіша та найнебезпечніша форма контрмиру. За таких умов здійснюється пряме та систематичне порушення прав людини, яке відбувається за диктаторського, військового режиму чи громадянської війни. Такі контрмирні сили є хаотичними та здебільшого безконтрольними, маючи за мету утримати злочинну владу та тотальний контроль над суспільством будь-яким способом. Активність громадянського суспільства у такому випадку зведена до мінімуму, а для ефективності діяльності мирних інтервенцій необхідно значно більше засобів та інструментів в одночасному моменті дії. Саме тому мирні процеси за умови

найскладнішої форми контрмиру зазнавали краху, так як були у більшості своїй одновимірними та одноплановими. У цьому вимірі контрмирного процесу, миротворчі місії у кращому разі є безрезультативними, у гіршому – сприятимуть посиленню протилежного результату (Pogodda et al., 2021).

Як зазначає Едвард Ньюман, контрмир як узагальнена назва набору чинників, що становлять загрозу мирним процесам, є найбільшою перешкодою на шляху до їх ефективного розгортання. Нав'язані та не достатньо розроблені методи мирних інтервенцій можуть бути основним подразником для виникнення контрмирних реакцій, проте це не є гарантією того, що вони можуть бути приреченими на провал. Адже головна мета архітектури міжнародної безпеки – це консолідація врегулювання конфліктів різної інтенсивності, подолання контрмирних процесів та викликів становлення сучасного світопорядку, у випадку якого загрози розбудові миру у світі щоразу стають більш комплексними та скомплікованими. У цьому випадку необхідно краще розуміти феномен акторів, які сприяють активізації контрмиру, прагнуть підривати мирні процеси та врегулювання конфліктів різноманітними способами. Адже спочатку розгортання миротворчих місій завжди буде стикатися з невдоволенням та непокою серед злочинних та маргіналізованих груп населення, для яких досягнення цілей можливе лише поза мирним процесом. Контрмирні процеси не є обов'язковою ознакою того, що миротворчі місії є неефективними та перебувають у кризовому становищі, вони також можуть бути індикатором їхнього прогресу та потенціалу, що є особливо небезпечним для контрмирних акторів (Newman & Richmond, 2006).

Таким чином архітектура міжнародної безпеки потребує постійного розвитку засобів захисту та контролю через модернізацію методів ведення конфліктів у світі, а також посилені форми контрмирної структури, які насправді становлять суттєву і найбільшу загрозу на шляху становлення миру.

1.2 Сучасні підходи до розуміння процесу контрмиру

Після завершення Холодної війни (1947-1991 рр.), що стала наслідком високого напруження міжнародних відносин між країнами Східного та Західного Блоку у післявоєнний період, акумулюючи весь цей час загрозу створення глобального світового збройного конфлікту (Овчаренко, 2013, с. 452), миротворча діяльність зазнавала безлічі розчарувань та провалів. Прагнення перебудувати міжнародні зв'язки, сприяння над покращенням державотворчих процесів, залучення впливу громадянського суспільства, в цілому розбудова миру у світі через засоби покращення внутрішнього політичного порядку, й відповідно зовнішнього, через посередництво та інші ліберальні механізми спіткало серйозне протистояння та низка глухих кутів. Ігнорування наслідків та загроз складнощів, які виникали за цей час, а саме стратегії блокування та протидії миру, стало поясненням чому міжнародна миротворча діяльність не виправдала очікування та втратила кредит довіри серед населення. Справа у тім, що моделі блокування миру у світі, або ж контрмир не мають ефективних універсальних засобів на шляху досягнення мети. Опозиція миру, ліберальним реформам та справедливому державотворенню застосовує нетривіальні методи, які виникали за різних умов у різних точках неповернення міжнародної взаємодії.

Після затвердження Порядку денного для миру на XXI століття у 1992 році, миротворчі місії ООН змінили свій характер від традиційного виміру до більш структурного та специфічного відповідно до поставлених цілей. Адже під час Холодної війни діяльність ООН з розбудови миру функціонувала прямо опосередковано на місцях, застосовуючи лише військові засоби контролю, стримування та стабілізації конфліктної ситуації, перекладаючи відповідальність імплементації мирних методів на політичний вимір врегулювання конфлікту. Лиш по закінченню Холодної війни операції ООН з підтримання та забезпечення миру у світі перейшли на процес трансформації та розширення засобів впливу. Таким чином миротворчі місії ООН із традиційного характеру перетворилися у багатофункціональні операції зі складними цілями та специфічними

характеристиками розгортання своєї діяльності з метою нагляду за дотриманням загальних мирних угод та сприяння забезпечення умов сталого мирного розвитку на усіх рівнях світового порядку (Назаренко, 2012).

Після затвердження Порядку денного для миру до нього іще вносилися низка концепцій задля покращення ефективності його дії, зокрема, окремо варто виділити доповідь Лахдара Брахімі за ініціативи Генерального секретаря ООН у 2000 році щодо поділу перебігу миротворчих місій на складнішу структуру: запобігання конфліктів у майбутньому (*conflict prevention*), миротворчість (*peacemaking*), примус до миру (*peace enforcement*), розбудова миру (*peacebuilding*), підтримка миру (*peacekeeping*). Наголошуючи зокрема, не на їх послідовному та лінійному застосуванню, а на комплексному використанні, що має взаємопідсилювальний ефект впровадження, таким чином забезпечуючи комплексний підхід у врегулюванні конфліктів та довгострокової стабільності миру (General Assembly Security Council, 2000; United Nations, 2023). Проте навіть такі заходи на шляху вдосконалення ефективного впровадження мирних місій не стали перешкодою для розвитку контрмирних процесів. Навпаки, самі ж контрмирні методи також паралельно видозмінювалися та посилювали свій вплив в залежності від цілей, умов та факторів перебігу конфліктної ситуації.

Задля забезпечення умов впровадження механізмів на шляху до розбудови та сталості миру практика архітектури міжнародного миру, яка являє собою сукупність інструментів та методів, пов'язаних із підтримкою, сприянням, забезпеченням та розвитком миру, а також дипломатією, роботою із громадянським суспільством, посередництвом та в цілому балансом сил розбудови миру на світовій арені, передбачає протиставлення і боротьбу з існуючими владними силами у країнах, які постраждали від конфлікту. Проте конвергенція механізмів сприяння мирних процесів часто стикається із критикою у неефективності та непослідовності підтримки загального нормативного порядку, а отже й перешкоджанням дії міжнародних мирних інтервенцій через низку засобів блокувань. Звідси випливає, що для ефективного врегулювання конфлікту миротворчі системи та механізми мають бути

впровадженими у рамки різних рівнів: від міжнародних до регіональних, включаючи і соціальні. В іншому випадку існуватиме необхідність переосмислення та впровадження нового циклу дій. Саме тому розуміння тактики контрмирних стратегій у протидії функціонування архітектури міжнародного миру є ключовою умовою гарантії її цілей та засобів (Pogodda et al., 2023b, с. 1-15).

З розвитком та посиленням інтенсивності процесу глобалізації у світі, виникнення тих чи інших соціальних, економічних, політичних, екологічних проблем в одній країні мають суттєвий вплив на інші, навіть найбільш віддалені. Така ж властивість особливо притаманна у випадку кризових, конфліктних ситуацій. Тому миротворчі операції – один із тих важливих та обнадійливих механізмів протидії наслідкам конфліктів різної інтенсивності. Проте історія розгортання та діяльності миротворчих місій має невтішну статистику ефективних результатів. Безліч із них зазнали невдачі впродовж останніх трьох десятиліть. Наприклад, невинуваті та провалені миротворчі операції у Лівії (2011 рік і дотепер, після вбивства Муаммара Каддафі, розгорнулися активні військові зіткнення між різними групами воєнізованих угруповань та ополченців), Сирії (2012 рік, місія нагляду ООН з припинення збройного насилля завершує свою кількомісячну діяльність у зв'язку з високою інтенсивністю застосування збройного насилля) (Лисак, 2015), Ізраїлі/Палестині (2000-2014 роки, велика кількість жертв серед цивільного населення, загострення конфлікту у 2023 році), спірному регіоні Кашміру (конфлікт вважається найбільшою кризою в історії з порушення прав людини). Також до цього переліку відносяться низка громадянських воєн у Сомалі, Руанді, Південному Судані, Ємені, різанина у Сребрениці, вторгнення в Ірак та інші (TRT World, 2018).

Значний перелік провалених міжнародних мирних інтервенцій та миротворчих місій вказує на слабкість та неефективність функціонування механізмів міжнародної архітектури миру. Це означає, що багатоступенева система множинного функціонування міжнародних інститутів, різноманітних практик інтервенцій, міжнародного права та набору чинників громадянського

суспільства не здатна сприяти стабілізації та посиленню рівня світової безпеки. Те, що у різних регіонах, країнах внутрішні актори, міжнародні практики та інтервенції чи навіть їхня колаборація не здатні врегулювати конфлікт мирним шляхом вказує на рішучий вплив спільної діяльності та широкої тактики контрмирних еліт чи інших акторів блокування миру, що сприяє ескалації конфлікту.

Особливо важливий той аспект, щоб дослідити та визначити зв'язок між причинами та інструментами заблокованих мирних процесів, а не вважати їх специфічними та окремими явищами, які виникли у результаті реакції на поточність політичної ситуації у регіоні/країні та функціонування міжнародних миротворчих операцій. Звідси й випливає, що концепція контрмиру зосереджена на пошуку, визначенні та представленні критичної сукупності методів і механізмів блокування миру з метою покращення розуміння та чіткості тлумачення системи тактики, факторів, акторів, а також внутрішньої та зовнішньої динаміки перешкоджання діяльності мирних процесів, зберігаючи при цьому фасад політичних реформ чи угод. Втілення контрмирних засобів та відповідно цьому заблоковані мирні процеси несуть такий вплив на архітектуру міжнародного миру та безпеки, що навіть весь широко структурний набір її механізмів реформування, контролю, стримування та управління зазнає компонентної боротьби. Як виявилось, зміни специфіки стратегії та методів синтезу впливу міжнародних миротворчих процесів, відповідно до зміни природи конфліктів у світі, виявилось недостатньо, адже методи блокування миру екстраполуються і на ті території, а також і між ними, які вже є постраждалими від конфлікту (Pogodda et al., 2023с, с. 19).

Контрмир визначається двома вимірами стратегії, які дають змогу пояснити неефективність впровадження мирних процесів:

- прото-системні, які поєднують контрмирних акторів, або спойлерів у різних масштабах (рівнях) взаємодії: локальному, регіональному, державному та транснаціональному.

– тактика використання структурного блокування та ненавмисних наслідків втручання у розгортання та забезпечення протікання мирних процесів.

Для кращого сприяння процесу врегулювання конфліктів сучасні мирні операції подекуди забезпечуються за допомогою синергії міжнародного та локального (внутрішнього) миротворчих контингентів, таким чином посилюючи свій вплив на приборкання динаміки конфлікту та відновлення мирного соціального порядку. Відповідно і контрмир застосовує такий спосіб забезпечення результативного функціонування. Об'єднуючи та підживлюючи взаємозв'язки між контрмирними акторами (спойлерами), а також й іншими впливовими агентами на світовій арені, для яких такі умови є вигідними, контрмирні еліти організовують діяльність цілих мереж структурних сил у боротьбі з мирними процесами, створюючи при цьому непередбачені наслідки та ескалацію конфлікту (Doyle & Sambanis, 2006, с. 18).

З метою кращого розуміння особливостей контрмирної діяльності та причин провалів мирних процесів важливо враховувати той факт, що жодні збройні конфлікти не є ізольованими. Тобто як локальні конфлікти у певній мірі є глобальними, так і глобальні – локальними, якщо брати до уваги мережевий спосіб аналізу. В іншому випадку контрмир є замаскованим, вважається незначним та таким, що не несе загрози на шляху досягнення цілей миротворчих процесів, а тому й досі відсутній набір стратегій боротьби зі систематичним блокуванням мирних процесів у світі. Цікаво те, що, як зазначають Сандра Погодда, Гезім Висока, Олівер Річмонд (2023), характеристики та ефективність методів та засобів контрмиру випереджають діяльність сучасних мирних процесів. Якщо ці ж мирні процеси припиняють свої дії, це лише може зміцнити вплив контрмиру, адже за таких умов актори блокування миру матимуть новий набір інструментів, за допомогою якого було ефективно досягнуто мети, а отримані результати та виявлені недоліки мирних операцій будуть використані у наступній структурній контрмирній боротьбі. При цьому ж самі надбання попередніх миротворчих місій можуть бути нівельовані у разі залученості контрмирними елітами міжнародної допомоги у заморожений миротворчий

процес. І як наслідок, внутрішня політика контрмирних еліт може створити структурне насильство та боротьбу із тими групами, які є прихильниками непопулярних способів миротворчих інтервенцій (Pogodda et al., 2023с, с. 17-27).

Через те, що міжнародна архітектура миру наповнена багатьма протиріччями, контрмир став ще більш міцним, комплексним та систематичним. До таких суперечних елементів можна віднести: проблема державотворення та міжнародні інтервенції в етнічно розділених суспільствах, контроль еліт над державними інституціями та ресурсами, зовнішнє спонсорство контрмирних владних структур. Тому концепція контрмиру визначає як формальні, так і неформальні структури протидії мирним процесам, змінюючи їх у випадку політичного порядку, у тому числі і через механізми миротворчості, тобто державотворення, посередництва, підтримання та розбудови миру.

Як зазначалося раніше, контрмир є широко структурним процесом зі значною мережею різних рівнів взаємодії агентів блокування миру. В основі його інтенсивності лежить різний синтез чинників, які мають той чи інший набір в залежності від конфлікту антагоністичних мирних процесів. До факторів блокування миру можуть належати: економічні проблеми, діяльність мереж злочинних угруповань, конфігурація та взаємодія зовнішніх і внутрішніх спойлерів, ігнорування важливості контексту місцевості, специфіки потреб, етнічності та культури, соціально-економічні, політичні та геополітичні перешкоди, використання технократичного підходу у врегулюванні скомплектованих конфліктів.

Ще одна особливість контрмиру полягає у тому, що цей процес наділений діагностичною характеристикою свого діяння. Мається на увазі, що у випадку блокування миру не здійснюється пошук нових механізмів контрмирної боротьби, а досліджується зв'язок між вже відомими зв'язками, які досі могли бути невидимими. Таким чином одне із головних завдань контрмиру – це пошук моделей тактики та стратегії блокування мирних процесів на різних етапах та вимірах розвитку конфлікту.

Характеристики сутності концепції контрмиру багато в чому переплітаються й з іншими концепціями. Однією із найбільш наближених є теорія контрреволюції. Як контрмирні актори, так і контрреволюціонери намагаються протидіяти зміні сталого порядку та процесу емансипації у суспільстві. Якщо взяти до уваги якісну парадигму контрреволюції, то вона, як і процес революції, має інтернаціональну форму перебігу, про що було зазначено раніше і щодо масштабів функціонування контрмиру, тобто вона несе у собі не ізольовано локальні причини, а саме міжнародні, так як з метою досягнення своїх цілей залучає як внутрішні, так і зовнішні сили. У цьому випадку можна також простежити подібність і щодо сенсу наповнення самих термінів: контрреволюція – це суспільний процес зі специфічним набором механізмів політики, мета якого полягає в усуненні від суспільного впливу та запобіганні приходу до влади революційних еліт (рухів), дії яких вже набули певного імпульсу у соціально-політичній системі.

Контрреволюція може як повністю зірвати революційну діяльність, так її і стримувати, як і у випадку цілей контрмиру щодо мирних процесів. Зупинивши активізацію процесу революції, актори контрреволюції нівелюють її результати та відновлюють провідні соціальні, економічні та політичні елементи попереднього суспільного порядку (Halliday, 1999, с. 207-211). Якщо контрреволюція є реакцією на революційні процеси у суспільстві, то її розгортання здійснюється із дотриманням ідеології консерватизму. Звідси можна припустити, що через набір спільних ознак контрмир також має певний набір проявів консерватизму в залежності від форми розгортання, тобто чим жорсткішою є форма блокування миру, тим підтримка та прагнення зберегти традиційну форму політичного порядку є більшими.

Проте як миротворчість та її засоби можуть допомагати контрмирним акторам посилювати свій вплив, так і функціонування ліберального миробудівництва у революційних суспільствах може сприяти активізації контрреволюційної практики. У цьому випадку проблема криється у глибоких розбіжностях діяльності та бачення між ліберальними миротворцями та

революційними виконавцями щодо тих чи інших реформ та способів розвитку деяких сфер. Наприклад, забезпечення антикорупційних реформ могло б стати потенційним каналом взаємодії між ліберальними миротворцями та революціонерами, проте, щоб хоча б спробувати наблизитися до таких цілей, акторам революції необхідно заручитися підтримкою діячів міжнародної інтервенції та з допомогою внутрішніх реформаторів боротися зі структурними причинами корупції. А у цьому випадку доведеться створювати широку мережу інвесторів, як внутрішніх, так і зовнішніх. Та такі фундаментальні перетворення вимагають серйозного тиску та неабиякої підтримки зі сторони міжнародних інституцій, інших донорів та, що важливо, громадянського суспільства у значенні розгортання реформ, процесу державотворення, розвитку та миру. Тому у разі неможливості зміни курсу ліберальна розбудова миру продовжуватиме сприяти не лише посиленню контрмирної діяльності, а й відповідно контрреволюційної (Pogodda, 2020).

Залученість дослідження контрреволюційної літератури допомагає краще виявити і зрозуміти особливості розгортання та впровадження контрмирних практик як основної загрози розбудови миру у світі. Адже у цих двох контрпроцесах особливо спільні цілі та мета щодо супротивного: протистояння справедливості сталого, позитивного миру, забезпеченню безпеки і права та дотриманню емансипаційних цілей рівності та свободи у суспільстві. Для досягнення таких намірів необхідна й відповідна тактика – мобілізація впливових структур і державних інституцій, а також засобів масової інформації й інших. Зусилля та наслідки діяльності обох контрпроцесів являють собою реакцію на суспільний та міжнародний тиск на вимушені зміни. Проте як і у випадку контрмиру, так і контрреволюції найефективнішою їхня форма є тоді, коли вона найбільш наближена до відтворення пом'якшеної альтернативи мирного процесу та революції відповідно. Тобто за умови збереження певних ознак її основних особливостей: дотримання базової безпеки за умов суттєвого обмеження прав людини та впровадження реформ політичного та соціально-економічного характеру. Адже, щоб забезпечити необхідну спадкоємність влади

та недопущення загрозової трансформації контрелітам, важливо здійснювати певним чином суттєві перетворення на свою користь (Pogodda, 2023d, с. 29-37).

Парадоксально, проте мирні угоди можуть містити у собі основу для розвитку контрмиру. Справа у тім, що після завершення гарячої фази конфлікту колишнє військове командування може взяти на себе роль політичних лідерів, зберігаючи при цьому конфесійну та етнічну структуру влади. Таким чином з часом поступовий успіх зародження миру перетворюється на розгортання сегрегації, маргіналізації та відчуження у постконфліктному суспільстві. Як результат, замість зусиль у розгортанні емансипаційного миру, такі мирні угоди, намагаючись зупинити насильство, забезпечують поновлення доконфліктної структури влади. Тобто мирні інтервенції можуть створювати помірне середовище для функціонування контрмирних й відповідно контрреволюційних еліт. Мирні угоди можуть бути надійним прикриттям для розвитку динаміки контрмиру, контрмирні актори у цьому випадку використовують їх як механізм відвернення уваги суспільства та міжнародної спільноти.

Прикладом може слугувати ізраїльський уряд, який використовував можливість міжнародної миротворчої діяльності та свою активну включеність, і здавалося б високу зацікавленість, як спосіб відведення фокусу від посилення окупації Палестини. Така тактика несе особливу загрозу для її жертв, у цьому випадку палестинців, адже позбавляє їх можливості міжнародної солідарності. Ще одна першопричина такого сценарію розвитку подій під час миротворчого процесу зосереджена у тому, що міжнародні інтервенції передбачають співпрацю між іноземними інституціями, чи урядами, із державними структурами. Справа в тім, що після укладання мирної угоди владним системам у постконфліктному суспільстві надається іноземна допомога з метою сприяти та покращити процес державотворення. Проте розбудовуючи державу, розбудовується й сила примусу, тобто ті ж самі військові командири, які зосереджують свої зусилля на реставрацію доконфліктної форми влади, використовують надані ресурси та посилений вплив не для розбудови миру, а для його протидії. Таким чином, щоб краще зрозуміти контрмир та його можливі

шляхи гарантованої поразки, варто аналізувати й причини занепадів контрреволюційних блоків. Так полярні процеси революція та контрреволюція пов'язані із емансипаційним, позитивним миром та його антагоністом – контрмиром.

Ще одна концепція, особливості якої у певній мірі притаманні контрмиру є негативний мир Йогана Гальтунга. Автор визначає негативний мир як стан відсутності війни та прямого насильства: це така форма миру, яка виникає після збройного конфлікту та має пасивний характер дії, а механізми її функціонування відбуваються не завжди мирним шляхом, на відміну від позитивного миру, який забезпечується структурним методом дії та інтеграції і досягається виключно мирними засобами, тобто є емансипаційним (Galtung & Fischer, 2013, с. 173-178). За Гальтунгом (2011), дослідження миру не повинні зосереджуватися лише на лінійному вивченні припинення чи зменшення насильства, як на прямому, так і на структурному рівні, а навпаки важливо аналізувати мирні процеси комплексно, на всіх рівнях взаємодії акторів. Тобто саме у цьому полягає основне завдання позитивного миру – подолання шляхів насильства на всіх рівнях суспільної організації (Galtung, 2011, с. 1-5). Отже, негативний мир – це наявність структурного насильства у суспільстві, за умови виключення його прямої форми. Структурним насильством являється сукупність умов, за яких соціальні інститути чи певні соціальні структури обмежують права, базові потреби та наносять шкоду людині. Таким чином суспільство перебуває у стані соціальної несправедливості, тобто процес емансипації є недосяжним, як і у випадку контрмирної діяльності. Негативний мир є загрозливим та може сприяти відновленню конфлікту та появі нових за умови послаблення ієрархічного контролю у суспільстві (Багінський, 2019б, с. 10-11).

Специфіка негативного миру подібна до контрмиру тим, що в обох випадках присутнє поверхнєве відображення стабільності у поєднанні зі збереженням шляхів насильства та протидії емансипації, що лежать в його основі. Головними завданнями дослідження негативного миру та контрмиру є аналіз нестабільності та шляхів блокування емансипаційного миру (мирних

процесів). Проте на відміну від контрреволюції, контрмир із негативним миром має більше відмінностей. Зокрема, у випадку припущень та епістеміологій. Справа у тім, що концепція негативного миру досліджує типи насильства, особливо структурного та культурного, а також можливі шляхи переходу від війни до позитивного миру. Тобто концепція намагається висвітлити та дослідити мир від стану протистояння відмінностей потреб різних акторів до їх злагодженого взаємозв'язку. У той час як концепція контрмиру зосереджена на діагностичному аналізі систем протидії миру. Тобто припускаючи, що шляхи та причини блокування миру можуть бути взаємопов'язаними такими способами, які досі були непомітними або ж й взагалі виключалися. Так би мовити, концепція контрмиру не шукає нових шляхів насильства та блокування миру, а намагається відшукати зв'язок між вже відомими їх видами та основами (Pogodda et al., 2023d, с. 32). Отже, концепція контрмиру виходить за межі негативного миру, визначаючи особливості тактики і стратегії протидії та блокування мирних процесів у різних сферах та рівнях структурної взаємодії.

1.3 Специфіка дослідження контрмирних процесів

Попередній порядок денний механізму дії мирних процесів з часом стає все менш актуальним для врегулювання конфліктів сучасності. Як миротворчість, так і контрмир являються складними та комплексними процесами, які вимагають постійної трансформації та удосконалення методів досягнення цілей впродовж історії та розвитку взаємодії акторів, інституцій та урядів між усіма рівнями міжнародної безпеки. Пов'язані із соціальною нерівністю, проблемами навколишнього середовища, торгівлею людьми та зброєю, нерівномірними потоками глобального капіталу, а також розповсюдженням кількісного та географічного зосередження ядерної зброї політична напруженість у світі та транснаціональні виклики вимагають пошуку нових способів введення результативних мирних інтервенції та шляхів їх реалізації. Проте основною перешкодою є не так дослідження та розроблення

таких шляхів запровадження мирних процесів, як більш стрімкий та комплексний набір контрмирних заходів. Особливо останні декілька десятиліть, з часу впровадження і дотримання основ ліберального миру, показали, що існує як значний потенціал, так і значні прогалини у поточних методах сприяння миру (Richmond, 2014, с. 60-67). Для того, щоб відповідати новим формам міжнародного порядку та безпеки, необхідно брати до уваги характеристику суспільно-історичних норм та культурного контексту, місцевих інститутів та законів й відповідно діяльності рівню державного порядку. Тобто, щоб розробляти порядок денний мирного процесу для того чи іншого конфлікту у певному регіоні, важливо враховувати й місцеві повсякденні моделі миру. Тобто таким чином форма універсальної моделі миру не буде забезпечуватися, натомість формуватиметься така категорія миру, яка міститиме у собі набір різних специфічних інструментів, засобів, правил та методів, кожен із яких відповідатиме за свій специфічний набір умов для здійснення результативної миротворчої діяльності.

Так як питання діяльності контрмирних акторів та блокування миру є особливо важливим викликом для забезпечення мирних процесів у сучасних збройних конфліктах, головна мета – визначити хто ці актори (спойлери), на яких рівнях, де і як зароджується контрмир, а також який вплив він має на зусилля миротворців. Складний, багатоструктурний об'єкт дослідження та його комплексні завдання для репрезентативного результату вимагають таких же засобів та методів аналізу, тому щоб знайти відповіді на вище зазначені запитання, професор Ендрю Райтер використав синтез кількісного та якісного методів, основу якого склав набір даних, який включає 300 мирних угод, які були заключенні у випадку громадянських воєн за період від 1990 до 2011 року. Метою такого дослідження було прагнення вирішити труднощі, з якими стикаються політики, науковці та інші діячі щодо прогнозу появи контрмирних акторів після розгортання мирних процесів. Райтер зумів закріпити свою аналітично-теоретичну основу емпіричним вивченням конкретних прикладів, які

були спрямовані на закріплення сформованих висновків та дали змогу отримати відповідь на центральні запитання. У результаті були створені такі твердження:

- псування мирного процесу є способом торгу, який застосовується у тому випадку, коли інші інструменти стратегії протидії миру є неефективними. Якщо говорити про самих спойлерів, то ними може виступати безпосередньо сама держава, військові формування чи повстанці та інші контрмирні еліти, які мають різний набір засобів, можливостей й відповідно цілей. Що важливо підкреслити, спойлерами можуть виступати не лише екстремісти, а й інші актори, які можуть надійним чином приховувати власні мотиви та вигоду.

- особливо цікавою виявилася теза, у значенні якої Рейтер стверджує, що діяльність спойлерів відповідно несе значну загрозу для забезпечення мирних процесів, проте у деяких випадках псування миру може навпаки його зміцнити, навіть у довгостроковій перспективі (Nascimento, 2018).

Одним із головних завдань у дослідженні контрмирної діяльності є обґрунтування та визначення сутності спойлерів, або ж акторів псування миру, хоча різні дослідники цього питання надають різні дефініції. Професор Стівен Стедман у 1997 році спершу охарактеризував спойлерів як лідерів і партії, тобто владних еліт, для яких можливе досягнення миру у разі переговорів є загрозливим для їхньої влади, інтересам, ідеології, володінні ресурсами, тому щоб не допустити успіху мирних угод та впровадження мирних практик, ці еліти застосовують насильство як основний інструмент збереження потрібного порядку та досягнення цілей. З часом й інші вчені дотримувалися узагальненого визначення псування миру, тобто це будь-які дії, які здійснювалися з метою протидії та шкоди мирним процесам за допомогою насильства чи будь-яких інших методів з такою ж метою. Проте трохи пізніше спектр характеристик визначення певним чином розширився. І наразі псування миру, або ж діяльність спойлерів розуміється як дії різного характеру, які спрямовані на перешкоджання, підлив, сповільнення, повного зірвання мирного процесу.

Відповідно через існуючі визначення спойлерів та їхньої діяльності припускається, що у випадку розгортання та функціонування мирних процесів,

наявність контрмирного осередку буде обов'язковою, так як завжди будуть ті актори, які вдаються до насильства, а отже для яких мир є не вигідним. Проте важливий той нюанс, щоб при формулюванні та розумінні спойлерів чи миру уникати нормативних суджень. Це пов'язано з тим, що у випадку впровадження мирних угод застосовуються прямі форми насильства різними суб'єктами, які наділені власним набором цілей та мають різні погляди на конфлікт та шляхи його врегулювання, а отже і на потенціал миру. Тобто ще один нюанс криється у тому, що контрмирні актори можуть мати інші вагомі цілі, окрім як зірвання мирного процесу. Тут мова йде про те, що спойлери, відчуючи обмеженість у своїх амбіціях, намагаються перешкоджати мирному процесу з метою нівелювання створеного занепокоєння щодо потенціалу власного майбутнього та отримати від її впровадження якомога більше власної вигоди, а не повністю використовувати свої сили на її повне припинення, яке також може нести шкоду та втрати. Щодо останнього, то тут насильство може виступати навіть як механізм примусу сторін до виконання умов мирного договору, а отже й сприяти зміцненню мирного процесу. У такому разі діяльність спойлерів може виступати цілком легітимною, а їх тактика не завжди може являтися лише загрозою для забезпечення мирних процесів (Reiter, 2016, с. 6).

Ще одна проблема криється у тому, що саме поняття миру також є значно суперечливим. Різні концепції миру дають різні дефініції його забезпечення, й досі точаться дискусії щодо того, а чи можливо взагалі досягти «якісного» чи «ліберального» миру. У деяких випадках самі спойлери можуть ставати в опозицію репресивному уряду, у такому разі їхня діяльність у застосуванні насильства переважно залишається виправданою через необхідність захисту особистих прав і свобод. А ось уряди, які самі ж ведуть громадянські війни та забезпечують ескалацію конфліктів можуть навпаки зумисне використовувати механізми мирних процесів, та й самі мирні угоди, як ефективні способи боротьби із повстанцями та опозиційними силами. Перекинувши таким чином міжнародну підтримку на свій бік, а своїх супротивних сторін представити так,

щоб якраз саме вони визначатися контрмирними силами у рамках функціонування відповідних миротворчих операцій.

Райтер визначає процес псування мирних угод як застосування стратегічного, відкритого насильства спойлерами, мета якого полягає у зірванні чи перешкоді просування мирних процесів. Проте до цього визначення належать не усі форми насильства, які виникають вже після впровадження мирного процесу, за умови коли вони не стосуються прямо чи опосередковано укладеної мирної угоди. До таких типів насильства не відносяться насильницькі злочини та залишкове насильство. Тобто діяльність спойлерів – це ціленаправлена, зумисна дія, що має, пов'язаний із мирною угодою, політичний характер. Тому у цьому випадку ключове значення відіграє не насильство після підписання угоди як таке, а те, коли воно є саме інструментом протидії та сигналом контрмирних акторів щодо припинення функціонування мирного процесу та дії угоди, або ж на зміну їх реалізації у будь-який інший спосіб чи за вигідними для спойлерів умовами. Безпосередньо такі контрмирні суб'єкти чи групи можуть або відкрито висловити свою позицію, або ж сам результат перебігу подій може бути явним провідній меті. Таким чином основна складність дослідження та визначення контрмирної діяльності тих чи інших акторів полягає у тому, щоб детально проаналізувати саму мирну угоду та форми насильства після її укладання, щоб зрозуміти де саме діяльність такого характеру є справді контрмирною (Reiter, 2016, с. 21-27).

Як наголошувалося раніше, діяльність контрмирних акторів не завжди орієнтується на повне припинення мирного процесу та розірвання мирної угоди. До впровадження мирного процесу можуть бути залучені різні сторони, зокрема, для того, щоб покращити своє власне становище, проте не обов'язково досягти компромісу зі супротивником. Мирний процес несе у собі низку привілеїв для сторін конфлікту, при чому, що тут не мається на увазі саме досягнення компромісу між конфліктуючими сторонами, а різного роду можливості, які мотивують ці ж сторони погодитися на укладання мирної угоди. Зокрема, йдеться про матеріальну вигоду, можливість отримання додаткового часу для реорганізації, лобіювання своїх інтересів та легітимація переговорних позицій,

змога уникнути невігідних та загрозливих поступок шляхом затягування мирного процесу. Тому у цьому випадку необхідно визначати й приховані мотиви учасників конфлікту, яке у них склалося сприйняття щодо поточної ситуації й чому насправді вони погоджуються на затвердження мирної угоди саме у своєму випадку, яке їхнє розуміння конфлікту та своїх противників, а також які у них страхи.

Важливо розуміти, що не всі конфлікти й навіть не їх більшість врегульовуються шляхом примирення, відповідно й мирний процес це не завжди про спосіб пошуку консенсусу між конфліктуючими сторонами, адже далеко не всі вони можуть прагнути миру. Для таких контрмирних груп чим довше затягується процес переговорів та продовжується насильницький конфлікт, тим більше ресурсів, підтримки та навіть союзників вони отримають. Щоб оцінити шанси досягнення миру, необхідно досліджувати не лише специфіку можливих чи наявних контрмирних процесів, а й природу забезпечення самого мирного процесу. Адже особливо важливо, щоб сама миротворча діяльність не породжувала й не сприяла розгортанню активності контрмирних еліт. Складність полягає у тому, що у розгортанні мирного процесу мають діяти як міжнародні інституції, так і регіональні. До того ж миротворчі дії не повинні бути нав'язаними постконфліктному суспільству та мають враховувати саме законні інтереси усіх сторін конфлікту. Сенс криється у тому, що в іншому випадку, коли мирний процес є асиметричним у значенні відносин, він приречений на боротьбу із контрмирною діяльністю незадоволених суб'єктів (Newman & Richmond, 2006).

Хоча контрмирні процеси асоціюються й характеризуються через наміри та прагнення контрмирних суб'єктів (спойлерів), які являються прямими учасниками конфлікту, варто брати до уваги їх значно ширше коло. Тут мають враховуватися й треті сторони, які сприяють просуванню, створюють умови контрмиру через прихильність до тієї чи іншої сторони конфлікту та забезпечення їх ресурсами. Так треті сторони можуть просувати ідею важливості врегулювання конфлікту будь-якими способами, що у пріоритеті саме результат,

а не шляхи та умови до нього. Як наслідок, це може стати можливістю отримання спойлерами допомоги від міжнародних донорів, що посилить їх контрмирну діяльність. Таким чином відсутність належної координації може перетворити міжнародне посередництво у просуванні мирного процесу до його фактичного псування. Цікаво, що потрібно враховувати вплив й тих суб'єктів, які є суттєво віддаленими від зони конфлікту. Їхній вплив може бути як позитивним у розвитку мирного процесу, так і негативним.

До прикладу, групи діаспори можуть суттєво посилювати фінансування мирного процесу міжнародними інституціями, проте відповідно й можуть сприяти його псуванню. Діяльність спойлерів у розбудові миру має вирішальне значення не лише під час врегулювання конфлікту, а й у постконфліктному суспільстві. Часто активність екстремізму у постконфліктних суспільствах не бралася до уваги міжнародними акторами належним чином, так як їх основний фокус був спрямований на результат досягнення миру й відповідно власний вихід з конфлікту, а не на довгострокову стабільність у постконфліктному середовищі. Таке ігнорування призводить до того, що екстремізм насильства у постконфліктному суспільстві може перерости в екстремізм у різних сферах життя держави, зокрема, у політиці найбільшим чином. У цьому випадку потрібно зауважити і на складнощах впровадження демократичної політики у постконфліктному суспільстві, адже за таких умов її необхідно напрацьовувати особливо обережно, це ж стосується й розвитку, захисту прав людини, справедливості та економіки вільного ринку (United We Blog, 2006; Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, 2008).

Ще однією особливістю у дослідженні контрмирних процесів є визначення зовнішніх акторів та рівня їх впливу на мирний процес у тому чи іншому конфлікті. Пані професор Огутцу-Фу (2021) наголошує на тому, що необхідно враховувати та визначати вплив держав-інтервентів. Державами-інтервентами авторка визначає ті держави, які надають економічну чи військову підтримку учасникам конфлікту. У свою чергу вони можуть визначатися як і зовнішніми донорами/прихильниками, упередженими інтервентами, так і односторонніми

третіми сторонами. Основне завдання полягає у тому, щоб визначити головних держав-інтервентів, адже у своєму значенні вони є значущо впливовими акторами не лише під час конфлікту, а й після його завершення. Забезпечення цієї умови може надати значне розуміння перебігу конфлікту та характеристики функціонування контрмирних акторів, а також може допомогти покращити просування мирного процесу. Адже якщо держави-інтервенти мають вагомий вплив на ту чи іншу сторону чи в цілому сторони конфлікту, то залучення їх у ролі посередників мирного процесу є суттєво важливим.

У свою чергу тут формуватиметься протилежний ефект: можливість перетворення держав-інтервентів із потенційних спойлерів у партнерів просування мирного процесу та умов його впровадження. Це пояснюється тим, що ті важелі впливу, які держави-інтервенти мають на сторони конфлікту можуть стати одним із інструментів сприяння миру. Спираючись на попередні дослідження, Огутцу-Фу зазначає, що саме упереджені посередники мають значно більші успіхи у врегулюванні конфлікту між ворогуючими сторонами, зокрема, у примушуванні їх військовим методом. Держави-інтервенти можуть покращити просування мирного процесу за умови пом'якшення питання зобов'язань між конфліктуючими сторонами та якщо вони гарантовано підтримуватимуть мир впродовж процесу врегулювання (Ogutcu-Fu, 2021).

Ще одним важелем впливу на зародження та просування контрмирних процесів є неформальні актори. До таких професори К. Штайнерт, Я. Штайнерт та С. Кері (2019) відносять проурядові збройні ополчення. Від участі у збройних конфліктах проурядові збройні формування отримують різні форми матеріальної та нематеріальної вигоди. Проте з часом врегулювання конфлікту їхня кількість має зменшуватися, а отже псування та перешкоджання ними мирному процесу має на меті зберегти отримані привілеї та переваги. Постконфліктне становище для таких збройних формувань є особливо несприятливим у порівнянні з їхньою діяльністю під час перебігу активної фази конфлікту у боротьбі з антиурядовими повстанцями. Представники проурядових збройних формувань не беруть участі у мирних переговорах між сторонами конфлікту, що, у свою чергу, зменшує їхню

відданість у забезпеченні дотримання умов мирної угоди. Мирний процес є для них загрозливим та не вигідним, так як передбачувані програми роззброєння та реінтеграції включають у себе, зокрема, й ті випадки, які стосуються і проурядового збройного ополчення. Таким чином діяльність подібних збройних формувань стає менш важливою у мирний час. Результати дослідження авторів вказують на те, що конфлікти, у яких була розгорнута робота проурядових ополченців у ролі антиповстанців схильні до посиленої ймовірності повторюваності. Саме тому важливо враховувати вплив недержавних акторів на процес становлення миру та розгортання контрмирної діяльності. Від розширення прав та можливостей проурядових збройних угруповань під час конфлікту може страждати безпосередньо саме населення, це може продовжуватися й під час постконфліктного періоду у тривалій перспективі. Таким чином необхідно враховувати діяльність неформальних акторів у випадку розгортання мирного процесу та протидії контрмирним загрозам (Steinert et al., 2019).

Контрмирні механізми застосовуються спойлерами як спосіб доступу до влади та ресурсів через шлях насильства. Хоча наявність спойлерів свідчить про внутрішню незахищеність держави, в результаті якої й активізувалася їхня діяльність, проте без підтримки зовнішніх донорів та акторів їх контрмирні дії не мали б настільки посиленого впливу у загостренні конфлікту та псуванні зусиль мирного процесу. Проте специфіка характеру контрмиру у тому чи іншому мирному процесі залежить від форми та особливостей самого конфлікту, які можуть спиратися на етнічні, релігійні, політичні, економічні, владні, правові, територіальні, ресурсні та інші причини, а також від етапу та складнощів процесу державотворення. До прикладу, у випадку Судану, псування мирного процесу та насильство вчинялося різними контрмирними акторами. З метою їх стримування та боротьби, уряд Судану використовував різні стратегії задля утримання влади. Проте підтримуючи розколи всередині народно-визвольного руху, уряд Судану лише завдав більшої шкоди населенню півдня, а окремі групи повстанців, відчуваючи свою відстороненість від мирного процесу,

відмовлялися від виконання вимог Всебічної (Найваської) мирної угоди (Onyango, 2012).

У випадку дослідження контрмирних процесів та визначення набору спойлерів важливо враховати їх структурні фактори, опис історичних ознак, а також враховувати можливість непередбачуваних наслідків. У цьому й полягає основна складність – надати найбільш точну та широку оцінку впливу діяльності контрмирних суб'єктів, визначити мережу їхнього набору, що складає цілу архітектуру протидії миру на різних етапах та сферах конфлікту.

Висновки до I розділу: У рамках цього розділу було визначено поняття контрмиру та окреслені основні характеристики, а також надано краще розуміння його причин через такі теорії та концепції, як контрреволюція і негативний мир. При цьому генезис контрмирної діяльності дає змогу зрозуміти чому ліберальний мир є невдалим способом у стримуванні конфліктів, а миротворчі операції на різних етапах свого розвитку зумисне блокуються тими чи іншими акторами. Також, під час розгляду контрмирного процесу, варто пам'ятати, що його квінтесенція зосереджена на діагностичному аналізі систем протидії миру. А тому його завдання більшим чином не полягають у пошуку нових шляхів насильства і блокування миру, а намагаються віднайти зв'язок між вже відомими їх видами та основами.

РОЗДІЛ II. КОНТРИМІР ЯК НАСЛІДОК ЕВОЛЮЦІЇ МИРОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ У СВІТІ

2.1 Причини виникнення контрмиру в архітектурі міжнародної безпеки

Одні мирні процеси супроводжуються більш гострим рівнем контрмирного впливу, інші – менш. Чим іще це може бути зумовлено, окрім наявності специфічного набору контрмирних суб'єктів? Річ у тім, що посилення політичного насильства у суспільстві, й відповідно поява та активізація діяльності спойлерів, є механізмом саботажу впровадження мирного процесу. Основною причиною виникнення внутрішніх груп спойлерів, а отже й зародження процесу контрмиру, є ексклюзивність мирного процесу та переговорів. Адже ті групи, партії чи фракції, які мають значний вплив та інтереси, побоюючись втратити свої привілеї і місце у політичній системі суспільства, протидіють мирному процесу у випадку власної виключеності з перебігу переговорів. Контрмирні еліти застосовують різні методи у досягненні своїх цілей, проте саме політичне насильство є однією із головних тактик у боротьбі з просуванням миру у суспільстві.

Формування різних впливових груп під час конфлікту та етапу його врегулювання, їх кількість та форма є ендогенними для мирних переговорів. Тому характер ексклюзивності мирного процесу може виключати не лише ворогуючі сторони, а й ті групи, які можуть протидіяти умовам миру вже після власної виключеності з процесу переговорів. Тому, виборюючи своє право представництва у мирних переговорах, окрім воюючих сторін, у конфронтацію вступають й інші групи. Прагнення та зусилля однієї еліти зосереджувати політичну владу у своїх руках можуть посилити відчуття загрози інших конкуруючих груп, й таким чином спонукати їх до боротьби за контроль над урядом та впливом у державі. Тому залученість у впровадження та забезпечення мирного процесу лише вибіркового, потенційних сторін конфлікту з більшою ймовірністю сприятиме виникненню насильства, ніж у випадку ширшої

залученості впливових груп за стіл переговорів. Так як мирні угоди, у своїй переважній більшості, включають позиції про розподіл представництва, робочих місць та державних послуг, що можуть мати непрямий вплив на доступність відповідних благ й для інших зацікавлених сторін, у значній мірі для тих, які не є воюючими, то загрози, які при цьому справджуються для таких груп несуть у собі й шкоду для ефективності дотримання умов мирного процесу. Проте у той же час досягти інклюзивних мирних угод набагато складніше, та при цьому основний вектор спрямовується на те, щоб ті міжнародні інституції, уряди чи організації, які беруть участь у впровадженні та забезпеченні мирної угоди, детальним чином розглядали саме реальний компроміс між її реалізацією та довгостроковістю дії (Blaydes & De Maio, 2010).

До слова, професор Стедман (1997) припускає, що у разі, коли держава належним чином не захищає інтереси та права усіх етнічних груп, тоді кожна група відповідно відстоюватиме їх самостійно, прагнучи виборювати свій вплив у державі, вступаючи при цьому у конфронтацію з іншими громадами та погіршуючи рівень їхньої безпеки. У такому разі державний апарат не буде в змозі забезпечити безпеку для будь-якої групи у суспільстві. І, як наслідок, протистояння між групами відображатиме боротьбу за контроль над державою й іншими значними привілеями та визнанням, в результаті якого їхні дії перетворяться на контрмирні зусилля, а самі представники будуть не ким іншим, як спойлерами мирного процесу (Stedman, 1997, с. 20-23).

Діяльність і зусилля спойлерів ніколи не варто недооцінювати чи ще гірше взагалі не враховувати. Насправді мирні процеси та переговори дуже вразливі до дій контрмирних суб'єктів. Спираючись на ідеї професора Стедмана, Річмонд та Ньюман зазначають, що через те, що спойлери вбачають у можливому досягненні миру загрозу своїм інтересам, переконанням та силі впливу, вони застосовують насильство, як стратегію недопущення вдалих спроб реалізації миру. Відповідно мирна угода у такому випадку перебуває під значною загрозою на шляху до впровадження своїх положень. Ті мирні угоди, які враховують достатні поступки для наявних незадоволених груп мають вищий відсоток

ймовірності вдалої реалізації. Проте навіть за обставин спільного погодження умов мирної угоди, дії сторін конфлікту рідко є одночасними. До слова, затвердивши спільне погодження щодо умов та пунктів досягнення миру, часто виникають розбіжності. Саме тому різні сценарії мирних процесів можуть мати свій специфічний ступінь активізації контрмиру. Адже в одних випадках укладення мирного договору передбачатиме наявність переможної сторони, в інших – тих груп, які явно виступатимуть такими, що зазнали поразки, все тому, що їхні військові цілі та інтереси будуть такими, які неможливо досягти за умов укладеної угоди. За певним набором показників тими чи іншими контрмирними групами легше чи складніше керувати. Все залежить від їх амбіцій та цілей, найскладніше впоратися саме з тими, які прагнуть повного домінування у мирних переговорах, ніж з тими, які мають обмежені наміри.

Спойлери можуть псувати мирний процес як ззовні, так і безпосередньо всередині. У першому випадку мова йде про тих суб'єктів конфлікту, які відмовляються приєднатися до мирних переговорів, щоб зірвати їхній перебіг, інші ж навпаки – у разі своєї включеності можуть висувати нереалістичні запити та вимоги під час мирних перемовин. Повертаючись до попередніх тез, слід наголосити ще раз, що концепція спойлерів та їх контрмирної діяльності не обмежується лише самими сторонами конфлікту, є й треті, зовнішні сторони, які можуть підтримувати ту чи іншу сторону конфлікту у досягненні своїх контрмирних цілей, а також слідувати і власним ідеям.

Існують обов'язкові умови того, як можна послабити вплив акторів контрмирного процесу. Результативне досягнення цілей мирної угоди прямо залежить від рівня забезпеченості ресурсами стратегії переговорів та набору можливих поступок для інших, не основних представницьких груп-учасників мирних переговорів. Ще однією важливою умовою є здатність зовнішніх поручителів, тобто міжнародних суб'єктів, які домовляються за розгортання мирного процесу, забезпечити створення зовнішньої коаліції з метою досягнення вимог відповідної мирної угоди. Спираючись на різний характер мирних процесів, є три основні стратегії управління контрмирною діяльністю спойлерів:

- В залежності від набору вимог потенційних спойлерів та необхідних ресурсів, щоб їх дотриматися, застосовується спосіб заохочення сторони до її приєднання до мирного процесу та його подальшого просування. Таким чином за умови успішного виконання стратегії, існує можливість певною мірою уникнути виникнення контрмирної діяльності незадоволених груп.

- Створення умов соціалізації та інтеграції спойлерів з метою зміни їхньої поведінки таким чином, щоб вони могли прийняти поточні правила та умови мирного процесу. Тобто у цьому разі зовнішнім гарантам мирного процесу необхідно прийняти обов'язкові норми прийнятної поведінки учасників угоди. Вони мають стосуватися як і зовнішніх суб'єктів, як прагнуть долучитися до перемовин, так і внутрішніх, які погодилися на залученість.

- Остання зі стратегій відображає метод примусу. Тобто, щоб зменшити згубний вплив спойлерів, необхідно застосовувати спосіб покарання. У цьому випадку форми покарання можуть бути різними, але пряме застосування сили чи її фактична погроза стороні приєднатися до мирної угоди та дотримуватися умов є однією із цих форм. Проте саме ця стратегія застосовується рідко, значно краще та ефективніше дати зрозуміти спойлерам, що мирний процес відбуватиметься незалежно від того приєднуються вони до нього чи ні.

Контроль над розгортанням контрмирної діяльності важливий не лише під час укладання мирної угоди, а й після досягнення цього результату. Навіть після підписання угоди сторона може відмовитися дотримуватися поставлених вимог. Це може бути пов'язано з відчуттям страху та загрози втратити належний рівень особистої безпеки, хоча при цьому може бути низка інших причин такої поведінки. Відділяючи цю ідею, щоб забезпечити можливість успішної реалізації мирної угоди та послабити розгортання контрмирних процесів, важливо виявити всіх зацікавлених у ньому сторін, а також їхні інтереси, вимоги, цілі, позиції та амбіції. До того ж це стосується їхнього розуміння конфліктної ситуації та зосередження наявних ресурсів для досягнення поставленої мети. Лише у разі дотримання цих правил під час планування та розгортання мирного процесу,

можна досягти належних результатів у боротьбі з проблемою перебігу контрмирної діяльності та активності її суб'єктів (Aslanov, 2013).

Результати у розумінні природи спойлерів відповідного мирного процесу говорять самі за себе. До прикладу, у таких випадках, де політичні групи стримували активність контрмирних акторів, як у Південній Африці та Гватемалі, значні тривалі конфлікти та протистояння перейшли у просування миру, демократії та раціонального державотворчого процесу. А ось у випадку Руанди та Анголи, де дії спойлерів проводилися безперешкодно і досягали своїх цілей, рівень насильства після цілковитого провалу мирного процесу сягнув такого масштабу, якого навіть не було до початку укладання мирної угоди. До слова, суб'єкти конфлікту, основні воюючі сторони, чи ті, які несуть другорядне значення, фокусуються на переговорах або ж просуванні контрмиру з метою оскарження як пропозицій мирного врегулювання, так і влади тих, хто несе прямий вплив вирішувати ці й інші суттєві питання як представник своєї громади. Тобто тут мова йде про ті конкуруючі сили у недержавній групі, для яких участь у мирних переговорах чи контрмирній діяльності є способом та можливістю просувати свою боротьбу за політичний вплив та домінування.

Лідери та основні представники недержавних груп, повстанських об'єднань чи національних рухів у своїй внутрішній боротьбі демонструють, що вплив на них внутрішньої політичної конкуренції та громадської думки є не менш суттєвим, ніж у випадку самих лідерів держав. Тому ініціатори та гаранті мирного процесу повинні розуміти, що у разі відсутності розробленої програми врахування інтересів представників недержавної групи та стабілізації їхніх внутрішніх протиріч, варто очікувати виникнення контрмирної діяльності непередбачуваного рівня активності. Особливо важливо розуміти те, що чим міцніше такі недержавні групи інституціоналізують систему свого легітимного представництва, тим надійніше вони діятимуть на основі саме зовнішньої конфліктної корисності на протигагу різним внутрішнім політичним інтересам. Звідси випливає, що такі фактори, як зовнішні прихильники та партнери,

внутрішні політичні механізми й процеси, а також громадська думка відіграють значну роль, як у встановленні, так і порушенні миру (Pearlman, 2009).

У 2016 році, після понад 50 років тривалості конфлікту (хоча його коріння сягає XIX століття) між урядом Колумбії та Револьюційними збройними силами (FARC) була укладена мирна угода про припинення збройного протистояння та початку впровадження миру. Сторони погоджувалися на спільну роботу щодо захисту жертв конфлікту, соціальної адаптації бійців та сприяння розбудові стійкого миру у країні (ADASTRA, 2021). Попри те, що після укладання угоди покладалися надії та потенціал на досягнення миру, особливо на тих територіях Колумбії, які найбільше постраждали від конфлікту, не виключалося, що впровадження мирного процесу може спровокувати протистояння між організованими групами за вплив на території, яка раніше контролювалася FARC, і як наслідок, це може призвести до відродження насильства проти колишніх повстанців та активістів.

Особливо тут мова йшла про ті землі, які були джерелом влади через наявні у них ресурси та можливості: річкові шляхи наркоторгівлі, виробництво коки та мінералів, внутрішня та зовнішня торгівля зброєю. Зокрема, тут мова йде про один із визначених умовами мирної угоди пріоритетних департаментів Колумбії Чоко. Також до них входили Болівар, Антиокія, Кордова, Нариньо та Каука. Хоча були всі підстави вважати загрозу відродження насильства у цих департаментах високою, та етнотериторіальні організації Чоко показали стійкість і нові підходи в оновленні управлінських прагнень, щоб реагувати на новий порядок та розширення. Що важливо, у цьому випадку виділяється три фактори, які сприяли оновленому ефекту колективної мобілізації, який спирається на накопичений досвід протистояння збройному конфлікту впродовж десятиліть:

- розширена мережа можливостей політичного функціонування в результаті міжнародної участі та посередництва завдяки умовам мирної угоди;

- підтримка мотивації мобілізації організацій через стимули у формі скарг у зв'язку з реорганізацією місцевих збройних груп та слабким впливом державного апарату управління;

- наявність значного потенціалу суспільного руху, який сформувався впродовж десятиліть колективної боротьби проти насильства, який став можливістю ефективного лобіювання та відстоювання етнічних інтересів, як на державному, так і міжнародному рівнях.

Приклад впровадження мирного процесу у Колумбії свідчить про значні результати діяльності добре організованих етнічних груп під час наданих їм можливостей завдяки реалізації умов мирної угоди. Проте ця історія демонструє й те, які ці можливості можуть швидко згорнутися, що стало наслідком після перемоги на президентських виборах у 2018 році Івана Дуке. Адже тодішня позиція політичної еліти виступала проти підтримки мирного процесу, і як результат тривалий етап невизначеності. Тому мирні процеси у багатосторонніх конфліктах є особливо чутливими до розгортання контрмирної діяльності низки груп та суб'єктів. Адже залученість до реалізації мирної угоди у такому випадку, як правило, є неповною без дотримання залученості всіх сторін конфлікту.

Тому такі випадки створюють ґрунт для стимулів озброєних груп, які не беруть участь у переговорах, активізувати своє протистояння й відповідно посилювати насильство для підтримки територіального впливу та контролю. При цьому виникає ще одне значне контрмирне явище: такі групи сприяють чи посилюють негативне ставлення до поточного мирного процесу серед спільнот, які є чутливими до їхнього впливу (Allen et al., 2022, с. 81-106). Отже, історія впровадження мирного процесу у Колумбії є одним із тих прикладів «неповного миру», складнощів та підводних каменів, які можуть виникати під час врегулювання таких складних та тривалих конфліктів у формі розгортання контрмирних явищ.

Професори Грінхілл та Майор (2007) зазначають, що незалежно від типу поведінки спойлерів (латентної, обмеженої чи ненаситної), активність їхніх дій засновується на відображенні можливостей функціонувати в односторонньому

порядку зміни ситуації на свою користь та які ризики й втрати це може понести в результаті. Тобто кожен як реальний, так і потенційний контрмирний актор перешкоджатиме реалізації мирної угоди з такою інтенсивністю, яку він зможе собі дозволити, спираючись на ціну отриманої з цього вигоди та можливих шляхів дотримання своїх планів. Під час укладання мирної угоди важливо зосереджуватися не лише на інтересах та мотивації учасників переговорів, а й оцінювати їхню можливу здатність протидії чи зірванню мирного процесу.

Поведінка контрмирних акторів значно погіршує чи взагалі нівелює ефективність впровадження того чи іншого мирного процесу, адже перебирає на себе його основну увагу з аспектів конфліктного середовища. Тому автори припускають, що поведінка суб'єктів протидії миру більшим чином зосереджена на стратегічних потребах, ніж індивідуальній мотивації. Якщо говорити, про самих основних учасників конфлікту, й відповідно мирних переговорів, то їх потенційна контрмирна діяльність може виникнути у ході реалізації самої угоди, якщо виявиться, що очікувана користь від продовження боротьби буде більшою. Чи у випадку дії індивідуальних стимулів сторін-учасників на шляху максимізації власних здобутків впродовж досягнення мирного процесу. Тому якщо у разі сторони конфлікту зрозуміють, що вони можуть досягти для себе кращих результатів в односторонньому порядку у порівнянні із умовами поточної мирної угоди, швидше всього вони почнуть вдаватися до протидії мирному процесу. Мова йде про те, що під час статусу-кво мирної угоди можуть виникнути ті фактори, які перемістять фокус сторін переговорів від параметрів самої угоди на індивідуальну користь і в результаті саме вони можуть стати каталізатором зародження контрмирної поведінки (Greenhill & Major, 2007).

Тут також варто і додати твердження пані професора Нільсон (2008) у своєму дослідженні, що після етапу укладення мирної угоди сторонні актори, тобто ті, які не брали участі у переговорах, більш схильні до посилення рівня насильства, ніж самі підписанти. До відома, сторони конфлікту під час можливого залучення у розгортання мирного процесу завжди оцінюють його зі сторони особистих перспектив, тому мирна угода ніколи не буде реалізована,

якщо у цьому випадку потенціал її результатів та майбутнього миру будуть сприйматися ворогуючими учасниками як загрозові, то й сенс у її впровадженні буде відсутній. Саме тому важливо приділяти особливу увагу для попереднього етапу процесу переговорів між конфліктуючими сторонами. За умови аналізу цього питання можна визначити чи даватиме можлива реалізація часткової мирної угоди певні позитивні зрушення, ніж її цілковита відсутність (Nilsson, 2008).

Все ж у науковому середовищі присутня дискусія щодо основних причин виникнення спойлерів та їх контрмирної діяльності. З одного боку вони можуть бути спричинені залученістю у мирний процес різних типів акторів. Тут мається на увазі щодо різноманітності форм їхнього керівництва, політичних цілей та ідеології, а також видом стратегії, через яку актори відображають свої дії та шлях до мети, а також й те, які можливості для них надає поточна мирна угода, що на них чекає у разі її результативної реалізації (Nilsson & Kovacs, 2011). З іншого не варто виключати й вплив їх внутрішнього управління, тобто чи вирішують учасники мирного процесу сприяти йому чи навпаки протидіяти, спираючись на внутрішньопартійні чи міжпартійні переконання. Це те, що складає певну частину основи зародження контрмиру, адже, як йшлося у попередньому розділі, ці причини є значно ширшими й не менш складними. Контрмир може бути наслідком не лише функціонування спойлерів, а й тих третіх сторін, які визначаються гарантами впровадження мирного процесу, зусилля яких можуть навіть несвідомо сповільнювати саму реалізацію мирної угоди.

Якщо вище мова йшла про причини виникнення контрмиру та його активізацію переважно на державному рівні, то варто усвідомлювати його основну загрозу для світової безпеки саме на міжнародному. Так як контрмирні актори у різних країнах світу схильні об'єднуватися в альянси, таким чином значно ускладнюючи роботу міжнародних урядів та організацій з просування миру на світовій арені. Важливо підкреслити, що внутрішні антимирні сили особливо зміцнюються й у тому випадку, коли підтримка громадянського суспільства міжнародними спонсорами послаблюється. Тому що без рішучої

взаємодії міжнародних інституцій з громадянським суспільством, яке має змогу отримувати від них, як донорів суттєві ресурси та підтримувати їх політичну волю у певному значенні, місцеві політичні сили з високою ймовірністю можуть повернутися до замкненого кола та обмежених форм насильства. Як наслідок цього, консолідація реваншистських сил чи квазідержав, як до прикладу відбулося у Єгипті після 2013 року, у Білорусі після 2019 року, а також у низці африканських країн з 2021 року (Малі, Гвінея, Чад, Судан) та М'янмі. Річмонд (2023) зазначає, що у рамках зростання багатопольярного порядку у світі організовані блоки контрмирних груп вже розробили та застосовують свої стратегії у боротьбі з міжнародною архітектурою миру. Проте задля розширення їх політичного контролю, збереження поточного й посилення подальшого впливу такі антимирні геополітичні актори вдаються до практик та методів реваншистських та ревізіоністських ідеологій, породжуючи таким чином геополітичну конкуренцію, що концентрується на ідеологічному протистоянні.

Тому контрмирні зусилля на внутрішньодержавному рівні швидко об'єднуються і на міжнародному, засновуючи міцну систему та стратегію, створюючи серйозні виклики для безпеки світового порядку. Якщо говорити про сучасний стан речей, то для таких ревізіоністських політичних лідерів, як у Чаді, М'янмі, Судані, Єгипті, Шрі-Ланці, Камбоджі та Росії застосування насильства чи розгортання війни, посилення пропаганди, ідеології, реваншизму являються політичними інструментами, до яких вдаються з метою маскуванню реконструкції влади, якій слідує значний опір зі сторони міжнародних інституцій, багатосторонніх організацій, альянсів, загальноприйнятих норм безпеки та міжнародного права, миротворчих місій тощо. Однак у тих випадках, де усі ці міжнародні протектори миру не змогли його досягти, сила внутрішньодержавної та регіональної контрмирної політики особливо активізується (Pogodda et al., 2023e, с. 67-79).

2.2 Управління спойлерами та засоби стримування контрмиру

Для того, щоб забезпечувати управління контрмирною діяльністю та спойлерами миротворцям необхідно розуміти природу і масштаб їхньої інтенсивності, а також проаналізувати основні причини, мотивацію такої поведінки і в кінцевому результаті адаптувати під отримані результати свої стратегії. При цьому важливо враховувати, що вектор трансформації стратегії мирного процесу та весь процес управління контрмирними акторами (спойлерами) залежить від їх виду. Тобто спойлери можуть бути як внутрішньодержавними (внутрішніми), так і міждержавними (зовнішніми), а також, в залежності від характеру поведінки, латентними, обмеженими чи загальними.

У разі коли діяльність спойлерів зосереджена на повному досягненні своїх цілей, тобто у випадку, коли їх поведінка є ненаситною чи загальною, їх контрмирні дії неможливо адаптувати, а єдина можливість їх приборкати – застосування сили або тактики так званого «потягу, що відбуває», у випадку якої спойлеру дають зрозуміти, що мирна угода досягне своїх цілей, а отже мир буде досягнутий, а спойлери відповідно у цьому разі залишаться маргіналізованими. Таким чином, за допомогою цієї стратегії, контрмирні актори будуть змушені усвідомити свою неминучу поразку. Проте під час процесу управління та дослідження контрмирної поведінки акторів важливо врахувати й ті ознаки, що їх дії можуть бути спричинені та керуватися на морально законних принципах, а все тому, що військові злочини не завжди беруться до уваги та розглядаються умовами мирних угод та ходом їх реалізації. А також й те, що метод застосування насильства під час мирних переговорів не завжди спрямований на безпосереднє зірвання мирного процесу, він також може являти собою техніку перемовин.

Насильство як техніка переговорів може бути застосоване у тому випадку, коли актор, який вирішив звернутися до такого способу досягнення своїх цілей, розуміє, що повинен заплатити занадто високу ціну, щоб здобути своє місце за столом переговорів. Цікаво й те, що оцінка логіки контрмирної діяльності того чи іншого актора подекуди може залежати від глядача, тобто у той час, коли одні

методи та стратегії під час укладання мирної угоди здаються для поточної сторони «розумними», а вимоги обґрунтованими, для іншої навпаки – їх характер може бути нічим іншим, як контрмирним (Fuamba et al., 2013).

Через те, що природа поведінки та діяльності спойлерів є досить різноманітною та має нетривіальний характер, що суттєво ускладнює управління ними, є тим поясненням, чому насправді настільки велика кількість мирних угод не досягла своєї успішної реалізації. Окрім специфіки низки аспектів самих спойлерів, як зазначалося неодноразово, вагому роль відіграє характер самого конфлікту. Так у випадку гібридних конфліктів спойлери виникають, як зсередини країни, так і надходять з інших держав. Та як йшлося попередньо, як мережа внутрішньодержавних контрмирних акторів, так і міждержавних є пов'язаними між собою та утворюють єдину систему, а не кожен самостійно функціонуючу. Це пов'язано з тим, що саме мережевий характер конфліктів різних типів ускладнює можливість проведення чіткого відокремлення внутрішніх та зовнішніх спойлерів. Проте й у цьому випадку управління та контроль над діяльністю контрмирних акторів має нести особливий характер та методи із притаманною їм стратегією стримування (Carayannis, 2003).

Професор Еван Гоффман (2009) у своєму дослідженні зауважує, що досягнення міцного та тривалого миру залежить від процесу управління спойлерами. Проте під час його забезпечення варто брати до уваги саме такі два типи контрмирних акторів:

- ті, які несуть загрозу вдалого проведення самого процесу посередництва й протидіють його короткостроковому успіху;
- та ті, які виникають вже пізніше, загрожуючи етапу впровадження мирного процесу, таким чином несуть загрозу його довгостроковому успіху.

Позаяк довгострокового успіху впровадження мирної угоди не може бути досягнуто без короткострокового, важливо здійснювати управління обома цими типами спойлерів. При цьому ж посередники мирних переговорів мають враховувати, що спойлери можуть виникнути як зсередини сторін конфлікту, так і ззовні. Адже під час самого мирного процесу змінюється характер взаємодії не

лише між самими сторонами конфлікту, а й між сторонами та іншими зовнішніми учасниками, що може стати наслідком виникнення спойлерів із зовнішнього рівня конфлікту. Результативне управління спойлерами, з метою досягнення довгострокового миру, не означає, що потрібно повністю усунути рівень ініційованого спойлерами насильства. Насправді виникнення низького рівня насильства після етапу укладання мирної угоди не перешкоджає досягненню міцного миру, але за тієї умови, якщо таке насильство не посилить свою інтенсивність та не переросте у повне відновлення збройного протистояння. З реалістичної точки зору передбачається, що на такому етапі мирного процесу несуттєвий рівень насильства так чи інакше виникатиме, проте у цьому випадку тим головним завданням миротворців залишається те, щоб не допустити розширення меж його впливу та всіма необхідними методами обмежити та стримати посилення насильства під час забезпечення мирного процесу.

Отже, у цьому випадку існує набір тактик та стратегій, які посередники можуть застосовувати для стримування та обмеження насильства, яке виникає після реалізації мирної угоди. Та особливо важливе те, що головною умовою їх впровадження є активність діяльності посередника, що говорить про обов'язковість наявності відповідного мандату й належної інституційної підготовки та готовності до тривалої участі у врегулюванні збройного конфлікту. При цьому ж уся складність та специфіка виконання поставлених необхідних превентивних заходів залежить і від раннього та проактивного виявлення спойлерів, що у свою чергу досягається шляхом широкого та валідного аналізу динаміки конфлікту. Таким чином Гоффман розділяє тактику стримування насильства після укладання мирної угоди на профілактичну та реагуючу.

Щодо профілактичних тактик, які посередники можуть використовувати у стримування насильства на етапі реалізації мирної угоди, то до них відносяться:

- Розроблення та забезпечення реалізації угоди, що стосуватиметься повного виведення усіх сил зі спірних територій;

- Розроблення та забезпечення реалізації угоди, що сприятиме та забезпечуватиме створення заходів зміцнення довіри, а також нормалізацію відносин між конфронтаційними сторонами;

- Розроблення та забезпечення реалізації угоди, що визначатиме та забезпечуватиме гарантії третьої сторони для моніторингу дотримання вимог поставленої мирної угоди;

- заохочення та створення мережі, як регіональної, так і міжнародної підтримки реалізації поточної мирної угоди.

- надання та гарантія забезпечення у процесі дотримання умов мирної угоди поетапних стимулів та винагород для сторін конфлікту.

У випадку реагуючої тактики, або тактики реагування, необхідний перелік складають наступні методи:

- Засудження та недопустимість будь-яких порушень мирної угоди. Тобто забезпечення суворого покарання за недотримання умов угоди на рівні їх активного примусового виконання. У цьому випадку покарання може включати у себе погрозу або фактичне позбавлення наданих заохочень чи будь-яких інших нагород, а також погрозу чи фактичне застосування сили включно чи окремо із санкціями.

- Розроблення та укладання нових угод щодо припинення вогню.

- Допомога та підтримка поліцейських чи військових операцій із метою затримання та покарання винних у вчиненні насильства.

- Дотримання обов'язкового офіційного засудження діяльності сторони відповідальної за вчинене насильство (Hoffman, 2009, с. 184-187).

Тут варто ще раз наголосити на тому, що процес управління спойлерами та застосування необхідних для цього тактик залежить від поставленої мети у досягненні миру. Якого миру прагнуть досягти учасники угоди? Адже мир як успішна реалізація лише у значенні угоди є короткостроковим припиненням збройного конфлікту. А мир як забезпечення процесу управління, який має за мету досягти своєї мети у міцній та довгостроковій перспективі потребує набору міцних, впливових неупереджених інституцій, які виступають гарантами

недопущення розгортання насильства серед сторін конфлікту чи окремих осіб, що відображатиме таким чином контрмирну діяльність. Результатом мирного процесу завжди має передбачатися досягнення того виду ситуації у суспільстві, яка буде визначатися як мир. Миротворчі організації повинні тісно співпрацювати з представниками інституцій та установами того чи іншого суспільства. У разі, якщо у такому суспільстві присутня значна частка чи групи осіб, які невдоволені роботою представників їхніх інституцій, з якими активно взаємодіють гаранті мирного процесу задля його просування та вдалої реалізації, це може спровокувати до виникнення насильства й відповідно до активізації контрмирного процесу (van Iterson Scholten, 2020, с. 111-125).

Цікава й та особливість у процесі визначення та управління спойлерами, що не можна однозначно констатувати ставлення до миру того чи іншого актора мирного процесу у випадку, якщо він вдаватиметься до насильства. Адже навіть ті сторони, в інтересах яких є успішна реалізація мирної угоди, можуть вдаватися до насильства, щоб висловити своє невдоволення щодо неналежного результату виконання мирних умов та невдачами реалізації мирного процесу. У той час, як сторони, які виступають проти реалізації умов мирної угоди застосовують насильство з метою, щоб перешкоджати вдалому впровадженню мирного процесу.

У сучасному розумінні важливості управління спойлерами, впливу діяльності посередницької сторони мирної угоди надається особливо значна роль. Адже низка аналізів невдалих реалізацій мирних угод відображають, що треті сторони справді мають вирішальне значення для досягнення успіху мирних переговорів та управління контрмирною поведінкою акторів. Якщо брати до уваги випадок громадянської війни, то тут найбільшою проблемою на початковому етапі реалізації мирної угоди залишається створення договору в умовах високого ризику. Тут мова йде про те, що під час переговорів важливо спланувати надійність та безпечність мирного переходу, закріпленого захищеністю його учасників протягом періоду реалізації. Так як етап демобілізації є ще одним особливо складним питанням.

Навіть ті учасники, які є цілком відданими ідеям та правилам впровадження мирного процесу, можуть бути суттєво обережними щодо необхідності роззброєння, тому що наявність зброї може бути їхнім єдиним захистом від можливих провокацій з конкуруючої сторони та протидії інших акторів. Звідси випливає, що поява спойлерів може бути викликана не лише розгортанням мирної місії, а таким собі наслідком зміни правил гри в анархічному контексті. І ось тут управління контрмирною діяльністю зі сторони зовнішніх акторів, посередників може сприяти забезпеченню виконання умов мирної угоди. Проте у цьому сенсі гаранті мирного процесу можуть зробити достатньо чи занадто мало в управлінні спойлерами, але у будь-якому випадку їхні дії впливатимуть на структуру можливостей, які доступні потенційним спойлерам. Тобто реалізатори контролю та управління спойлерами повинні орієнтуватися на контекст, у якому вони працюють (Zahar, 2008).

Попередньо необхідно визначити де знаходяться спойлери: у центрі розвитку подій чи на периферії конфлікту, оцінивши що саме спонукає їх до контрмирної поведінки. Оскільки досить поширено сторони відмовляються від виконання умов мирної угоди через страх помсти з боку своїх послідовників. Також однією із суттєвих складнощів в управлінні спойлерами для посередників є їхня кількість. Адже якщо їх налічується більше однієї гілки, то робота по управлінню та контролю за функціонуванням одного спойлера може мати невігідні результати для іншого, а отже сприятиме посиленню активності його протидії мирному процесу. Ворогуючі групи у своїй поведінці схильні не довіряти одна одній й відповідно зазвичай намагаються дегуманізувати свого противника як у сприйнятті суспільства, так і спостерігачів мирного процесу. Мотивація спойлерів – це їхня незахищеність та страх втратити необхідні для свого виживання ресурси, тому єдиний шлях не допустити цього вони знаходять у протидії мирного процесу. Та головна роль посередника у цьому випадку визначається застосуванням наданих йому повноважень з метою досягнення врегулювання конфронтації сторін угоди та заохочення чи примусу ворогуючих

фракцій досягти миру через роззброєння або ж конституції (Chalanda-Kumwenda, 2015, с. 27-36).

Отже, під час процесу реалізації мирної угоди, як і самі сторони переговорів, так і ті, які не є її прямими учасниками намагаються максимізувати свої вимоги та претензії. Проте так як акторам досягти цього не вдається на повну силу, вони вирішують протидіяти розвитку мирного процесу з метою перешкодження погіршення умов власного становища. Й окрім самого насильства спойлери використовують інші механізми для досягнення мети й отримання кращої позиції у переговорах: маніпуляція, відмова від співпраці, а також повна бездіяльність. Тому вже на етапі планування мирного процесу миротворці повинні оцінювати та розуміти появу контрмирної діяльності акторів як серйозну загрозу, для подолання якої необхідна наявність розробленої стратегії протидії. При цьому ж, щоб розуміти причини поведінки спойлерів та фактори, які спонукають й посилюють їх активність необхідно дослідити їх тактику, кількість, тип характеристики, мотивацію, а також джерела фінансування. Тому спершу на початку впровадження процесу управління спойлерами потрібно провести комплексний аналіз кожного потенційного спойлера.

У межах цього аналізу визначити інтереси спойлерів, лідерський склад та в цілому набір їх учасників, мотиви, позиції у конфлікті та його сприйняття, об'єм ресурсів, яким володіють, стратегії та тактики діяльності, окреслити хто є союзниками, а хто супротивниками. Отриманий набір знань та даних допоможе миротворцям визначити власну стратегію та необхідний набір методів в управлінні та боротьбі з кожною гілкою спойлерів окремо, планувати операції в цілому у межах поточного мирного процесу. Адже досвід та реальні випадки дали зрозуміти, що невдалий аналіз, діагностика спойлерів та їх діяльності й відповідно неправильно підібрані методи боротьби з ними можуть стати наслідками провалу всього мирного процесу. Як це було в Анголі (1992-1994) та Руанді (1990-1993), що в результаті призвело до катастрофи. А ось у випадку Мозамбіку (1977-1992), завдяки ранньому виявленню спойлерів, їх вдалої та

валідної діагностики, а також належному вибору відповідних методів боротьби з ними, конфлікт було успішно врегульовано.

Як було зазначено вище, наразі існують окреслені види стратегій у боротьбі зі спойлерами в залежності від типу проаналізованого випадку контрмирних акторів. Стратегії можуть бути як ексклюзивними, що спрямовані на послаблення спойлера або його повну поразку, так інклюзивними, що передбачають взаємодію зі спойлерами з метою сприяння їх інтеграції та заохочення у мирний процес. В окремих випадках миротворці також можуть вдаватися і до поєднання обох стратегій, щоб подолати загрозливу поведінку спойлерів. Якщо говорити про чисті типи спойлерів, то у випадку спойлерів з обмеженим ступенем відданості, їх потрібно спонукати, заохочувати через реалізацію їхніх потреб. Щодо так званих жадібних спойлерів, то тут варто проводити процес їхньої соціалізації у межах набору норм, нагород та покарань у разі такої необхідності. А у випадку тотальних спойлерів, вимоги яких носять характер «все або нічого», то тут вже потрібно вдаватися до примусу, у разі ж його неефективності застосовуються ще більш радикальні методи: їх маргіналізація та повне здолання (Kastrati, 2014).

Звісно ж усі ці стратегії, набір методів, рекомендацій, весь процес дослідження набору чинників, факторів та причин контрмирної діяльності на практиці значно складніші, де вони можуть змінюватися та поєднуватися між собою з часом, або ж до кожної сторони потрібно буде застосовувати специфічні механізми взаємодії. Далеко не завжди можливо одразу підібрати правильну стратегію управління тими чи іншими спойлерами, інші труднощі можуть виникати й у випадку визначення стійкого та надійного посередника із набором необхідних інструментів та ресурсів для можливості розробки та забезпечення найкращого способу дії (Ostendorf, 2013, с. 20-22). Проте весь цей набір механізмів боротьби зі спойлерами та ефективність його очікуваних результатів важко переоцінити, адже спойлери та їх контрмирна діяльність є головним викликом мирному процесу, який з часом потребуватиме все нових та

удосконалених підходів у рамках протидії контрмиру як загрози архітектурі міжнародної безпеки.

2.3 Особливості миротворчих процесів у світі

У 1992 році тодішній генеральний секретар ООН Бутрос Бутрос-Галі у своїй доповіді «Порядок денний для миру» закликав до активної миротворчої діяльності та гуманітарного втручання міжнародних організацій у проблемних точках світу. У цьому ж зверненні були зазначені пропозиції та рекомендації щодо можливостей ефективного та швидкого реагування на виклики миру, що виникають у різних частинах світу та несуть суттєву загрозу для архітектури міжнародної безпеки після завершення Холодної війни та початку формування нового світопорядку. Таким чином було визначено чотири напрями миротворчої діяльності: превентивна дипломатія (preventive diplomacy), заохочення до миру, або встановлення миру (peacemaking), підтримка миру (peacekeeping) та постконфліктна відбудова миру (post-conflict peacebuilding). Далі зосередимося більш детально на трьох останніх напрямках.

Миротворчість, заохочення до миру, або ж встановлення миру (peacemaking) – «дія, спрямована на приведення ворогуючих сторін до згоди, в основному такими мирними засобами, як ті, що передбачені в Розділі VI Статуту Організації Об'єднаних Націй», як зауважує Бутрос Бутрос-Галі у доповіді «Порядок денний для миру» (1992). Мета цього процесу полягає у прагненнях припинення конфлікту шляхом застосування необхідних інструментів дипломатії та посередництва. Особами, які відповідають за процес встановлення миру та його реалізацію можуть бути представники регіональних організацій, ООН, груп держав чи урядів, також можливо, що процес встановлення миру може бути ініційований зусиллями впливового політичного діяча чи діячів й інших третіх осіб, які можуть діяти за підтримки ООН. Засоби, які використовують у поставлених цілях, передбачені у Главі VI Статуту ООН, ними являються переговори, посередництво, обстеження, судовий розгляд, арбітраж,

домовленості, примирення та звернення до регіональних органів (Мещерякова, 2008). У випадку ООН за процес становлення миру та проведення превентивної дипломатії відповідає Департамент з політичних справ та питань розбудови миру (Scanlon & Murithi, 2007).

Підтримка миру (peacekeeping) – це «процес розгортання присутності Організації Об'єднаних Націй на місцях, попередньо за згодою всіх зацікавлених сторін, зазвичай із залученням військового та/або поліцейського контингенту Організації Об'єднаних Націй, а часто також і цивільних осіб щодо гуманітарного спрямування» (Boutros-Ghali, 1992). Зауважується, що ця техніка розширює можливості як з розбудови миру, так і врегулювання конфлікту чи уникнення його загострення та подальшої ескалації. Мета розгортання місії з підтримки миру полягає у виконанні або нагляді за дотриманням умов попередніх домовленостей щодо врегулювання конфлікту чи його розв'язанням, а також забезпечення безпечної та безперешкодної доставки гуманітарної допомоги у конкретному районі, де розгорнена відповідна місія ООН.

Зусилля та діяльність місії ООН з підтримки миру спираються на Главу VI Статуту ООН та спрямовані на зменшення рівня насильства (припинення вогню, кровопролиття та руйнування матеріальних цінностей), а також створення буферної зони між ворогуючими сторонами, шляхом підтримки миру на лінії фронту під час проведення етапу переговорів щодо подальшого мирного вирішення збройного протистояння та конфронтації сторін. Як зазначалося попередньо, персонал місії складається не лише з озброєних спостерігачів, тут також мова йде й про злегка озброєних та незброєних осіб. У цьому значенні важливою умовою щодо ефективного розгортання та перебігу місії ООН з підтримання миру є наявність достатньої кількості присутніх сил, зосереджених у зоні конфлікту (Мещерякова, 2008).

Постконфліктна відбудова миру (post-conflict peacebuilding) – «дії з виявлення та підтримки структур, які прагнутимуть зміцнити та затвердити мир, щоб уникнути повернення конфлікту» (Boutros-Ghali, 1992). Цей процес є особливо тривалим, так як орієнтований на відновлення постраждалих від

конфлікту громад і включає у себе поступове відновлення функціонування соціальної, економічної, політичної, безпекової сфер суспільного життя. Завдання з розбудови миру є особливо багатоструктурними, адже передбачають забезпечення як процесів демобілізації, роззброєння, реінтеграції та реформування сектору безпеки, так і усунення головних причин конфлікту, сприяння економічній та соціальній справедливості, політичних структур управління та відновлення роботи державних інституцій, проведення реформ судової та пенітенціарної систем, забезпечення верховенства права з метою посилення довготривалості досягнутого миру, реконструкції та відновлення розвитку суспільного життя. Для ефективної реалізації процесу відбудови миру важливо забезпечити достатньо високий рівень підтримки роботи місії ООН у громадах, які постраждали від війни (Scanlon & Murithi, 2007).

Також, щоб попередити відновлення конфлікту, особлива робота місії має бути зорієнтована на відновлення довіри між колишніми воюючими сторонами. Серед ще одних важливих елементів діяльності місії є забезпечення гуманітарних операцій, включаючи програми розмінування, боротьба з корупцією, моніторинг та контроль за дотриманням прав людини, розслідування злочинів, проведення широкої кампанії з просвітництва суспільства з широкого набору тем необхідної обізнаності, зокрема, тих, що стосуються боротьби, запобігання та профілактики різних інфекційних захворювань. В цілому постконфліктна відбудова миру орієнтована на відновлення та зміцнення усіх необхідних сфер життя суспільства для його подальшого безперешкодного відновлення та розвитку, що базуються на внутрішній та зовнішній безпеці, стабільному функціонуванні політичних інститутів, соціальному й економічному забезпеченні в умовах постконфліктного етапу (Мещерякова, 2008).

Сама ж Організація Об'єднаних Націй підкреслює, що процес з підтримки миру (далі миротворча місія/операція) – це спосіб допомоги країнам, які постраждали від конфлікту та знаходяться у вкрай скрутному становищі, отримати можливості та необхідні умови для досягнення сталого миру у

майбутньому. Миротворчий контингент ООН складається з військових, поліцейського та цивільного персоналу з багатьох країн, обов'язки яких полягають у забезпеченні контролю, нагляду та моніторингу за перебігом мирного процесу у постконфліктному суспільстві, а також за дотриманням умов та забезпечення допомоги у дотриманні попередньо ухвалені мирної угоди між колишніми ворогуючими сторонами. У цьому випадку допомога миротворців ООН здійснюється у багатьох сферах суспільно-політичного життя впродовж всієї миротворчої місії, вона полягає у сприянні домовленостей про розподіл повноважень, проведення необхідних заходів з метою зміцнення довіри та принципу верховенства права, нагляді та підтримці з проведення виборів, а також у застосуванні механізмів та інструментів різного спектру з метою покращення економічного та соціального розвитку життя постраждалих від конфлікту громад.

З часу свого заснування (з 1945 року) ООН провела велику кількість миротворчих операцій у різних частинах світу, щоб створити умови та забезпечити можливості для досягнення миру країнам через полегшення шляху переходу від конфлікту до поступової стабільності та розвитку, таким чином у сукупності усіх мирних процесів, захищаючи та зміцнюючи архітектуру міжнародної безпеки. (Cultural Relations Policy in Practice, 2021). За цей час у місії з підтримки миру було залучено більш ніж два мільйони чоловіків та жінок з 125 країн світу, сумарна кількість яких склала 71 миротворчу операцію. Проте жодні інші міжнародні інституції не мають таких унікальних сильних сторін у миротворчій діяльності, як ООН: високий рівень легітимності, розподіл тягаря, здатність розподіляти миротворчий контингент з усього світу та інші. Станом на 2023 рік у світі розгорнуто 12 миротворчих місій під керівництвом Департаменту миротворчих операцій ООН, що в сукупності налічують понад 87 тисяч миротворців із 125 країн світу (Табл. 1).

Таблиця 1. Чинні миротворчі місії ООН у світі

<i>Країна</i>	<i>Місяць/рік заснування</i>	<i>Назва</i>	<i>Мета</i>	<i>Бюджет</i>	<i>Персонал</i>	<i>Загинуло</i>
Близький Схід	Травень 1948	UNTSO: орган ООН зі спостереження за виконанням умов перемир'я	Сприяння забезпеченню стабільності на Близькому Сході	(01/2021–12/2021): \$36,501,000	380	52
Індія та Пакистан	Січень 1949	UNMOGIP: група військових спостерігачів ООН в Індії та Пакистані	Спостереження за припиненням вогню у Джамму та Кашмірі	(01/2021–12/2021): \$10,519,800	110	13
Кіпр	Березень 1964	UNFICYP: Збройні сили ООН з підтримання миру на Кіпрі	Сприяння політичному врегулюванню на Кіпрі	(07/2021–06/2022): \$57,567,300	1,011	183
Голани	Травень 1974	UNDOF: сили ООН зі спостереження за роз'єднанням	Нагляд за виконанням угоди про припинення вогню та розведення сил	(07/2021–06/2022): \$65,507,400	1,256	57
Ліван	Березень 1978	UNIFIL: тимчасові сили ООН у Лівані	Моніторинг за припиненням бойових дій та допомога у забезпеченні гуманітарного доступу до цивільного населення	(07/2021–06/2022): \$ 510,251,500	10,365	329
Західна Сахара	Квітень 1991	MINURSO: місія ООН із проведення референдуму у Західній Сахарі	Підготовка до проведення референдуму з приводу визначення незалежності Західної Сахари або інтеграції з Марокко	(07/2021–06/2022): \$60,908,900	469	20
Косово	Червень 1999	UNMIK: місія тимчасової адміністрації ООН у Косово	Сприяння безпеці, стабільності та повазі до прав людини у Косово	(07/2021–06/2022): \$ 44,192,100	352	56
Демократична Республіка Конго	Липень 2010	MONUSCO: стабілізаційна місія ООН у ДРК	Захист цивільного населення та зміцнення миру в ДРК	(07/2021–06/2022): \$ 1,123,346,000	17,753	259
Аб'єй	Червень 2011	UNISFA: тимчасові сили безпеки ООН у Аб'єї	Демілітаризація та моніторинг миру у спірному районі Аб'єй	(07/2021–06/2022): \$ 280,581,200	3,156	51
Південний Судан	Липень 2011	UNMISS: місія ООН у Республіці Південний Судан	Захист цивільного населення, моніторинг дотримання прав людини та підтримка виконання угоди про припинення бойових дій	(07/2021–06/2022): \$ 1,201,887,500	17,954	111

Малі	Квітень 2013	MINUSMA: багатoproфiльна iнтегрована стабілізаційна місія ООН у Малі	Підтримка політичного процесу та допомога у стабілізації Малі	(07/2021–06/2022): \$1,262,194,200	15,779	310
ЦАР	Квітень 2014	MINUSCA: багатовимірна iнтегрована місія ООН зі стабілізації у ЦАР	Захист цивільного населення та підтримка перехідних процесів у ЦАР	(07/2021–06/2022): \$1,116,738,700	18,486	176

Джерело: United Nations Peacekeeping, 2023a; Аналітичний портал «Слово і діло», 2023.

За останні 25 років миротворчої діяльності ООН кількість миротворців у світі значно збільшилася. У 1993 році миротворчий контингент ООН у сумі всіх місій складав близько 50 тисяч осіб, у 2017 – їх налічувалося вже 100 тисяч, наразі, як зазначалося вище, понад 85 тисяч миротворців у 12 операціях з підтримки миру. Таке збільшення персоналу в епіцентрах проведення мирних операцій свідчить про те, що міжнародна спільнота прагне значно більш посилено реагувати на розвиток конфліктів у світі та виклики міжнародній безпеці, яким вони сприяють.

Проте слід наголосити, що збільшення людських, матеріальних чи інших ресурсів процесів з підтримки миру, що спрямованні на стримування насильства у тому чи іншому регіоні не означає, що досягнення миру у такому випадку буде суттєво пришвидшено та забезпечено. Справа в тім, що діяльність мирних місій ООН все частіше здійснюється в умовах активного збройного конфлікту, у той час, як головною умовою таких місій для досягнення поставлених цілей є діяльність миротворців саме у постконфліктному середовищі, що може сприяти ефективності їхньому впливу, контролю та посиленню функцій на шляху до становлення миру.

Так склалося, що найбільший внесок у миротворчу діяльність ООН роблять країни із нижче середнього та низьким доходом, так ще з початку XXI століття половина миротворців ООН прибула з держав-членів, які відносяться до цієї класифікації, а з 2015 року їх частка зросла вже до 80% від усього наявного

персоналу. А найбільша кількість «блакитних шоломів» серед усіх 125 країн-учасниць походить саме з Бахрейну. В цілому за останні 25 років миротворчої діяльності ООН кількість її місій з підтримки миру склала понад 50, а якщо рахувати з моменту першого розгортання у 1948 році, то було проведено більше 70 миротворчих операцій. Звертаючи увагу на Таблицю 1, сім чинних місій були розгорнуті ще у минулому столітті, двома найтривалішими з них є UNTSO на Близькому Сході, тривалість якої складає більш ніж 75 років та UNMOGIP в Індії та Пакистані – майже 76 років. А в середньому миротворча операція ООН триває 31 місяць.

Однак наразі миротворча діяльність стосується не лише постконфліктного періоду, інтенсивність розгортання миротворчих операцій зростає від початку XXI століття. До слова, у 2015 році понад половини миротворців від загальної кількості у 100 тисяч діяли у країнах з активним збройним конфліктом, як у випадку Демократичної Республіки Конго та Судані (Vision of Humanity, 2020). За останні 3 роки кількість загиблих миротворців ООН зменшується, а станом на жовтень 2023 року загальна кількість смертельних випадків серед миротворчого контингенту ООН сягає 4 тисячі 337 осіб, найбільше у Лівані та Малі (United Nations Peacekeeping, 2023b).

Окрему увагу також варто приділити процесу врегулювання конфліктів шляхом посередництва в умовах сучасності. З часу закінчення холодної війни такий метод мирного врегулювання збройних конфліктів став стандартною відповіддю міжнародної спільноти у прагненні стабілізувати загрозливу ситуацію для світової безпеки. У світлі врегулювання конфлікту між сторонами процес посередництва (медіації) визначається як метод допомоги ворогуючим сторонам у досягненні домовленостей та покращенні взаємодії шляхом залучення третьої сторони, без застосування насильницьких засобів. Проте за умов трансформації світопорядку, міжнародних відносин й відповідно особливостей конфліктів, ускладненим став й сам процес посередництва, адже кількість його суб'єктів почала збільшуватися. Тобто у період між 1990 та 2016 роками половина міжнародних посередницьких процесів складалася із більше

ніж однієї посередницької організації (зовнішнього учасника). Такий спосіб врегулювання конфліктів отримав назву «багатосторонньої медіації» (Chester et al., 2016).

Такий спосіб сучасного мирного врегулювання конфліктів є системним, комплексним та мінливим. Як йшлося раніше, характер контрмирних процесів багато у чому залежить від специфіки та зміни особливостей перебігу самих конфліктів, так і в цьому випадку, миротворчі процеси також трансформуються відповідно до ускладнення системи перебігу конфлікту. Останніми роками конфлікти у світі більше інтернаціоналізуються, що у свою чергу нівелює відмінності між безпосередніми сторонами конфлікту та третіми учасниками. До слова, на етапі після завершення Холодної війни посередниками у врегулюванні конфлікту виступали сторони, які здебільшого між собою були однодумцями, потенційно з різними нормами та інтересами, проте все ж слідували спільним цілям щодо розв'язання того чи іншого протистояння шляхом переговорів.

У цьому випадку найлегітимнішим та найголовнішим посередницьким актором у врегулюванні конфліктів виступала ООН. Та через ускладненість перебігу збройних конфліктів у світі та збільшення впливу у них зовнішніх гравців, набір можливих посередників суттєво почав різнитися, кожен із них може займати різні сторони конфлікту, переслідувати власну мету та мати своє бачення щодо механізмів врегулювання цього конфлікту. В результаті це стало суттєвою проблемою саме для миротворчої діяльності під егідою ООН, оскільки такі учасники посередницького процесу не завжди дотримуються спільних принципів та загального підходу у сприянні вирішенню конфлікту (Hellmüller & Salaymeh, 2023). Саме тому розгортання та забезпечення діяльності мирних процесів в умовах сучасності зазнає нових викликів та перешкод через значну ускладненість збройних конфліктів, масштабу їх впливу й каналів підтримки, а тому потребує постійного вдосконалення та боротьби із загрозами.

Через зміни у глобальному розподілі влади, як міжнародні організації, так і миротворчі операції ООН зазнають суттєвих перешкод. Хоча матеріальні внески у миротворчу діяльність ООН впродовж останніх десятиліть зросли з

боку незахідних та держав, що зростають, проте науковці зазначають, що функціонування останніх у розбудові миру у світі насамперед походить не так від вкладених ресурсів, як від їхніх дискурсів. Бадаче та інші (2022) стверджують, що окрім способів врегулювання конфліктів, держави вбачають у роботі ООН й інші можливості у вирішенні завдань, які виходять за межі їхньої миротворчої діяльності, за умови дотримання поваги до національного суверенітету та у співпраці з державними органами. Вони також зауважують, що навряд чи у майбутньому ООН розгортатиме свої сили у широкомасштабних зусиллях із розбудови миру, а швидше всього фокус її діяльності буде зосереджено на врегулюванні конфліктів саме за допомогою механізмів більш мінімалістичних та потенційно політичних, ніж миротворчих місій (Badache et al., 2022).

Якщо зауважувати про необхідність вимог щодо можливостей досягнення ефективного врегулювання збройного конфлікту у випадку операцій з підтримки миру під егідою миротворців ООН, то у разі, коли їхні місії стикаються із погіршенням безпекової ситуації у приймаючій державі, швидше всього буде прийнято рішення відкликати миротворчий персонал, не виконуючи своїх мандатів, та залишити поточну країну без дотримання поставлених цілей щодо врегулювання конфлікту. У разі коли комбатанти продовжують чинити насильство чи навіть збільшують його рівень, що в результаті призводить до ескалації конфлікту, миротворчий контингент стикається із викликами посилення загроз для своєї діяльності й відповідно зі зменшенням ефективності власних можливостей на шляху досягнення миру. За таких умов перед країнами-контрибуторами постає нелегкий вибір: залишити свої громадян під прапором ООН у загрозливому для них середовищі чи відкликати місію і таким чином ризикуючи сприяти чи взагалі посилити гуманітарну катастрофу.

Втім навіть за умов загострення безпекової ситуації у державі, де розгорнута миротворча операція ООН можливо ефективно підтримувати стабільність в регіоні. При умові суттєвого внеску у збільшення кількості персоналу місії. Не дивно, що держави-контрибутори особливо чутливі до

погіршення безпекової ситуації у тих державах, які приймають операції з підтримки миру, та існує певна різниця у цьому випадку між демократичними та недемократичними країнами. Справа в тому, що демократичні держави є більш рішучими у прийнятті рішень щодо розгортання свого миротворчого контингенту, ніж у випадку недемократичних держав. Так як у випадку перших наявні міцніші зобов'язання, які стосуються гуманітарних інтервенцій та більша кількість переваг у зовнішньополітичному значенні у разі дотримання успішної миротворчої діяльності. Тобто висновок полягає у тому, що за умов посилення насильства в регіоні конфлікту, демократії у цьому значенні є більш надійними для місій ООН з підтримки миру. Та за поточної ситуації миротворча діяльність все більше зосереджена у зусиллях недемократичних держав, оскільки демократичні держави утримуються від великих зобов'язань. Як результат, у діяльність операцій ООН з підтримки миру потрібно посилено мотивувати демократичні внески, щоб посилити надійність розгортання місій (Melin & Kathman, 2023).

Останні події та інші виклики на політичній арені суттєво вплинули на особливості миротворчих процесів у світі. Сюди також варто віднести й період пандемії COVID-19, що спричинив значну переорієнтацію функціоналу миротворців, який полягав у додатковій сфері відповідальності щодо надання допомоги місцевому населенню у зоні конфлікту, пов'язаній з протидією поширення коронавірусної хвороби. Тут же виникли суттєві труднощі й у сфері охорони здоров'я учасників миротворчих місій, посилення прикордонних обмежень і, як наслідок, вимушеність перенесення чи взагалі скасування низки планових місій. Зміна формату взаємодії функцій миротворців, які не були пов'язані з військовою діяльністю, перейшла у дистанційний формат, що у свою чергу понесло за собою й інші перешкоди для успішної реалізації миротворчого процесу (Заєць & Багінський, 2021). Таким чином період пандемії коронавірусної хвороби також змусив миротворчу діяльність ООН змінювати свої механізми відповідно до подібних викликів. Якщо брати до уваги не лише діяльність ООН у випадку миротворчих місій, а й у її загальній сутності, то за

останні роки, окрім пандемії COVID-19, ще одним вагомим індикатором у виявленні проблем стала російсько-українська війна, що виявила вагомі складнощі у глобальній системі управління щодо сприяння миру та посилення безпеки у світі (Багінський & Заєць, 2023).

Проте насправді існує значно ширший набір особливостей сучасних миротворчих процесів, який, впродовж навіть лише останніх декількох років суттєвих змін та викликів на світовій арені, значним чином вказав на основні потреби, недоліки та майбутні завдання для забезпечення мирних процесів у світі. Та за тих чи інших обставин міжнародне співтовариство має брати на себе відповідальність щодо прийняття позицій та застосування необхідного набору інструментів для досягнення поставлених цілей попри наявні виклики та перешкоди. Адже плинність процесів взаємодії у світі змушує трансформуватися у значенні своєї ефективності й контрмирних акторів, та щоб цьому протистояти, розвиток діяльності міжнародної спільноти у просуванні та реалізації миротворчих процесів відповідно має також враховувати поточні виклики та розробляти механізми для їх протидії, в залежності від характеру та змісту поставленої мети.

Висновки до II розділу: Однією з умов відмінності інтенсивності контрмиру між мирними процесами є рівень їхньої ексклюзивності сторін конфлікту на етапі переговорів. При цьому ефективність досягнення положень мирної угоди залежить і від рівня забезпеченості ресурсами стратегії переговорів та присутності набору можливих поступок, окрім основних представницьких груп-учасників ще й для інших. Іншою умовою є здатність міжнародних суб'єктів (зовнішніх поручителів) забезпечити створення зовнішньої коаліції. Спираючись на особливості перебігу миротворчих процесів, специфіку набору висунутих контрмирними акторами вимог, існує три основні стратегії управління їх діяльністю, у процесі дотримання яких миротворці можуть звертатися також і до поєднання можливих методів та інструментів.

РОЗДІЛ III. АНАЛІЗ ВТОРИННИХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДАНИХ У ВРЕГУЛЮВАННІ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ У КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ КОНТРМИРУ

3.1 Сучасні збройні конфлікти в умовах трансформації архітектури міжнародної безпеки

Поширеність конфліктів різного типу та інтенсивності у сучасному світі сягає високого рівня. За даними Проєкту даних про розташування та події збройних конфліктів (ACLED), за останні 12 місяців з понад 240 країн, у 167 щонайменше відбувся один випадок політичного насильства. Всього за останній рік (з липня 2022 року по червень 2023 року) було зареєстровано більш ніж 139 000 випадків політичного насильства у світі. За допомогою аналізу форми, частоти та інтенсивності сукупності насильницьких подій у тому чи іншому регіоні світу визначаються типи конфліктів, їх рівні та основні характеристики. ACLED визначає рівень конфліктності кожної країни за чотирма показниками: смертоносність (кількість зареєстрованих смертельних випадків, спричинених унаслідок політичного насильства за період вимірювання індексу), небезпека для цивільних осіб (кількість насильницьких випадків, що спрямовані проти цивільного населення), географічне поширення конфлікту, або дифузія (відсоток території від загальної географічної площі країни, де фіксується високий рівень насильства) та кількість активних недержавних груп, або фрагментація (кількість усіх озброєних, організованих, активних повстанських і політичних ополчень у країні за період вимірювання індексу).

Як результат, у сукупності ці чотири показники визначають загальне місце розташування країни у рейтингу Індексу конфліктності відносно інших країн. Категорія Індексу конфліктності у перших десяти країнах за рейтингом визначається як «Екстремальна» (Табл. 2). Найвищий показник за рейтингом – 1, найнижчий – 167 (від всієї кількості зареєстрованих країн, у яких впродовж вказаного вище періоду був зафіксований від одного і більше випадків політичного насильства) (ACLED, 2023a).

Таблиця 2. ТОП-10 країн за рейтингом індексу конфліктності

<i>Країна</i>	<i>Рейтинг індексу</i>	<i>Рейтинг смертності</i>	<i>Рейтинг дифузії</i>	<i>Рейтинг небезпеки</i>	<i>Рейтинг фрагментації</i>
М'янма	1	2	8	4	1
Сирія	2	8	3	5	2
Мексика	3	5	18	1	6
Україна	4	1	4	3	27
Нігерія	5	3	22	6	9
Бразилія	6	6	27	2	7
Ємен	7	12	9	10	14
Ірак	8	14	11	16	10
Демократична Республіка Конго	9	9	27	11	5
Колумбія	10	17	23	7	8

Джерело: ACLED, 2023.

Причини, мотиви, специфіка та особливості тих чи інших конфліктів у світі є різними, так збройні конфлікти поділяють на: терористичні повстання, громадянські війни, нарковійни, міжетнічні конфлікти та безпосередньо війни між державами (Рисунок 1). Усі ці типи конфліктів можуть значно варіюватися між собою за рівнем насильства, а отже й за рейтингом поточних показників індексу конфліктності, проте на деяких із них також можуть мати і спільні рівні. Серед поданих десяти країн із найвищим індексом конфліктності у світі у трьох відбувається громадянська війна (М'янма, Сирія, Ємен), ще у трьох – терористичне повстання (Нігерія, Ірак, Демократична Республіка Конго), у двох – нарковійна (Мексика та Колумбія) та міжнародний збройний конфлікт, або війна у випадку України. У випадку ж Бразилії не фіксується жодного із поданих типів конфлікту, проте на її території зберігається високий криміногенний рівень (Wisevoter, 2023).

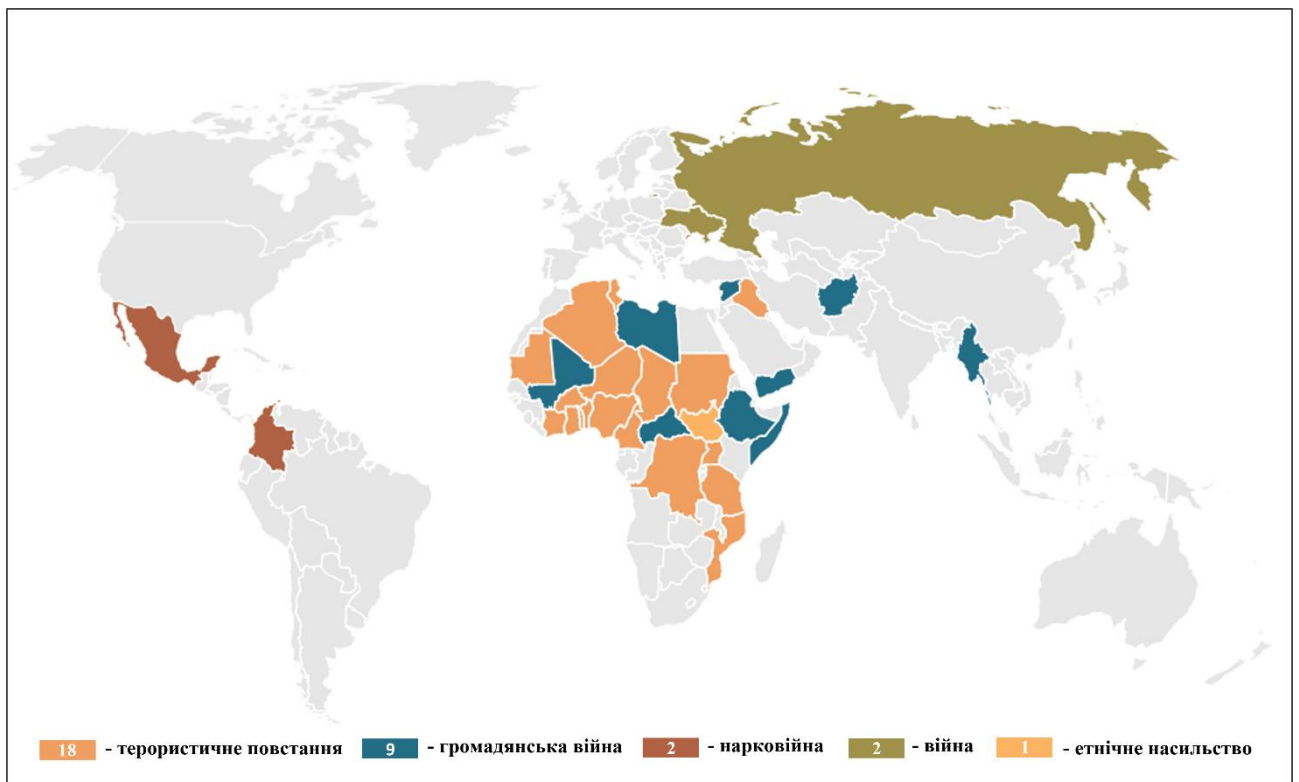

Рис. 1 Країни, які перебувають у стані збройного конфлікту

Дані: Wisevoter, 2023.

Війна, яку розгорнула Росія на території України наразі є найбільш смертоносним та в цілому найбільшим конфліктом у світі з часу Другої світової війни. Тому за період вимірювання індексу конфліктності 2023 в Україні фіксується найвищий рівень насильства за кількістю подій, за даними ACLED, це більш ніж 950 випадків щотижня, що в сукупності складає 36% від усіх подій політичного насильства у світі за минулий рік. У М'янмі зосереджується найвищий рівень фрагментації недержавних збройних груп, кожна з яких відповідно є окремим учасником конфлікту та відрізняється одна від одної за рівнем насильства, у якому беруть участь. Так за минулий рік у М'янмі було зареєстровано понад 1500 таких груп, що становить 47% від усіх недержавних груп, які діяли у світі. У невеликих за площею країнах, які потерпають від конфлікту, швидше за все спостерігатимуться найвищі показники географічного поширення, як у випадку Палестини, за останній рік високий рівень насильства охопив понад 60% її території, у випадку Сирії високий рівень конфлікту охопив 10% її території. Нарковійна у Мексиці створює найнебезпечніші умови для

цивільного життя у світі, ACLED у своєму звіті зауважує про понад 5000 випадків насильства, безпосередньо спрямованого проти мирного населення. Ще одна особливість конфлікту у Мексиці полягає у тому, що небезпека для цивільних громад там є вищою, ніж у контексті більш насильницького конфлікту.

Країни із показником індексу конфліктності «екстремальний» та «високий» мають спільну характеристику щодо поширеності певного типу конфлікту. Більшість із них не є традиційними повстаннями, проте кількість насильницьких подій все ж є вищою, ніж у випадку країн, на території яких відбуваються громадянські війни. Якщо брати до уваги загальну картину по типах конфліктів у світі, то їх форми найбільш наближені до моделі насильства у М'янмі та Мексиці, а не на традиційні повстання, у значенні, коли лише одна група бореться з урядом країни за владу чи територію. До слова, у Бразилії, Мексиці, Іраку та Демократичній Республіці Конго рівень насильства суттєво перевищує його рівень у разі традиційних війн. Однією із найбільших складнощів такого роду конфліктів є те, що наявність значної кількості фрагментованих груп створює численні конфлікти, які відрізняються між собою за різними характеристиками, зокрема, метою та механізмами розгортання. Як наслідок, уряду країни необхідно вести боротьбу з низкою конфліктів одночасно, в той час як мирне населення потерпає від різних типів та інтенсивності насильства.

Спираючись на вище наведений матеріал щодо управління спойлерами під час мирного процесу, варто окремо виділити особливість щодо показника індексу фрагментації конфлікту. Адже кожна така організована озброєна група виступає потенційним контрмирним актором, що в подальшому може протидіяти впровадженню мирного процесу, у разі не досягнення цілей, на основі яких вона розгортала протистояння проти уряду. Тому, як наслідок, у країнах, де відбувається конфлікт із високим рівнем фрагментації повстанських та політичних угруповань розгорнути миротворчу місію та досягти ефективних результатів буде вкрай складно чи взагалі неможливо. Так як забезпечення вимог

одних учасників конфлікту протирічитиме потребам та цілям інших, що у свою чергу призводитиме до ескалації конфлікту у країні й відповідно невдалому впровадженню мирного процесу. Проте все ж врегулювання таких конфліктів потребує розробки специфічних механізмів взаємодії, в іншому випадку їх повне ігнорування призведе до збільшення рівня насильства у регіоні, що справлятиме вплив і за його межами, а отже наноситиме шкоду в цілому для архітектури міжнародної безпеки.

За даними звіту про конфлікти, права людини та розбудову миру (2023), у 2022 році у світі було зафіксовано 33 збройні конфлікти, кількість яких зросла у порівнянні з попереднім роком, що складала 32, та 34 у 2020, 2019 та 2018 роках. Відповідно найбільша їх частка зосереджується на території Африки (16 конфліктів, практично половина від загальної кількості), дев'ять із них зафіксовано в Азії, п'ять – на Близькому Сході, два – у Європі та один в Америці (Табл. 3).

Таблиця 3. Збройні конфлікти у світі у 2022 році

АФРИКА	БЛИЗЬКИЙ СХІД	АЗІЯ
Бурунді (2015)	Єгипет (Синай) (2014)	Афганістан (2001)
Камерун (Амбазонія / північний захід і південний захід) (2018)	Ірак (2003)	Індія (Джамму і Кашмір) (1989)
ДРК (схід) (1998)	Ізраїль-Палестина (2000)	Індія (КПІ-М**) (1967)
ДРК (схід – ОДС*) (2014)	Сирія (2011)	М'янма (1948)
Ефіопія (Оромія) (2022)	Ємен (2004)	Пакистан (2001)
Ефіопія (Тиграї) (2020)		Пакистан (Белуджистан) (2005)
Регіон озера Чад (Боко Харам) (2011)	ЄВРОПА	Філіппіни (ННА***) (1969)
Лівія (2011)	Туреччина (південний схід) (1984)	Філіппіни (Мінданао) (1991)
Малі (2012)	Росія – Україна (2022)	Таїланд (південь) (2004)
Мозамбік (північ) (2019)		
ЦАР (2006)	АМЕРИКА	
Сомалі (1988)	Колумбія (1964)	
Судан (Дарфур) (2003)		
Судан (Південний Кордофан і Блакитний Ніл) (2011)		
Південний Судан (2009)		
Регіон Західний Сахель (2018)		

Джерело: Alert 2023! Report on conflicts, human rights and peacebuilding, 2023, с. 9.

*Примітка: *ОДС – Об'єднані демократичні сили (ADF) – на початку свого виникнення були повстанцями в Уганді, з часом перемістили свою діяльність у східну частину Демократичної Республіки Конго. У 2019 році присягнули на*

*вірність Ісламській державі (Reuters, 2023a). **КПІ-М – Комуністична партія Індії – маоїстів (CPI-M), або, як їх ще називають, наксалітами. Ступінь характеру збройного протистояння між індійським урядом та партією наділений інтенсивністю, що відповідає неміжнародному збройному конфлікту (Rule of Law in Armed Conflicts, 2022). ***ННА – так звана Нова народна армія (NPA), заснована у 1969 році, метою діяльності якої є повалення уряду Філіппін, створення комуністичної держави та повне витіснення впливу США на країну (The US National Counterterrorism Center, 2022).*

Спостерігається тенденція до збільшення рівня інтенсивності збройних конфліктів, що відбулося вперше за останнє десятиліття, так в сукупності збройні конфлікти високої інтенсивності складають 52% від усіх випадків у світі. Розгорнута повномасштабна війна Росії проти України стала найбільшим викликом та загрозою для архітектури міжнародної безпеки у 2022 році. Як наслідок, кількість міжнародних конфліктів у світі збільшилася на 9%, а рівень насильства зріс у 30% усіх збройних конфліктів. Також суттєво загострилася гуманітарна криза та погіршилася продовольча безпека, відбулося значне зростання цін у глобальному масштабі (Escola de Cultura de Pau, 2023, с. 10).

У 2022 році посилення рівня насильства в Ефіопії (регіон Оромія) стало причиною надання йому статусу збройного конфлікту. Сторонами конфлікту виступали ефіопські федеральні сили безпеки за підтримки амхарського ополчення Фано та армія визволення Оромо (OLA), що є збройним крилом, яке відділилося від колишнього повстанського угруповання «Фронт визволення Оромо», що представляло собою опозиційну партію, діяльність якої була заборонена. Армія визволення Оромо з 2021 року визнана парламентом Ефіопії як терористична організація (Reuters, 2023b).

Проте найбільшого потрясіння для архітектури міжнародної безпеки завдало повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Хоча раніше міжнародна спільнота не надавала збройному конфлікту на Сході України міжнародного масштабу, та з лютого 2022 року його типологія повністю змінилася, що стосувалося як розширення території, на якій велося збройне зіткнення між

державами, так і його багатовимірні наслідки. Так, у звіті про конфлікти, права людини та розбудову миру 2022, війна Росії проти України на території Донецької та Луганської областей з 2014 року і до 24-го лютого 2022 року визначалася як інтернаціоналізований внутрішній конфлікт, сторонами якого визнавалися уряд, збройні формування у східних областях, а також Росія (Escola de Cultura de Pau, 2022, с. 66-68).

До слова, восени 2023 року відбулася суттєва ескалація ізраїльсько-палестинського конфлікту. Так 7 жовтня 2023 року терористична організація ХАМАС у рамках так званої операції «Потоп (повінь) аль-Акса» здійснила напад на південь Ізраїлю, випустивши з території Гази 2,5 – 5 тисяч ракет. Через три тижні Ізраїль розпочав наземну операцію на півночі Гази після інтенсивних авіаударів (ACLED, 2023b). У цьому випадку військові експерти вбачають очевидний вплив Кремля та Тегерану. Олександр Мусієнко, керівник Центру військово-правових досліджень, припускає: «Військову підготовку ХАМАСу, які здійснили атаку на Ізраїль, могли готувати інструктори Тегерану і Москви, адже тут явно простежується і російський слід – через Іран, безпосередньо напряду, через можливу фінансову допомогу для ХАМАСу з боку Росії» (Укрінформ, 2023а).

Таким чином приклад ескалації ізраїльсько-палестинського конфлікту демонструє практичне доведення діяльності міжнародної мережі контрмирних акторів, які у свою чергу протидіють мирному врегулюванню конфліктів у різних частинах світу, з метою управління реакцією світової спільноти на ті чи інші виклики, що мають змогу бути вигідними для різних цілей спойлерів. У випадку Росії це дало змогу відвернути увагу світу від її війни проти України та перерозподіляти військову підтримку міжнародних партнерів України між потребами її та Ізраїлю.

Що стосується взаємодії сторін та характеру бойових дій поточних збройних конфліктів, то вони визначаються як внутрішні, міжнародні та у більшій мірі інтернаціоналізовані внутрішні. Із 33 збройних конфліктів у 2022 році чотири із них є внутрішніми, три з яких зосереджені в Азії (Таїланд

(південь), Індія (КПІ-М) та Філіппіни (ННА)), інший в Африці (Ефіопія (Оромія)). Наступні три конфлікти мають міжнародний характер – ізраїльсько-палестинський конфлікт, конфлікт у західноафриканському регіоні Сахель та російсько-українська війна. Цікаво, навіть попри те, що міжнародні конфлікти у світі становлять меншість, повномасштабне російське вторгнення в Україну, на думку деяких аналітиків, спростували припущення про те, що після завершення періоду Холодної війни, війни між державами є винятковістю у поточному світопорядку. Усі інші 26 конфліктів належать до внутрішніх інтернаціоналізованих. Специфіка яких полягає у наявності іноземної сторони, збройні учасники можуть мати бази чи здійснювати напади з-за кордону або в цілому протистояння поширюється і на сусідні країни. У низці таких випадків конфлікти набували статусу інтернаціоналізованого через залученість сторонніх акторів як сторін конфлікту. До них відносяться спеціальні регіональні та міжнародні військові коаліції, міжнародні місії, держави та збройні групи, що діють через кордони, такі як ІДІЛ, Боко Харам, Аль-Каїда та інші (Escola de Cultura de Pau, 2023, с. 8).

Причини збройних конфліктів у 2022 році налічують безліч факторів. Переважно (у 67% випадків) конфлікти були спричинені щодо незгоди з економічною, політичною, соціальною чи ідеологічною системами держави та/або сутичкам навколо зовнішньої чи внутрішньої політики її уряду. Не розділення правил системи у поєднанні з низкою інших факторів (у 52% випадків), переважно тими, що були пов'язані із присутністю озброєних джихадистів, які наділяли ісламські заповіді особливими інтерпретаціями, якими у своїй діяльності та цілях і керувалися.

Тут мова йде про конфлікти, які відбуваються у регіоні Західного Сахелю, озера Чад (Боко Харам), ДРК (схід – ОДС), Малі, Мозамбіку (північ), Сомалі, а також Філіппінах (Мінданао), Лівії, Афганістані, Єгипті (Синай), Пакистані, Сирії, Ємену та Іраку. У випадках Колумбії, Індії (КПІ-М) та Філіппін (ННА) протистояння щодо системи були засновані на іншій ідеології та здійснювалися іншими типами повстанців. У 61% мотиви збройного протистояння

засновувалися на вимогах щодо самоврядування та питань ідентичності. У цьому випадку мотиви конфліктів більшою мірою базувалися на ідентичності (61%), а вимагання щодо самоврядування виникали у 42% із таких випадків (приклад конфлікту в Ефіопії, регіон Оромія). Багато конфліктів зосереджувалися на причинах, що стосувалися контролю над територією та/або ресурсами, при цьому присутня низка й інших основних факторів. Їх частка становить 13 із 33 конфліктів (39%). Проте у цьому випадку зіткнення щодо ресурсів є більш поширеними (більшість з них зосереджені в Африці), у той час, як суперечки, що стосуються контролю над територією є головною із причин конфліктів у меншій кількості (6% від усіх збройних конфліктів).

Сучасні збройні конфлікти та збільшення рівня насильства у низці країн у різних регіонах світу стали причиною великої кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у 2022 році. Серед ТОП-10 країн, у яких кількість ВПО є найвищою знаходяться: Сирія, Україна, Колумбія, ДРК, Ємен, Афганістан, Сомалі, Ефіопія, Нігерія, Судан (Рис. 2).

Рисунок 2. ТОП-10 країн з найвищою кількістю внутрішньо переміщених осіб внаслідок конфлікту та насильства у 2022 році

Джерело: Internal Displacement Monitoring Centre, 2023, с. 7.

Також однією із найбільш гострих наслідків погіршення безпекової ситуації у світі є страждання цивільного населення, яке критично потерпає від

збройних конфліктів, а також їх переплетення з іншими кризами, що сприяють збільшенню рівня порушення прав людини у зонах конфлікту. Таким чином ескалація збройних конфліктів у 2022 році стала індикатором збереження систематичного жорстокого поводження з цивільним населенням, що проявило себе на критично високому рівні та у великих масштабах у випадку порушення прав людини, законів та звичаїв війни, а також міжнародного гуманітарного права на території України російськими військовими силами.

Прокуратура Міжнародного кримінального суду, починаючи з березня 2022 року, збирає докази для розслідування військових злочинів, злочинів проти людяності та геноциду в Україні з 2013 року, що вчиняє Росія. Також Рада з прав людини заснувала комісію з розслідування порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права в Україні. Високий рівень порушення прав людини, масові вбивства, викрадення та навмисні напади на мирних жителів та інші злочини проти людяності через політичні погляди чи етнічну приналежність здійснювалися і у межах збройних конфліктів в Африці (Західний Сахель, Ефіопія (Оромія), ДРК (схід), а також у М'янмі, Колумбії та інших країнах (Escola de Cultura de Pau, 2023, с. 10).

У лютому 2022 року, ще не оговтавшись від наслідків пандемії коронавірусу у всіх сферах суспільного життя та міжнародної взаємодії, включаючи і безпековий сектор, світ сколихнуло інше випробування – повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Найбільший міждержавний конфлікт з часів Другої світової війни суттєво загострив попередні проблеми та спричинив інші значні перешкоди для архітектури міжнародної безпеки. Як наслідок, світова економіка зазнала ще одного високого потрясіння, рівень продовольчої кризи зріс до критичної позначки, були порушені ланцюги постачання сільськогосподарських товарів та енергії, а також погіршення ситуації з показниками бідності, нерівності та відсутністю продовольчої безпеки. За умов поточних викликів у світі передбачається, що першопричини конфліктів та рівень нестабільності у нестабільних країнах, особливо у тих, які залежать від імпорту продовольства та енергоносіїв, неминуче посиляться.

Насправді наслідки після пандемії та під час російсько-української війни чинять згубний вплив і на зміну клімату, вони також обмежують обсяг міжнародної гуманітарної допомоги та фінансування розвитку у випадку інших конфліктів та криз, які відбуваються у різних частинах світу. Міжнародний інститут стратегічних досліджень у своєму звіті дослідження збройних конфліктів 2022 зауважує про зростання інтернаціоналізації збройних конфліктів, що свідчить і про посилення діяльності міжнародної мережі контрмирних акторів, що призведе до ще більш ускладненого впровадження та просування мирних процесів у світі.

Хоча більшість їх випадків є внутрішніми за своїм характером та типологією, кількість регіональних та глобальних держав, які втручаються у конфлікт, переслідуючи особисті геополітичні та стратегічні інтереси, зростає, що у свою чергу ускладнює внутрішню динаміку конфлікту, вже надаючи їй транснаціонального характеру. За роки часу до початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, геополітична конкуренція повернулася на передній план світового ландшафту збройних конфліктів та вже після цієї точки неповернення вона вийшла на новий рівень. В результаті конкуренція геополітичних груп, великих держав і в цілому стійкість міжнародної безпеки, які засновані на правилах, зазнають глибокого впливу та його наслідків (The International Institute for Strategic Studies, 2022, с. 11-13).

3.2 Виклики миротворчих місій у процесі врегулювання сучасних збройних конфліктів

Через мінливість умов архітектури міжнародної безпеки, її контрмирних загроз та криз сучасності ООН виділяє сім основних викликів для миротворчої діяльності, з якими вона все гостріше стикається впродовж тривалості своїх місій у різних частинах світу:

- Збройні конфлікти швидко змінюють свою природу, специфіка якої все більше посилюється, що суттєво ускладнює процес її врегулювання. Більшою

мірою йдеться саме про внутрішньодержавні, а не міждержавні конфлікти. Це ж стосується і залученості у конфлікт різних озброєних груп, які дотримуються терористичної тактики, включаючи і напади на самих миротворців. А через зв'язок із організованою злочинністю відбувається нерегульоване поширення новітньої зброї. В той час, як збройні конфлікти є у своїй більшості локальними, тобто внутрішньодержавними, деякі з більш радикальних недержавних акторів розгорнули свою діяльність на глобальному рівні. Як результат, мережа таких суб'єктів у досягненні поставлених цілей створює динаміку контрмирних процесів, що суттєво загрожує, як миротворчим операціям ООН, так і міжнародній безпеці в цілому (von der Schulenburg, 2014).

- Все частіше під час місій миротворчий контингент стає мішенню. Миротворці часто діють у зонах високого ризику, що несе пряму загрозу і для забезпечення мирного процесу в цілому.

- Невідповідність політичних рішень цілям миротворчих операцій. Один із тих викликів, які значним чином перешкоджають мирному врегулюванню довготривалих (затяжних) конфліктів, що тривають від 6-7 до 10 і більше років та які особливо важко завершити. В умовах слабкої політичної згоди та прямої протидії мирному процесу, миротворчі місії вимушені припиняти свою діяльність або ж, за умови її продовження, не досягають належних результатів.

- Мандати місій розширюються та стають все більш складнішими. Річ у тому, що на миротворців покладається особливо велика відповідальність, очікування та надкомплексні завдання, проте наявне регіональне партнерство не в змозі сприяти достатньо ефективному політичному впливу у забезпеченні просування операцій з підтримки миру у відповідному регіоні.

- Досі гострою залишається проблема, яка стосується продуктивності та незабезпечених потреб. Тут мова йде про труднощі у добре оснащених, структурованих та навчених силах, включеності жінок у миротворчій діяльності, притягнення до відповідальності винних у скоєнні злочинів, що стосуються насильства та сексуальної експлуатації, а також інших форм неправомірної поведінки.

- Погіршення ефективності миротворчих місій через обмеження свободи пересування. Нemoжливiсть негайного реагування на мiсцях протидiї зусиллям захисту цивiльного населення, перешкоджає процесу розслiдування порушення прав людини, сприяє посиленню рiвня небезпеки й для самого персоналу операцiї з пiдтримки миру через блокування шляхiв постачання необхідного обладнання та припасiв.

- Для виправдання очiкувань та високої вiдповiдальностi, що покладається на результативнiсть миротворчих мiсiй, iснує особлива потреба у посиленнi зобов'язань без виключення всiх учасникiв, якi пiдтримують миротворчi зусилля, це стосується як полiтичних, так i оперативних питань (United Nations, 2017).

В цiлому виклики миротворчих мiсiй вiдбуваються на усiх рiвнях iх забезпечення, а з часом вони лише посилюють свiй негативний вплив на дiяльнiсть миротворцiв, якщо не аналізувати причини iх виникнення та можливі шляхи протидiї. Адже природа сучасних збройних конфлiктiв особливо у перiод гострих криз для свiтової спiльноти суттєво трансформується, тому мета у сприяннi та досягненнi миру потребує нових пiдходiв, методiв та тактики боротьби iз контрмирними суб'єктами й iншими не менш важливими чинниками, якi становлять загрозу за умови iх iгнорування. Тому виклики для миротворчих мiсiй можна також класифікувати за трьома рiвнями: стратегічним, оперативним та тактичним. У першому випадку мова йде про сфери систем законодавства, лiдерства, глобального порядку та фiнансiв.

Питання проблеми глобального порядку у свiтлі сучасностi, в умовах російсько-української вiйни постає особливо гостро. Адже якщо позицiї та iнтереси великих держав свiту протирічать одні одним на мiжнароднiй арені, що стосується й питання миру, деякі з них можуть використовувати своє членство, вплив та в цiлому домінування у мiжнародних органiзацiях на свою користь й використовувати поточну ситуацiю виключно у своїх iнтересах. Як наслiдок, це може спричинити значні труднощi для iнших, менших держав, чи посилити нестабiльнiсть у певних рeгiонах, а також зумисне протидiяти мирним процесам

у світі. Тут яскравим прикладом служить діяльність Росії у Раді безпеки ООН, та й загалом її членство в ООН є одним із найбільших джерел контрмирної діяльності у світі, адже вона блокує усі можливі рішення, які є важливими для покращення безпекової ситуації у тих чи інших регіонах, якщо вона не вбачає у цьому вигоди для себе. Найбільше ж звісно це стосується випадку України. Проте тут запитання постає вже безпосередньо до самої Ради безпеки ООН, чому попри десятки тисяч задокументованих воєнних злочинів скоєних російськими силами у війні проти України та наявність ордеру Міжнародного кримінального суду на арешт президента РФ Володимира Путіна не стали причиною призупинення членства Росії в Радбезі ООН або хоча б її головування (Укрінформ, 2023б)?

До оперативного рівня входять проблеми, які стосуються характеру збройного конфлікту, а також методів операції та рівня її готовності. Через появу великої кількості озброєних груп, які часто не представляють себе традиційними сторонами конфлікту, через що форму їхньої ворожості складно визначити, вони несуть високу загрозу для врегулювання конфлікту та функціонування миротворчої місії у поточному регіоні. Такі групи можуть завдавати серйозної шкоди за короткий проміжок часу. Як наслідок, і ще одна перешкода не лише для діяльності миротворців, а й для архітектури міжнародної безпеки в цілому – зростання рівня насильницького екстремізму, транснаціональної організованої злочинності та тероризму.

Як приклад, міжнародний тероризм у Чаді, Малі, Мавританії, Буркіна-Фасо та регіоні Сахель, екстремістська діяльність «Боко Харам» на півночі Нігерії. Такі чинники суттєво впливають на результативність мирного процесу та в цілому унеможлиблюють роботу миротворців, адже несуть пряму загрозу їхньому життю. Станом на листопад 2023 року, спираючись на звітність ООН, серед усіх миротворчих місій у світі найбільша кількість смертельних випадків миротворців, спричинених в наслідок зумисного діяння зафіксована під час місії MINUSMA (Малі): 174 загиблих миротворців через зумисне діяння із 310 загальної кількості (United Nations Peacekeeping, 2023b). До основних причин

смертельних випадків миротворців відносять також і нещасні випадки чи хворобу, а також й інші причини (Рис. 3).

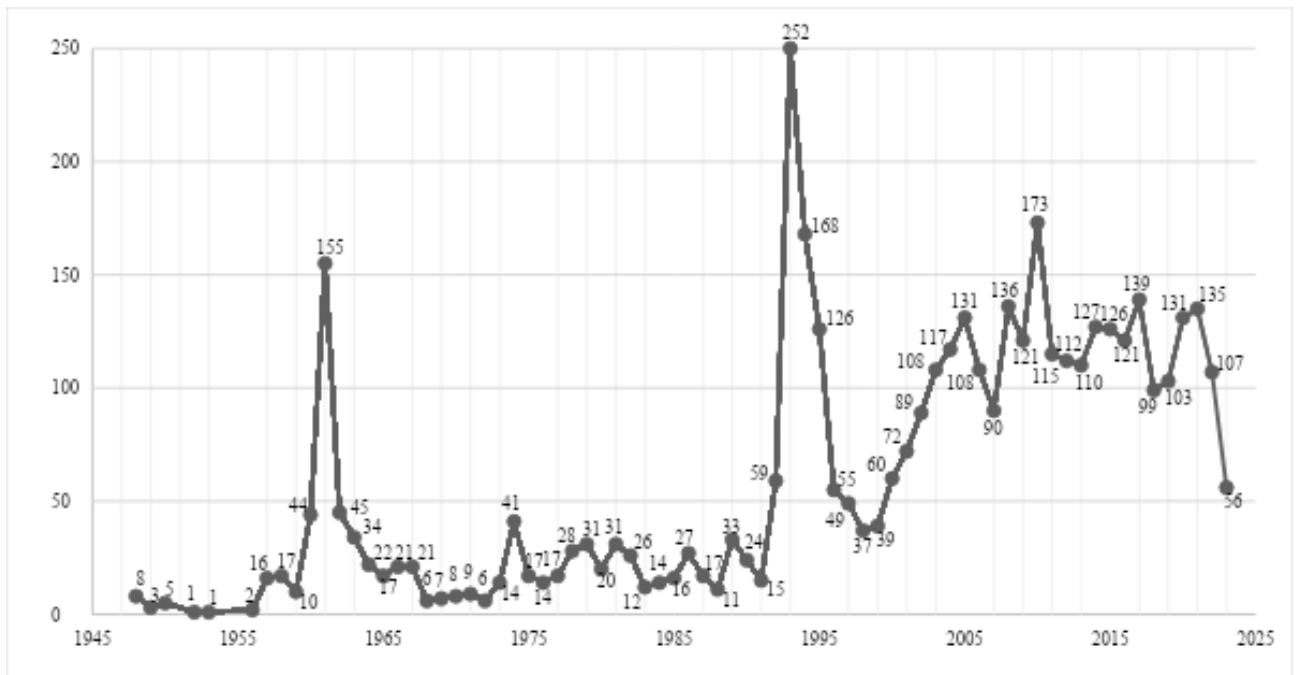

Рисунок 3. Кількість смертельних випадків миротворців ООН у рік

Дані: United Nations Peacekeeping, 2023b.

Загальна кількість загиблих серед миротворчого контингенту за всю історію діяльності миротворчих місій налічує 4337 випадків, 1393 з яких – це нещасні випадки, 1506 – через хворобу, 1118 – через зловмисні діяння, 320 – з інших причин. З 2013 року кількість загиблих співробітників ООН через навмисні напади від реактивних мінометів, саморобних вибухових пристроїв, наземних мін, артилерійського вогню, мінометних снарядів, озброєних і послідовних засідок, атак конвоїв та смертників становить 337 (Рис. 4). І за останні 11 років ця кількість є найбільшою у порівнянні із попередніми періодами такого ж часового проміжку.

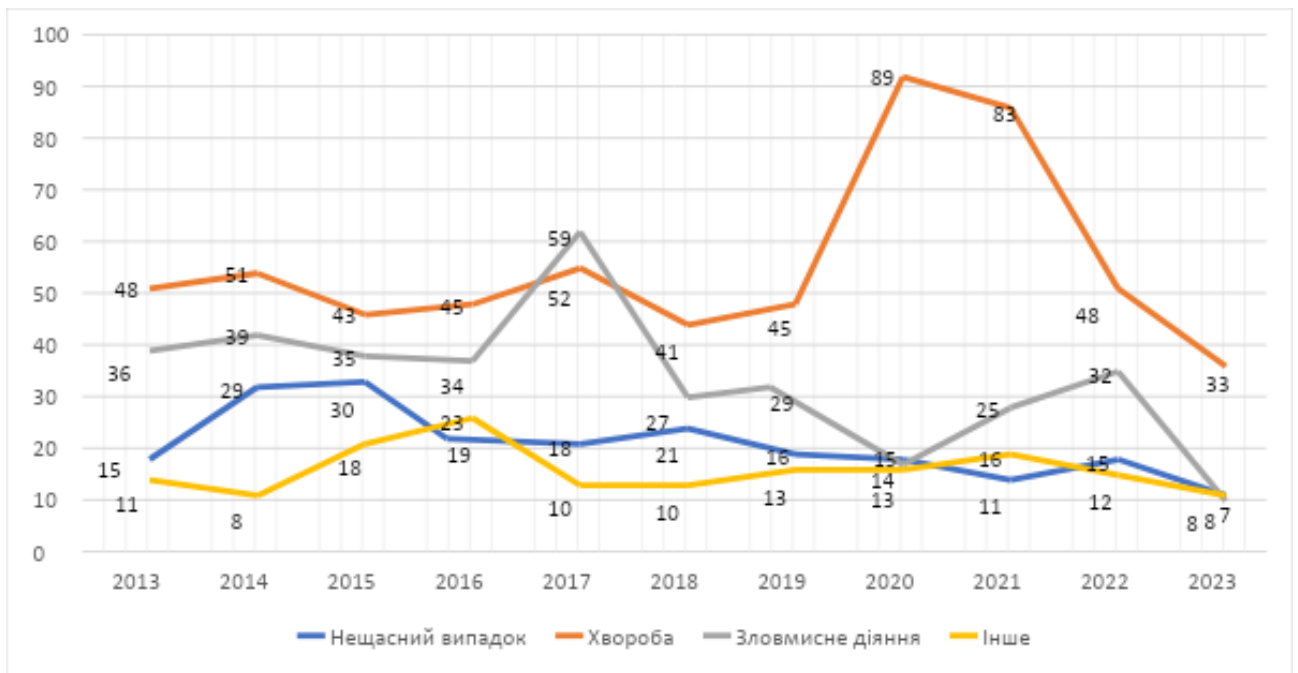

Рисунок 4. Частота смертельних випадків миротворців ООН за причинами впродовж періоду 2013-2023 рр.

Дані: United Nations Peacekeeping, 2023b.

У випадку методів операції миротворці місії з підтримки миру для ефективного проведення моніторингу з дотримання умов угоди щодо припинення вогню та захисту цивільного населення потребують широкої співпраці із законними інституціями приймаючої країни, із застосуванням широкого набору військових та соціальних заходів з метою відновлення та сприяння стійкості уряду, а також соціальних інститутів відповідної держави. Ще одним важливим чинником є готовність та обізнаність миротворців діяти в умовах гібридних війн сучасності, вести незбалансовані бойові дії завдяки інтенсивним програмам та методам навчання. Така вимога є гостро важливою тому, що ООН не має власної регулярної військової чи поліцейської сили, а тому за необхідності неможливо провести мобілізацію та направлення у зону проведення миротворчої операції багатонаціонального персоналу у короткі терміни.

Тактичний рівень викликів для миротворців стосується питання спільного розуміння операції, методів та способу взаємодії, кодексу поведінки та правил

дисципліни. Миротворчі місії у Сомалі, Руанді та Боснії стали прикладом, як зусилля миротворців можуть зазнати поразки через слабкість чи взагалі бездіяльність політичних та фінансових інституцій, недостатню матеріальну і нематеріальну допомогу зі сторони держав-членів ООН, невідповідний потенціал, брак ресурсів, відсутність спільного вектору стратегії у прийнятті рішень та ініціативи у вирішенні важливих питань щодо забезпечення місії. До того ж за останні роки миротворцям стало суттєво складніше передбачати можливі загрози та вчасно на них реагувати. Через активізацію діяльності різних диверсійних, екстремістських та терористичних груп, які здійснюють свої атаки, що не обмежуються за часом, місцем та способом. Такі виклики є особливо актуальними, наприклад, у випадку місії з підтримки миру у Південному Судані. До слова, проблеми тактичного рівня викликів миротворчих операцій стосуються і багатостороннього співробітництва. Так під час місій у Судані, Афганістані, Конго та ДРК відсутність належного рівня співпраці між суб'єктами операції спричинила високі ризики та створила загрози для безпеки учасників й відповідно досягнення миру, через які миротворчий контингент стикається з постійними проблемами.

Ще однією важливою умовою ефективної роботи миротворчого контингенту місії є строге дотримання ним кодексу честі та високого рівня дисципліни. Тут мова йде також і про повагу до місцевих звичаїв та культури приймаючої країни, відсутності дискримінації її жителів за будь-якою ознакою, правильному поведженні з майном ООН та раціональному використанню ресурсів місії (Tuvdendarjaa, 2022). Як прикладом висвітлення проблеми може служити ситуація, коли наприкінці 2007 року відбулася репатріація 117 учасників контингенту Шрі-Ланки з місії підтримки миру на Гаїті. Причина полягала у сексуальній експлуатації та домаганнях місцевих жителів. Також непальський офіцер, який був учасником миротворчої місії на Гаїті висловився про місцевих жителів так: «Це дуже ліниві люди. Вони не займаються господарством. Вони нічого не роблять». У рамках цієї ж місії серед гаїтян ширилася історія, що йорданський контингент викрадав худобу у місцевих й

також здійснював сексуальну експлуатацію (Lutz et al., 2009, с. 8). Як наслідок, таким подіям, виник високий рівень недовіри до миротворчого контингенту та місії в цілому, тому народ приймаючої країни відсторонився від миротворців. Тому у свою чергу такі події несуть серйозні загрози як для успіху миротворчих операцій, так і для репутації ООН в цілому.

У 2020 році доктор Адам Дей, спираючись на природу зміни динаміки конфліктів за останні 20 років та розширення багатовимірності миротворчих операцій, починаючи з 1990-х років, розробив низку рекомендацій для майбутніх миротворчих операцій. Він зазначив, що кожен із можливих сценаріїв розвитку не є взаємовиключним, ба більше, автор припускає, що певний ступінь трьох із них відбудеться впродовж наступних 10 років. Все залежить від того, наскільки різкими будуть зміни у конфліктному ландшафті внаслідок розширення впливу та масштабу геополітичних дій, до яких входить і застосування зброї широкого радіусу дії, великомасштабної біологічної зброї чи новітніх технологій з метою завдати шкоди великій частці населення. Проте наступні рекомендації стосуються більш ймовірної траєкторії трансформації збройних конфліктів у світі і не пояснюють можливі драматичні зміни такого рівня. Серед таких виділяються наступні:

1. Миротворцям потрібно готуватися до збільшення тривалості діяльності місій. З початку 1990-х років середня тривалість миротворчих операцій постійно зростала, сім місій з поточних були розгорнуті ще у минулому столітті. Певним чином їх мала перспектива щодо досягнення стійкого миру пояснюється тим, що ті види громадянських війн, у межах яких діють миротворці, зумовлені політичною відчуженістю, корупцією, слабким державним управлінням та тривалим структурним насильством. При цьому Світовий банк зазначає, що тривалість політичної та соціальної трансформації, яка необхідна для переходу від таких умов до стабільних ліберальних демократій, вимірюється кількома десятиліттями, а не періодом дії миротворчого мандату. Таким чином перед розгортанням місії у таких умовах необхідно готуватися до широкого та тривалого горизонту проведення місії або ж переглянути її поставлені цілі

відповідно до дійсних умов. Проте, щоб не обтяжувати миротворчу діяльність розгалуженими мандатами, які покривають велику кількість реформ різного сектору та рівня, у майбутніх місіях ООН необхідно розглядати менший набір завдань та зони відповідальності.

2. Майбутні миротворчі місії потребують розробки мультискалярного підходу. Тут мова йде про наявність взаємопов'язаних суб'єктів у межах насильницького конфлікту, як локалізованих та національних акторів, які беруть участь у бойових діях, так і регіональних чи міжнародних, які надають підтримку одній чи кільком сторонам конфлікту. В кінцевому результаті складається розгалужена мережа контрмирних акторів. Тому у цьому випадку завдання для миротворців полягає у необхідності аналізу факторів та розробки механізмів управління наявними та потенційними спойлерами, а також методами реагування на їх взаємодію. У цьому випадку Адам Дей зауважує про необхідність вдосконалення мандатів Ради Безпеки.

3. Потрібно переглянути роль жорстокого застосування сили. За певних умов розгортання військового контингенту ООН відіграє сприятливу роль у врегулювання конфлікту. Наприклад, притягнення сторони до відповідальності, зменшення рівня згубного впливу спойлерів та покращення безпекової ситуації для цивільного населення. Проте під час затяжних громадянських війн у разі, коли сторони не взяли на себе зобов'язання сприяти мирному процесу, ефективність впливу військ із мандатом є значно меншою, у той час як витрати матеріальних та людських ресурсів миротворчої операції навпаки стають суттєво більшими.

4. Необхідно розбудовувати мережу інноваційного партнерства за межами ООН. Все частіше іноземні суб'єкти безпосередньо втручаються у хід перебігу збройного конфлікту, який відбувається у стратегічно важливих для них державах. У свою чергу це сприяє тому, що ООН часто не здатна вплинути на траєкторію конфлікту і, як наслідок, її звинувачують у неспроможності забезпечити мирний процес. Хоча у деяких випадках ООН співпрацювала з регіональними організаціями для посилення ефективності роботи місії, як у

випадку спільної роботи з армією Африканського Союзу у Сомалі чи підтримка миротворчої місії ООН у Малі Сахельською п'ятіркою. Тому у випадку збереження такої тенденції, ООН ще більше відчужуватиметься від ефективного впливу на врегулювання конфліктів, а отже потребуватиме ще більших зусиль у налагодження та інвестуванні у партнерство, ніж вона потребує цього зараз. Проте у цьому сенсі зусилля щодо налагодження партнерства не повинні обмежуватися лише кількома регіональними організаціями, ця мережа повинна бути значно більшою.

5. Миротворчі місії потребують посиленого аналітичного потенціалу політичної економії. З часу створення Об'єднаного аналітичного центру місії (2005) місії ООН значно покращили свій аналітичний потенціал у різних предметних питаннях та розвідувальній спроможності. У цьому випадку існує необхідність у посиленні координації індивідуального політекономічного аналізу ООН з національними та міжнародними фінансовими установами.

6. Важливо прийняти складність перебігу та вплив сукупності низки чинників на поточні конфлікти. Трансформація характеру міжнародних відносин, зміна клімату, демографічні виклики та новітні технології поєднуються з більш традиційними факторами конфлікту. Тому у рамках миротворчої діяльності важливо не спрощувати специфіку конфліктів. Швидше всього у майбутній миротворчій діяльності ООН потребуватиме залучення низки вчених зі зміни клімату, фахівців у галузі економіки, соціальних медіа та інших сфер з метою посилення впливу на траєкторію конфлікту (Day, 2020).

З початку ХХІ століття переважно саме ООН була головним джерелом проєкції військової сили, розміщуючи найбільшу кількість військ у всьому світі, ніж будь-яка інша держава чи суб'єкт в цілому після Сполучених Штатів. Завдяки своїм зусиллям, у межах миротворчих місій, ООН сприяла зменшенню кількості загиблих не лише серед цивільного населення, а й військових, за умови розміщення щонайменше 1000 військових у зоні конфлікту запобігла збільшенню рівня насильства, також допомогла воюючим сторонам досягти миру та підтримувала стан миру у країні у постконфліктний період (Williams,

2023). З часу свого заснування більшість миротворчих операцій ООН були успішними, проте наразі віра у їх ефективність стає все меншою. Певним чином це пов'язано із складністю здійснення багатовимірних місій у Малі, ЦАР та ДРК. З часу 2014 року не було розгорнуто жодної нової миротворчої операції, а протягом останніх років кількість місій та залучених до них миротворців зменшувалася (Рис.5).

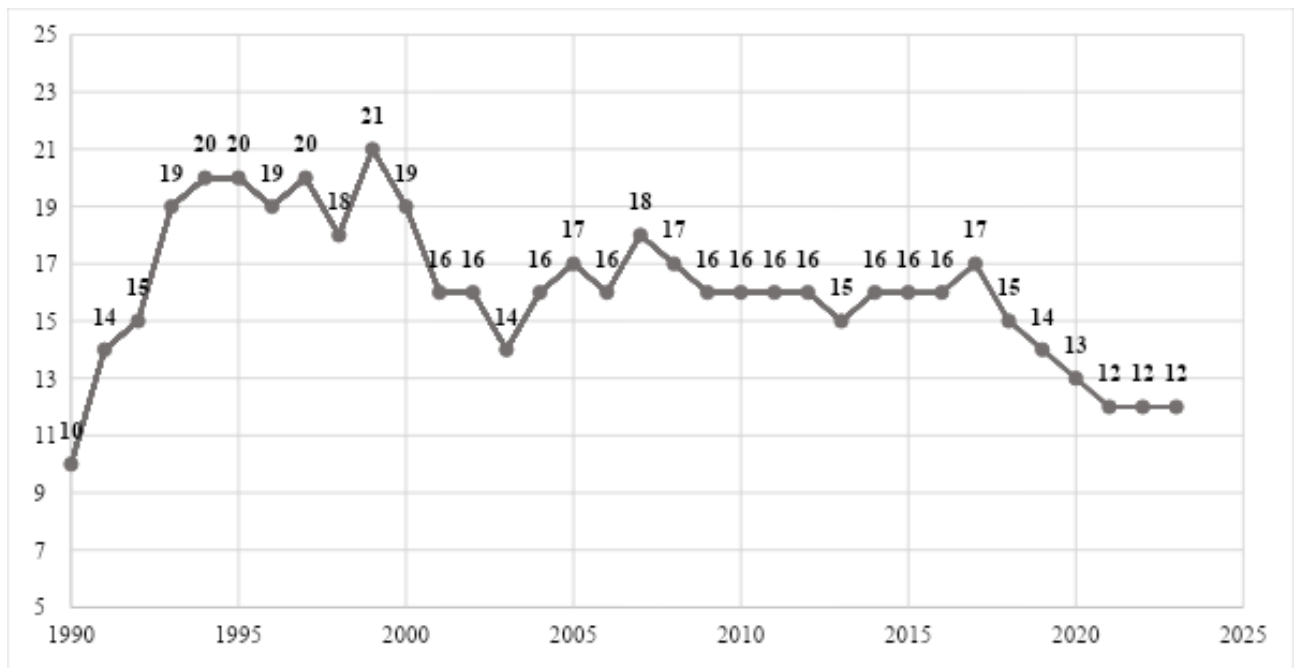

Рисунок 5. Кількість діючих миротворчих місій ООН на рік у період з 1990 по 2023 роки

Дані: United Nations Peacekeeping, 2023a; Our World in Data, 2023.

Спираючись на десятки досліджень проблем миротворчих операцій ООН, серед науковців присутня рекомендація щодо оснащення місій більшою кількістю військ, звертаючи увагу на постійні труднощі зі створенням достатньої сили для забезпечення місій. З цієї причини виникли значні перешкоди у розгортанні та можливостях у випадку операцій, які зосереджені у зоні інтенсивного конфлікту (Малі та ЦАР). Проте за останні роки ще одна проблема стосується також і скорочення бюджетів миротворчих операцій, а розширювати миротворчий контингент можливо за умови збільшення виділеного на те фінансування (Levin, 2023). Хоча це може бути лише тимчасовий характерний

період динаміки, проте у поточний період виникнення гострих криз у світі така тенденція суперечить загальним доказам ефективності миротворчої діяльності ООН у врегулюванні збройних конфліктів у різних частинах світу, у той час, коли очікування від результатів дії її мандату є особливо високим. Проте все ж існує відмінність між сучасними випадками розвитку конфліктів та їх традиційними показниками. Операції ООН не можуть самостійно припинити конфлікт, коли відсутнє дотримання та підтримка життєздатності поточного політичного та мирного процесів, інакше кажучи мир неможливо нав'язати. Тому перед розгортанням миротворчої місії ООН у тому чи іншому випадку необхідно спершу оцінювати готовність набору механізмів до процесу врегулювання, визначити рівень надійності та стабільності політичної системи приймаючої країни, переконатися у достатньому впливі та визнанні у середовищі функціонування, а також затвердити підзвітну політичну та матеріальну підтримку (de Coning, 2023).

Наукові дані та звіти результатів діяльності миротворчих операцій свідчать, що робота миротворців ООН сприяє зменшенню рівня насильства проти цивільного населення. Проте ефективність захисту цивільних у зоні проведення місії ООН має пряму залежність від наданих умов та згоди приймаючої держави. У деяких випадках миротворці ООН можуть зіткнутися з дезінформацією проти себе і, як наслідок, недовіру до них місцевого населення, яке може перекривати доступ до певних районів й відповідно обмежувати досягнення поставлених цілей. Тому, як для забезпечення фізичного захисту цивільного населення в умовах високого ризику, так і для збереження власної безпеки, миротворці потребують проходження відповідного навчання та підготовки із зарученням політичної підтримки з боку Ради Безпеки ООН.

До слова, задля підтримки належного рівня захисту цивільного населення у зоні конфлікту, миротворцям ООН потрібно мати достатню кількість ресурсів та можливостей, які у своїй більшості навпаки є суттєво обмеженими. Як приклад, під час нападів на цивільних осіб, миротворці повинні мати здатність швидко розгортатися та реагувати на подібні виклики, для цього їх місія має бути

оснащена, зокрема, і такими засобами, як, наприклад, безпілотні авіаційні системи, групи з видалення вибухонебезпечних предметів та розвідувальні підрозділи. Та, на жаль, недостатня їх наявність досі зберігається. Навіть у разі, коли контингент місії має високу здатність надійного реагування на посилення насильства проти цивільних, вони не завжди можуть передбачити, де саме і яким чином воно може відбутися. Хоча миротворча розвідка відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності місії, її здатність передбачати атаки все ще залишаються обмеженими (Duursma et al., 2023). Тому тут постають питання щодо дослідження та виявлення нових та справних методів, які у майбутньому зможуть сприяти вирішенню поточних викликів та здійснити важливий внесок у розвиток та ефективність операцій ООН з підтримки миру.

3.3 Російсько-українська війна як наслідок посилення контрмиру у світі

Набори чинників, мотивів, приводів та факторів, що у своїй сукупності призвели до розгортання найбільшого міждержавного збройного конфлікту у світі з часів Другої світової війни насправді містять у собі широко розгалужену систему каузальних зв'язків. У цьому випадку російсько-українська війна, що ступила у нову фазу 24 лютого 2022 року, можливо мала б інший сценарій у разі активної діяльності міжнародної спільноти у сприянні миру в Україні та її захисту від збройної агресії Росії, починаючи з 2014 року. Щоб визначити осередок контрмиру та акторів, які йому сприяли, важливо повернутися до мирних угод, що мали на меті врегулювати збройний конфлікт на сході України (2014-2022 рр.), тобто до Мінських домовленостей. За майже вісім років існування Мінського протоколу, який включав у себе угоду «Мінськ-1» та «Мінськ-2», були деякі позитивні зрушення, такі як обміни полоненими та декілька тимчасових перемир'їв. У цей період такі потужні політичні гравці як уряд Німеччини та ЄС підтримували та намагалися сприяти розвитку мирного процесу, проте значних результатів не було досягнуто, а повномасштабне

вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року повністю поклало край Мінському процесу та стало його невдалим завершенням (D'Anieri, 2023).

Серед факторів негативного впливу на перебіг мирного процесу між Україною та Росією до 2022 року є слабкі сторони російсько-українських домовленостей. Справа в тім, що процес врегулювання конфлікту на Донбасі був швидше можливістю забезпечення Росією контрмиру та підготовки до великої війни. Самі ж прийняті у 2014-2015 роках Мінські домовленості представляли собою очевидне порушення міжнародного права, що полягало у порушенні політичного суверенітету незалежної держави, її територіальної цілісності та національного самовизначення, як у випадку схвалення Радою Безпеки ООН комплексу заходів «Мінськ-2» у Резолюції 2202 (2015), яка згодом використовувалася Кремлем як засіб маніпуляції вищим політичним керівництвом України. Як результат, легітимізація західними державами таких угод передбачає не лише сприяння розвитку контрмиру у відповідному регіоні, а й в цілому несе загрозу для міжнародної системи, що спричинило поточні наслідки перебігу подій.

Крім того, підриваючи демократичні стандарти, Мінські угоди були тим інструментом Кремля, який забезпечував умови ведення ним прихованої збройної агресії проти України, щоразу все сильніше дестабілізуючи її ситуацію зсередини. А тому підтримка західними державами Мінських угод, примушування України до їх імплементації, відсутність механізму притягнення до відповідальності Росії за порушення їх умов та підриву переговорів у Тристоронній контактній групі значним чином сприяла погіршенню стану системи європейської безпеки. Застосовуючи деякі вже попередньо успішно випробовувані методи введення загарбницької політики у Грузії та Молдові у 1990-х роках, Росія досягла поставлених цілей і у випадку «заморожування» конфлікту в Україні через залучення до такої логіки західних держав та їхнього впливу на жертву її агресії. Впродовж всього часу існування єдиними позитивними результатами угод «Мінськ-1» та «Мінськ-2» був

частковий відхід сторін від лінії зіткнення, нестійке припинення вогню, певне пом'якшення ситуації у випадку гуманітарних проблем.

У своєму звіті аналітики Андреас Умланд та Гуго фон Ессен (2022) зазначають, що у Мінських угодах було присутньо щонайменше три фундаментальні проблеми: легітимізація міжнародно-правового нігілізму, ігнорування основних демократичних стандартів та накопичення здобутків агресії Росії без будь-якого механізму притягнення до відповідальності за порушення умов мирного договору. Так міжнародні гравці, які начебто підтримували умови сприяння миру в Україні та врегулюванню конфлікту на її сході ставали контрмирними акторами, що сприяли забезпеченню та ефективності тактики Росії у веденні прихованої агресії проти України. Так Мінські угоди були такою собі димовою завісою насправді не лише для Росії у накопиченні здобутків своєї агресії в Україні, а й для самих держав, які виступали посередниками у поточному мирному процесі. Наприклад, участь Німеччини та Франції у частих переговорах більшим чином була пов'язана з розв'язанням питань гуманітарного плану, що являло собою таким собі прикриттям у відсутності суттєвої підтримки України, а також стримуванні та покаранні Росії зі сторони Європейського Союзу.

Мінські угоди були наділені природою частковості, прокладаючи не шлях до миру, а до подальшої ескалації конфлікту та його значного затягування, тому дотримання їх логіки стало вагомою стратегічною помилкою зі сторони впливових гарантів миру на світовій арені. Забезпечений контрмир Мінськими угодами не повинен був підтримуватися Заходом чи заохочуватися через Нормандський формат та Формулу Штайнмаєра. Вони стали приводом для Росії вважати спроби Заходу йти на поступки та його бездіяльність як прояв слабкості, що лише підбадьорювало її у своїй контрмирній діяльності, а Україна в кінцевому результаті, як жертва агресії, залишилася сам на сам зі своїм ворогом. Таким чином Мінські домовленості не могли запобігти повномасштабному вторгненню Росії в Україну й відповідно різкій ескалації збройного конфлікту,

вони стали можливістю забезпечення умов до її сприяння (Umland & von Essen, 2022).

Отже, у чому полягала відмінність між угодами «Мінськ-1» і «Мінськ-2» та що підштовхнуло сторони конфлікту до їх укладення? Справа в тім, що приводом, який спонукав вище керівництво України піти на переговори з Росією стала поразка української армії у боях з проросійськими бойовиками та регулярними військами РФ під містом Іловайськ у серпні 2014 року і, як наслідок, побоювання щодо значних подальших втрат. У результаті Перша Мінська угода була ухвалена учасниками Тристоронньої контактної групи (до складу якої входили представники України, Російської Федерації та Організації з безпеки і співпраці в Європі) 5 вересня 2014 року, метою якої було досягнення тимчасового перемир'я між сторонами збройного конфлікту на сході України й в цілому включала у себе 12 умов, які стосувалися заходів безпеки, політичних, економічних та гуманітарних питань. Тоді свої підписи у протоколі також поставили і представники самопроголошених республік, але без зазначення своїх самопроголошених функцій (Protocol on the results..., 2014).

Через два тижні протокол був доповнений Меморандумом, який деталізував положення щодо встановлення режиму припинення вогню та відведення важкого озброєння від лінії зіткнення. За процесом відведення мала спостерігати Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні. Проте у наступні місяці, попри досягнення певного прогресу у відведенні важкого озброєння, місія ОБСЄ часто фіксувала порушення режиму припинення вогню, а у зоні безпеки між воюючими сторонами все ж було присутнє важке озброєння. Хоч перший мінський протокол був подібний до мирної угоди, реалізація його умов була вигідна в першу чергу Росії та очільникам самопроголошеним Л/ДНР, а сам режим припинення вогню був крихким. Тому як Перший Мінський протокол, так і згодом доданий Меморандум не могли врегулювати конфлікт.

Згодом, у лютому 2015 року, Україна знову зазнала поразки у боях за Дебальцеве з російськими регулярними військами. Тому через загострення ситуації на фронті, активізації бойових дій та посилення російського вторгнення

на Сході, після нового раунду переговорів був узгоджений у форматі «нормандської четвірки» між лідерами Німеччини, Франції, України і Росії та підписаний представниками сторін конфлікту Комплекс заходів з виконання Мінських домовленостей, або так званий «Мінськ-2». Ця угода містила у собі більш деталізовані положення, ніж попередня мінська угода і яка згодом і була легалізована Радою безпеки ООН у Резолюції 2202 (2015). До основних відмінностей угоди «Мінськ-2» від «Мінськ-1» належить низка нових положень, деталізація питання «децентралізації влади», модальності, часові рамки проведення місцевих виборів, а також відновлення українського прикордонного контролю (спираючись на статтю 9 цього протоколу, це залежало від забезпечення проведення місцевих виборів в окремих районах Донецької та Луганської областей та внесення змін до законодавства України про особливий статус окремих районів Донецької та Луганської областей) (УНІАН, 2015).

Ще однією відмінністю Другої Мінської угоди були визначені терміни на виконання більшості погоджених заходів. Проте до осені 2015 року стало очевидно, що поставлені часові рамки не будуть дотримані: режим припинення вогню продовжував все частіше порушуватися, а провести місцеві вибори не дозволяла безпекова ситуація згідно українського законодавства. Зрозумівши, що ситуація заходить у глухий кут, тодішній діючий голова ОБСЄ та міністр закордонних справ Німеччини Франк-Вальтер Штайнмаєр, задля збереження імплементації угоди «Мінськ-2», у жовтні 2015 року виступив із власною ініціативою щодо врегулювання конфлікту на Сході України, яка згодом отримала назву «формула Штайнмаєра». Її бачення подальшого розвитку подій щодо сприяння мирному процесу полягали у забезпеченні низки умов, зокрема: проведення місцевих виборів у зоні ОРДЛО із подальшим підтвердженням їх демократизації ОБСЄ, опісля подальше затвердження закону про «особливий статус» відповідних територій і вже після відновлення державного контролю України на кордоні з Росією (Åtland, 2020).

Та відмінність формули Штайнмаєра від умов Другої Мінської угоди полягала у зміні послідовності їх забезпечення. Спершу мова йшла про

виконання безпекових пунктів угоди, тобто проведення місцевих виборів було можливе лише у випадку забезпечення належної безпекової ситуації у зоні їх проведення (виведення російських військ з території «самопроголошених» республік, звільнення всіх заручників та встановлення контролю ОБСЄ над українсько-російським кордоном). Проте формула Штайнмаєра пропонувала першочергово забезпечення проведення самих виборів та прийняття закону про «особливий статус», а вже під час його імплементації забезпечення виконання безпекових умов протоколу (Дорош, 2019). Таким чином положення цієї формули були ще більш суперечливими, ніж «Мінськ-2», а їх можлива реалізація була б кричущим порушенням міжнародного права й відповідно стійкого миру досягти було б неможливо, результат їх прийняття також би свідчив про капітуляцію України та досягнення своєї мети агресором, тобто Росією. Тому Франк-Вальтер Штайнмаєр, наче б то й виступав за відновлення просування мирного врегулювання, проте його ініціатива мала саме контрмирний характер. Так як результатом їх реалізації було б замороження конфлікту, а не його врегулювання. І знову таки такі ініціативи ще більше посилювали вплив агресора на європейську архітектуру безпеки.

Важливо розуміти, що військові поразки не були причинами підписання Мінських домовленостей, вони були приводами. Насправді укладання Мінських угод не могло врегулювати конфлікт, вони створювали лише тупикову ситуацію. У той час Україна була слабкою, як в економічному секторі, так і у військовому й до того ж не мала інших альтернатив мирних переговорів. Росія як агресор зуміла підштовхнути Україну піти на вигідні для себе умови, включно із внесенням змін до конституції та надання «особливого статусу» частинам окремих районів Донецької та Луганської областей. Інші альтернативи мирної угоди були для Росії значно дорожчими, так як згодом стало зрозуміло, що інші регіони жодним чином не підтримували її уподобання, а її витрати на утримання сепаратистських режимів на тимчасово окупованих територіях України оцінювалися у 1-1,5 млрд доларів США на рік, до того ж накладені санкції також мали певний вплив.

У випадку України, її позиція була послаблена через тривалий конфлікт на Сході, анексію Криму та економічний колапс, який був спричинений через проблеми банківського сектору, пошкодження чи втрату виробничих потужностей та низьку зацікавленість інвесторів. Як результат, сторона переговорів не здатна належним чином протистояти тиску, який у процесі може на неї здійснюватися. До того ж поразки України на полі бою стали й наслідком на той час невтішного стану української армії, яка містила у собі високий рівень корупції, відсутність необхідної боєздатної підготовки, а також кількості обладнання й техніки. Це свідчило про те, що військова альтернатива вирішення конфлікту на тому етапі була для України недосяжною. Тому варіант прийняття нею статусу-кво та продовження введення боротьби з Росією та її профінансованими сепаратистськими угрупованнями було надто ризикованим й відповідно малоймовірним, оскільки ціна цьому була зависокою (Landwehr, 2019).

Щодо країн Заходу, то їхнє заохочення Мінських угод також мало свої підстави. Після розуміння, що накладені на Росію санкції не здійснюють потрібного ефекту, переговори у Мінську стали таким собі важелем впливу Заходу на тодішній перебіг подій. Проте у той же час західні країни зіткнулися з тиском з боку бізнесу через відчутні ним наслідки накладених на Росію санкцій. Так шлях до замороженого конфлікту та крихкого миру у короткостроковій перспективі став для західних держав найкращим сценарієм, тому його реалізація і заохочувалася Мінськими переговорами (Hurak, 2015).

Дослідниця Віттке стверджує, що попри те, що імплементація Мінських домовленостей мала безліч недоліків та схильність до невдачі, зокрема, такі, як постійні звинувачення сторін одна одної у недотриманні їх положень, виклики міжнародного моніторингу, складність визначення порушень, відсутність належної реакції Заходу на їх скоєння у вигляді санкцій чи примусових заходів, ці угоди залишалися, як для сторін конфлікту, так і для інших міжнародних гравців ключовим каналом, що забезпечував політико-правову основу для

вирішення питань трансформації, управління та врегулювання конфлікту на Сході України (Wittke, 2019).

У Мінських угодах був присутній ряд суперечностей, а деякі положення розумілися сторонами не одноставно. При цьому ж у ряді викладених умов помітно менш розвиненими були ті, які визначали лише основні напрямки переговорів між сторонами конфлікту. Зокрема, низка суперечностей впродовж перебігу конфлікту до повномасштабного вторгнення Росії в Україну створювалася політикою протистояння і з боку самопроголошених Л/ДНР в наслідок нових процесів інституціоналізації, які організовувала та фінансувала Росія. Таким чином у лютому 2022 року Росія повністю нівелювала логіку відносин із Заходом на пострадянському просторі, яка у свою чергу ґрунтувалася на ідеях захисту принципів міжнародного права та порядку, який був встановлений після 1945 року та консолідований у період після холодної війни (Albulescu, 2023). Проте не можна заперечувати, що західні країни також цьому посприяли, не посилюючи свій вплив на врегулювання конфліктів, розв'язаних Росією, та навіть сприяючи забезпеченню її умов з метою не лише її, а й власної вигоди, держава-агресор відчула слабкість механізму впливу Заходу на її загарбницьку політику відносно інших суверенних держав, що понесло за собою нищівні наслідки та вплив на перебіг інших збройних конфліктів у світі, а отже і на архітектуру міжнародної безпеки в цілому.

Професор Форсберг (2023) зазначає, що накладені на Росію санкції Заходу та контрсанкції Росії у відповідь не несли суттєвого впливу, а тому не перешкоджали їх економічній взаємодії та навіть дипломатичному спілкуванню, проте щодо стратегічного партнерства, що передбачало тісну співпрацю у секторі безпеки, не могло йтися. А після 2014 року ризики щодо повномасштабної війни Росії проти України не виключалися, ба навіть були присутні перестороги щодо можливого збройного протистояння Росії із Заходом. Та все ж можливість початку великої війни Путіним сприймалася західними країнами малоімовірною, спираючись на впевненість у тому, що Путіну добре відомі наслідки та ризики, які з цього випливатимуть. Тому Захід не хотів

посилювати санкції проти Росії та впливати на неї таким чином, щоб загнати у глухий кут, так їх характер мав символічне значення, що в результаті лише посилило владу та режим Путіна і створило нову норму у відносинах між Росією та Заходом.

До часу повномасштабного вторгнення Росії в Україну Захід перебував у режимі вичікування та спостерігання: не роблячи рішучих кроків та не поступаючись значним чином, найбільше покладаючи надії на можливу зміну російського керівництва, з приходом якого налагодження конструктивних відносин стане можливим. Можна стверджувати, що і в Росії були такі ж очікування і щодо змін керівництва на Заході, проте її спіткало розчарування політикою Трампа та відсутністю перспектив у відносинах з Байденом. Таким чином ситуація у відносинах Заходу та Росії продовжувала набувати негативної тенденції. Спираючись на це, низка політичних лідерів на Заході стверджує, що посилені та більш рішучі дії проти Росії під час попередніх криз, жорстка реакція та відповідь на анексію Криму могли б запобігти війні в Україні у 2022 році. Проте наразі немає остаточної відповіді на запитання, чи міг би Захід успішно стримати Росію наявними засобами раніше, не допустивши прийняття нею рішення розпочати повномасштабну війну проти України (Forsberg & Patomäki, 2023, с. 32-34).

Успіх України у запобіганні швидкої перемоги Росії змусив західні країни прокинутися та посилити свою допомогу Україні. Це дало час Заходу (тут можна виділити США, ЄС, коаліцію Рамштайн, а також Японію як одного з лідерів серед партнерів) акумулювати спільні сили та узгодити дії, зокрема, щодо санкцій проти Росії. З того часу стало стало зрозуміло, що Росія не є настільки могутньою державою, як вважалося досі через умови, які цьому посприяли. Зокрема, те, що Росія швидше за всіх виявила дезінтеграційні сили на Заході, створивши ефективні механізми дезінформації та кіберпотужності, щоб використовувати їх на свою користь. Низка політичних заворушень, криз та перебіг збройних конфліктів спричинила згубний вплив на міцність Західного альянсу, чим Росія в результаті вдало і скористалася, у тому числі розгортаючи

ризиковані, але вдалі контрмирні операції, дестабілізуючи ситуацію у різних частинах світу на свою користь, наприклад, як вторгнення у громадянську війну у Сирії. При цьому ж, посилюючи протистояння Заходу, Кремль встановив тісні зв'язки з Пекіном, а також теплі відносини на Близькому Сході, при цьому ж нарощуючи військовий вплив у країнах Африки (Gould-Davies, 2022).

Насправді повномасштабне вторгнення Росії в Україну було завершальним етапом розгорнутої гібридної війни, яка передусім тривалий час велася невоєнними засобами. Так, анексія Криму та гібридна війна на Сході України, спираючись на військову доктрину Росії, стала результатом уникнення впродовж 30 років відкритої збройної боротьби з Україною, а так звана «спеціальна військова операція» вже стала не чим іншим, як реалізацією плану щодо поєднання диверсійно-непрямих дій із прямим збройним нападом, в результаті якого керівництво Росії було впевнене, що Україну як державу можливо знищити за найкоротший термін, який у початкових прогнозах агресора вимірювався декількома днями боротьби (Minic, 2023).

Так як бліцкригу не сталося, паралельно з введенням військових дій Росія продовжує використовувати засоби «гібридної війни», зокрема, вони полягають й в економічному тиску на країни Європи, забезпечення широко розгорнутої пропагандистської компанії у ЗМІ з метою змінити громадську думку європейців щодо війни Росії проти України й відповідно досягти зменшення їхньої підтримки суперника (Bahinskyi & Zaiets, 2023). Тому запитання чи міг Захід своїми рішучими діями зробити так, щоб уникнути повномасштабного вторгнення Росії в Україну залишається відкритим. Проте очевидним стає те, що інша стратегія у цьому питанні, яка б полягала у значно жорсткіших реакціях та механізмах покарання Росії за її контрмирну політику могла б кращим чином консолідувати сили та полегшити наслідки не лише збройного протистояння під час захисту Україною свого суверенітету й сприяти більш стійкій та ефективній боротьбі із загрозами архітектурі міжнародної безпеки.

Висновки до III розділу: Природа перебігу сучасних збройних конфліктів спирається на широкий спектр передумов та причин виникнення. Як наслідок,

усі збройні конфлікти у світі можна розділити згідно типу їх характеру. Проте навіть ті конфлікти, які належать до однієї класифікації вимагатимуть специфічного набору методів їх врегулювання. Спираючись на ці умови, а також мінливість зміни самого перебігу збройного конфлікту, миротворчі операції зіштовхуються з постійними викликами, подолання яких вимагає постійного розширення та залучення все нових засобів їх стримування. Так повномасштабне вторгнення Росії в Україну стало великим викликом як для миротворчої діяльності, так і для архітектури міжнародної безпеки в цілому.

ВИСНОВКИ

Наголошуючи на багатовимірній системі впровадження та забезпечення умов мирного процесу, варто пам'ятати і про комплексну структуру його загроз й можливих непередбачуваних викликів. А найбільшою загрозою на шляху досягнення миру є контрмирна діяльність. Контрмир – це результат суперечності елементів архітектури міжнародної безпеки, що стала наслідком систематичного блокування мирних процесів у світі. Це метод боротьби правлячих еліт, організованих груп чи інших політичних суб'єктів за збереження вигідного порядку, впливу, стану володіння ресурсами та поточного статусу подій, що перебувають під загрозою у випадку залученості міжнародної миротворчої спільноти, що сприяє виникненню подальших загрозливих змін для контрмирних суб'єктів у відповідному суспільстві.

Процес контрмиру являється структурним процесом та комплексним явищем, який спрямований на нівелювання здобутків та досягнення поставлених цілей миротворчих місій, шляхом зірвання необхідних для них правових реформ й інших важливих здобутків матеріального і нематеріального характеру, які були ініційовані як один із інструментів досягнення позитивного миру у визначеному регіоні. Завдяки дослідженню та аналізу розгалуженої системи пов'язаних між собою дій контрмирних акторів можливо виявити зв'язки між систематичними викликами мирних процесів. Найбільш негативний вплив на перебіг мирного процесу контрмирна діяльність має тоді, коли вона не є прямим антагоністом зусиллям, що сприяють миру, а навпаки, коли вона є їх пом'якшеною альтернативою, у результаті чого контрмирний процес стає тривалим та стійким. Таким чином контрмир є також можливістю стримування активізації розвитку, як політичної, так і суспільної та економічної систем за допомогою широкого набору методів підриву мирного процесу з метою захисту і збереження стану владних злочинних еліт через можливість впливу та контролю на державні інституції.

В цілому, під час проведення контрмирної діяльності ліквідуються організовані міжнародною спільнотою мирні процеси та їх емансипаційний

потенціал, що в результаті становить загрозу й процесу державотворення, а отже і розвитку держави загалом. Так як контрмир є протисистемним явищем, його мета об'єднує акторів на різних рівнях взаємодії: місцевому, регіональному, національному (державному) та міжнародному. Варто пам'ятати й про те, що контрмир – це також спосіб підтримки суспільної ієрархії, яка базується на авторитарному режимі правління та забезпечення соціально-економічної ізоляції. До того ж й саме місцеве населення може сприяти розвитку контрмиру під час функціонування мирного процесу, за умов їхньої незадоволеності діями миротворців чи будучи вороже налаштованими щодо діяльності іноземних акторів загалом. До слова, професор Олівер Річмонд класифікує процес контрмиру на три моделі, залежно від характеру поточної політичної ситуації й інших чинників економічної та соціальної стабільності: модель патового становища, обмежений, а також безпосередній (прямий) контрмир. За Едвардом Ньюманом, контрмир є узагальненою назвою набору чинників, що становлять найбільшу загрозу для ефективного розгортання мирних процесів. При цьому ж недостатньо надійно розроблені методи мирних інтервенцій також можуть стати основним подразником на виникнення контрмирної реакції з боку як організованих груп, так і місцевого населення. Проте контрмир необов'язково свідчить про неефективний механізм впровадження мирного процесу, він також може бути й показником його потенціалу та прогресу.

Загалом науковці виділяють два виміри стратегії контрмиру: протосистемні (поєднують контрмирних акторів, або спойлерів на різних рівнях взаємодії) та тактика використання структурного блокування та ненавмисних наслідків втручання у розгортання мирного процесу. Одна із найбільш суттєвих проблем полягає у тому, що ефективність методів забезпечення контрмиру випереджає засоби діяльності сучасних мирних процесів, а через наслідки посилення протиріч у міжнародній архітектурі миру, комплексність та систематичність контрмиру стали міцнішими, хоча у цьому випадку вагомий вплив здійснюють й інші фактори. Тому одне із головних завдань контрмиру –

це пошук моделей тактики та стратегії блокування мирних процесів на різних етапах та вимірах розвитку конфлікту.

Характеристики сутності концепції контрмиру багато в чому переплітаються й з іншими контрконцепціями, такими як теорія контрреволюції та негативного миру Йогана Гальтунга. Щодо першого, то головна ідея полягає у тому, що як контрмирні актори, так і контрреволюціонери намагаються протидіяти зміні сталого порядку та процесу емансипації у суспільстві. У другому ж – специфіка негативного миру подібна до контрмиру тим, що в обох випадках присутнє поверхнєве відображення стабільності у поєднанні зі збереженням шляхів насильства та протидії емансипації, що лежать в його основі. Проте на відміну від теорії контрреволюції, контрмир із концепцією негативного миру має менше спільностей.

Характер дослідження контрмирних процесів включає у себе низку вимог та особливостей під час етапу вивчення та аналізу їх природи. Зокрема, одним із ключових завдань постає обґрунтування та визначення сутності спойлерів, так як присутні їх різні дефініції. Варто враховувати, що контрмирні актори можуть мати інші вагомні цілі, окрім як зірвання мирного процесу. У деяких випадках самі спойлери можуть ставати в опозицію репресивному уряду, у такому разі їхня діяльність у застосуванні насильства переважно залишається виправданою через необхідність захисту особистих прав і свобод. Значна складність полягає і в тому, щоб детально проаналізувати саму мирну угоду та форми насильства після її укладання, щоб зрозуміти де саме діяльність такого характеру може мати контрмирний ефект. Адже особливо важливо, щоб сама миротворча діяльність не являлася індикатором розгортання активності контрмирних еліт. Також потрібно враховувати можливий контрмирний вплив третіх сторін конфлікту, віддалених від зони конфлікту суб'єктів (наприклад, групи діаспори), визначення впливу зовнішніх акторів (держав-інтервентів), неформальних проурядових суб'єктів (наймані збройні угруповання). При цьому ще однією ключовою умовою є врахування структурних факторів, опис їх історичних ознак, а також можливість непередбачуваних наслідків. Основна мета у цьому випадку

полягає в отриманні найбільш розгалуженої оцінки впливу діяльності контрмирних суб'єктів на перебіг мирного процесу та визначення мережі їхнього набору.

Причини виникнення спойлерів мирного процесу можуть бути спричинені як залученістю у нього різних типів акторів, так і впливом їх внутрішнього управління. Це те, що складає певну частину основи зародження контрмиру, адже самі причини є значно ширшими й не менш складними. Внутрішні антимирні сили можуть посилювати свій вплив й у разі послаблення підтримки поточного громадянського суспільства міжнародними спонсорами. До того ж все залежить і від амбіцій самих акторів мирного процесу: найскладніше впоратися саме з тими, які прагнуть повного домінування у мирних переговорах, ніж з тими, які мають обмежені наміри. Також поява спойлерів може бути викликана не лише розгортанням мирної місії, а таким собі наслідком зміни правил гри в анархічному контексті. Тому щоб забезпечити можливість успішної реалізації мирної угоди та послабити розгортання контрмирних процесів, важливо виявити усіх зацікавлених у ньому сторін, а також їхні інтереси, вимоги, цілі, позиції та амбіції.

Специфіка управління контрмирними акторами (спойлерами) залежить від їх виду. Спойлери можуть бути як внутрішньодержавними (внутрішніми), так і міждержавними (зовнішніми), а також, в залежності від характеру поведінки, латентними, обмеженими чи загальними. При цьому ж попередньо необхідно визначити спойлери, які знаходяться у центрі розвитку подій чи на периферії конфлікту, оцінивши, що саме спонукає їх до контрмирної поведінки. Крім самого насильства спойлери використовують й інші механізми для досягнення мети та отримання кращої позиції у переговорах: маніпуляція, відмова від співпраці, а також повна бездіяльність. Тому вже на етапі планування мирного процесу миротворці повинні оцінювати та розуміти появу контрмирної діяльності акторів як серйозну загрозу, для подолання якої необхідна наявність розробленої стратегії протидії, які залежать від типу проаналізованого випадку контрмирних акторів. В цілому стратегії можуть бути як ексклюзивними, що

спрямовані на послаблення спойлера або його повну поразку, так інклюзивними, що передбачають взаємодію зі спойлерами з метою сприяння їх інтеграції та заохочення у мирний процес. В окремих випадках миротворці також можуть вдаватися і до поєднання обох стратегій, щоб подолати загрозливу поведінку спойлерів. Останні події та інші виклики на політичній арені суттєво вплинули на особливості як миротворчих процесів, так і перебіг збройних конфліктів у світі. Сюди також варто віднести й період пандемії COVID-19, що спричинив значну переорієнтацію функціоналу миротворців, до того ж повномасштабне вторгнення Росії в Україну суттєво загострило попередні проблеми та спричинило інші значні перешкоди для архітектури міжнародної безпеки.

Спираючись на кризи сучасності ООН виділяє сім основних викликів для миротворчої діяльності: швидка зміна природи перебігу збройних конфліктів, посилення загроз для миротворчого контингенту, невідповідність політичних рішень цілям миротворчих операцій, відсутність ефективного політичного впливу у просуванні операцій з підтримки миру у відповідному регіоні, проблеми продуктивності та незабезпечених потреб, посилення обмеженості свободи пересування миротворців, потреба у посиленні зобов'язань без виключення всіх учасників, які підтримують миротворчі зусилля.

Під час врегулювання російсько-української війни, до повномасштабного вторгнення, мирний процес, який був заснований на Мінських домовленостях містив у собі широкий спектр суперечностей і порушень умов його можливої вдалої реалізації. У Мінських угодах був присутній ряд суперечностей, а деякі положення розумілися сторонами не одностайно. При цьому ж у низці викладених положень помітно, що менш розвиненими були ті, які визначали лише основні напрямки переговорів між сторонами конфлікту. При цьому ж однією із найбільших хибних дій у процесі їх впровадження стали їх визнання, підтримка та імплементація країнами Заходу, що в кінцевому результаті лише посилило контрмирний процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Багінський, А. (2019а). «Ліберальний мир» як концепція та практика врегулювання конфлікту. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*, 3(43), 15-19. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.3\(43\).194969](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.3(43).194969)
- Багінський, А. В. (2019б). *Сучасні теорії миру та конфліктів. Комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни*. Київ: НТУУ «КПІ».
- Багінський, А. В., & Заєць, О. Ю. (2023). Діяльність ООН під час російсько-української війни: виклики та перешкоди. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 40(1), 156-160. <https://doi.org/10.32782/apfs.v040.2023.26>
- Заєць, О., & Багінський, А. (2021). Трансформація миротворчої діяльності ООН під час пандемії. *XI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми управління: Трансформація публічного управління у постковідному світі»*. Київ: НТУУ «КПІ».
- Лисак В. Ф. (2015). Миротворчість в сучасних міжнародних відносинах. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія*, 2(1), 24-33.
- Мещерякова, О. В. (2008). Операції ООН з підтримання миру: усунення двозначностей. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*, 42(1), 70-76.
- Назаренко, О. А. (2012). Сучасна концепція підтримання миру в рамках ООН. *Правове регулювання економіки*, 11-12(1), 433-442.
- Овчаренко, О. І. (2013). *«Холодна війна» (1946 – 1991 рр.). Документи і матеріали*. Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького
- Albulescu, A. M. (2023). Democracy, sovereignty, and security: understanding the normative approaches of third parties involved in the conflicts in Moldova and Ukraine. *Frontiers in Political Science*, 5:1229814. <https://doi.org/10.3389/fpos.2023.1229814>
- Allen, S. H., Hancock, L. E., Mitchell, C., & Mouly, C. (2022). Confronting Peace: Local Peacebuilding in the Wake of a National Peace Agreement. In Roger Mac Ginty (Ed.), *Rethinking Political Violence* (pp. 386). Cham: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-67288-1>
- Aslanov, B. (2013). Spoilers in the game. *New Routes*, 18(3), 27.
- Åtland, K. (2020). Destined for deadlock? Russia, Ukraine, and the unfulfilled Minsk agreements. *Post-Soviet Affairs*, 36(2), 122-139. <https://doi.org/10.1080/1060586X.2020.1720443>
- Badache, F., Hellmüller, S., & Salaymeh, B. (2022). Conflict management or conflict resolution: how do major powers conceive the role of the United Nations in peacebuilding? *Contemporary Security Policy*, 43(4), 547-571. <https://doi.org/10.1080/13523260.2022.2147334>
- Bahinskyi, A & Zaiets, O. (2023). Strategies of the Sides in the Russia-Ukraine War. *Obrana a strategie*, 23(2), 63-81. <https://doi.org/10.3849/1802-7199.23.2023.02.063-081>
- Blaydes, L., & De Maio, J. (2010). Spoiling the Peace? Peace Process Exclusivity and Political Violence in North-Central Africa. *Civil Wars*, 1-2(12), 3-28. <https://doi.org/10.1080/13698249.2010.484896>

- Boutros-Ghali, B. (1992). *An agenda for peace : preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping : report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992*. New York: UN Department of Public Information.
- Carayannis, T. (2003). The Complex Wars of the Congo: Towards a New Analytic Approach. *Journal of Asian and African Studies*, 38(2-3), 232-255. <https://doi.org/10.1177/002190960303800206>
- Chalanda-Kumwenda, I.T. (2015). *Management of spoiler behaviour in the Mozambican mediation process (1990-1994)*. (Master`s thesis). University of Pretoria, Republic of South Africa.
- Chester, A. C., Hampson, F. O. & Pamela Aall, P. (2016). Securing Leverage in Current Conflict Negotiations: The Quest for Coherence in Turbulent Times. *St Antony's International Review*, 11(2), 15-37. <http://dx.doi.org/10.4324/9781315202426-8>
- D'Anieri, P. (2023). Commitment problems and the failure of the Minsk process: the second-order commitment challenge. *Post-Soviet Affairs*, 39(4), 257-272. <https://doi.org/10.1080/1060586X.2022.2158685>
- de Coning, C. (2023). How Not to Do UN Peacekeeping: Avoid the Stabilization Dilemma with Principled and Adaptive Mandating and Leadership. *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*, 29(2), 152-167. <https://doi.org/10.1163/19426720-02902008>
- Doyle, M. W., & Sambanis, N. (2006). *Making War and Building Peace: United Nations Peace Operations*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt7rtn4>
- Duursma, A., Bara, C., Wilén, N., Hellmüller, S., Karlsrud, J., Oksamytna, K., Bruker, J., Campbell, S., Cusimano, S., Donati, M., Dorussen, H., Druet, D., Geier, V., Epiney, M., Geier, V., Gelot, L., Gyllensporre, D., Hiensch, A., Hultman, L., Hunt, C. T., Krishnan, R. C., Labuda, P. I., Langenbach, S., Norberg, A. H., Novosseloff, A., Oriesek, D., Rhoads, E. P., Re, F., Russo, J., Sauter, M., Smidt, H., Staeger, U., & Wenger, A. (2023). UN Peacekeeping at 75: Achievements, Challenges, and Prospects. *International Peacekeeping*, 30(4), 415-476. <https://doi.org/10.1080/13533312.2023.2263178>
- Escola de Cultura de Pau. (2022). *Alert 2022! Report on conflicts, human rights and peacebuilding*. Barcelona: Icaria.
- Escola de Cultura de Pau. (2023). *Alert 2022! Report on conflicts, human rights and peacebuilding*. Barcelona: Icaria.
- Forsberg, T., & Patomäki, H. (2023). *Debating the War in Ukraine: Counterfactual Histories and Future Possibilities*. Abingdon: Routledge.
- Fuamba, D., Yonekawa, M., & Seegers, A. (2013). Managing Spoilers in a Hybrid War: The Democratic Republic of Congo (1996–2010). *Politikon*, 40(2), 319-338. <https://doi.org/10.1080/02589346.2012.746187>
- Galtung, J. (2011). Peace, Positive and Negative. In Daniel J. Christie (Ed.), *The Encyclopedia of Peace Psychology*. (pp. 1-5). Hoboken: Blackwell Publishing Ltd. https://doi.org/10.1007/978-3-642-32481-9_17

- Galtung, J., & Fischer, D. (2013). Positive and Negative Peace. In: Johan Galtung. *Springer Briefs on Pioneers in Science and Practice*, vol 5. Berlin: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-642-32481-9_17
- Gould-Davies, N. (2022). Putin's Strategic Failure. *Survival*, 64(2), 7-16. <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2055818>
- Greenhill, K. M., & Major, S. (2007). The Perils of Profiling: Civil War Spoilers and the Collapse of Intrastate Peace Accords. *International Security*, 31(3), 7-40. <https://doi.org/10.1162/isec.2007.31.3.7>
- Halliday, F. (1999). *Revolution and World Politics: The Rise and Fall of the Sixth Great Power*. Durham: Duke University Press Books.
- Hellmüller, S., & Salaymeh, B. (2023). Multiparty mediation in a changing world: the emergence and impact of parallel processes to UN peacemaking in Syria and Libya. *International Journal of Conflict Management*, 0(0). <https://doi.org/10.1108/IJCMA-01-2023-0004>
- Hoffman, E. A. (2009). *Power Dynamics and Spoiler Management: Mediation and the Creation of Durable Peace in Armed Conflicts*. (Thesis for PhD in Political Science). University of Canterbury. School of Social and Political Sciences, Great Britain. <http://hdl.handle.net/20.500.12424/203465>
- Hurak, I. (2015). The Minsk Agreements of 2015: a Forced Step or a Small Achievement of the Ukrainian Side within the Diplomatic Confrontation around the War in the Donbas. *The Copernicus Journal of Political Studies*, 1(7), 124-140. <https://doi.org/10.12775/cjps.2015.01.08>
- Internal Displacement Monitoring Centre. (2023). *Global Report on Internal Displacement 2023*. Geneva: IDMC.
- Kastrati, B. (2014). Methods Used to Deal with Peace Process Spoilers. *ILIRIA International Review*, 4(1), 343-355.
- Landwehr, J. (2019). No way out? Opportunities for mediation efforts in the Donbas region. *East European Politics*, 35(3), 291-310. <https://doi.org/10.1080/21599165.2019.1647532>
- Lazarou, E., & Stanicek, B. (2022). *Mapping threats to peace and democracy worldwide*. Brussels: European Union.
- Levin, A. (2023). The composition of UN peacekeeping operations and aid worker security. *Journal of Peace Research*, 0(0), 1-18. <https://doi.org/10.1177/00223433231159186>
- Lutz, C., Gutmann, M., & Brown, K. (2009). Conduct and Discipline in Un Peacekeeping Operations: Culture, Political Economy and Gender. *Watson Institute for International Studies Research Paper*, 0(0), 1-23. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2323758>
- Melin, M. M. & Kathman, J. D. (2023). Sticking it out: Instability, regime type, and personnel withdrawals from UN peacekeeping operations. *Conflict Management and Peace Science*, 40(4), 398-418. <https://doi.org/10.1177/07388942221147862>
- Minic, D. (2023). How the Russian army changed its concept of war, 1993-2022. *Journal of Strategic Studies*, 0(0), 1-35. <https://doi.org/10.1080/01402390.2023.2199445>

- Nascimento, D. (2018). Peace Processes and the Role of Spoilers: A Critical Assessment. *International Peacekeeping*, 25(4), 591-593. <https://doi.org/10.1080/13533312.2018.1483194>
- Newman, E., & Richmond, O. (2006). Peace building and spoilers. *Conflict, Security & Development*, 6(1), 101-110. <https://doi.org/10.1080/14678800600590728>
- Nilsson, D. (2008). Partial Peace: Rebel Groups Inside and Outside of Civil War Settlements. *Journal of Peace Research*, 45(4), 479-495. <https://doi.org/10.1177/0022343308091357>
- Nilsson, D., & Kovacs, M. (2011). Revisiting an Elusive Concept: A Review of the Debate on Spoilers in Peace Processes. *International Studies Review*, 13(4), 606-626. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2486.2011.01080.x>
- Ogutcu-Fu, S. H. (2021). State intervention, external spoilers, and the durability of peace agreements. *International Interactions*, 47(4), 633-661. <https://doi.org/10.1080/03050629.2021.1910822>
- Onyango, G. K. (2012). The place of spoilers in peace processes in Sudan. *African Journal of Political Science and International Relations*, 6(8), 167-180. <https://doi.org/10.5897/AJPSIR11.098>
- Ostendorf, L. (2013). *Third parties dealing with spoilers in peace processes*. (Master`s thesis). Wageningen University, the Netherlands.
- Pearlman, W. (2009). Spoiling Inside and Out: Internal Political Contestation and the Middle East Peace Process. *International Security*, 33(3), 79-109. <https://doi.org/10.1162/isec.2009.33.3.79>
- Pogodda, S. (2020). Revolutions and the liberal peace: Peacebuilding as counterrevolutionary practice? *Cooperation and Conflict*, 55(3), 347-364. <https://doi.org/10.1177/0010836720921881>
- Pogodda, S., Richmond, O. P., & Visoka G. (2023a). Counter-peace: From isolated blockages in peace processes to systemic patterns. *Review of International Studies*, 49(3), 491-512. <https://doi.org/10.1017/S0260210522000377>
- Pogodda, S., Richmond, O. P., & Visoka, G. (2023b). Introduction. In S. Pogodda et al. (Ed.), *Failed Peacemaking. Counter-Peace and International Order*. (pp. 1-15). Cham: Springer Nature Switzerland. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-30081-3>
- Pogodda, S., Richmond, O. P., & Visoka, G. (2023c). Conceptualizing the Counter-Peace. In S. Pogodda et al. (Ed.), *Failed Peacemaking. Counter-Peace and International Order*. (pp. 17-27). Cham: Springer Nature Switzerland. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-30081-3>
- Pogodda, S., Richmond, O. P., & Visoka, G. (2023d). Locating the Counter-Peace. In S. Pogodda et al. (Ed.), *Failed Peacemaking. Counter-Peace and International Order*. (pp. 29-37). Cham: Springer Nature Switzerland. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-30081-3>
- Pogodda, S., Richmond, O. P., & Visoka, G. (2023e). The Rise of the Counter-Peace on the International Stage. In S. Pogodda et al. (Ed.), *Failed Peacemaking. Counter-Peace and International Order*. (pp. 67-79). Cham: Springer Nature Switzerland. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-30081-3>

- Reiter, A. G. (2016). *Fighting Over Peace. Spoilers, Peace Agreements, and the Strategic Use of Violence*. Cham: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-40102-7>
- Richmond, O. P. (2014) *Peace: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/actrade/9780199656004.001.0001>
- Richmond, O. P., Pogodda, S., & Visoka, G. (2023). The international dynamics of counter-peace. *European Journal of International Relations*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/13540661231168772>
- Scanlon, H., & Murithi, T. (2007). Peacemaking, Peacekeeping and Peacebuilding: the UN's Role in Africa. In Scanlon, H., & Murithi, T. (Ed.), *The United Nations and Africa: Peace, Development and Human Security* (pp. 22-28).
- Stedman, S. J. (1997). Spoiler Problems in Peace Processes. *International Security*, 22(2), 5-53. <https://doi.org/10.2307/2539366>
- Steinert, C. V., Steinert, J. I., & Carey, S. C. (2019). Spoilers of peace: Pro-government militias as risk factors for conflict recurrence. *Journal of Peace Research*, 56(2), 249-263. <https://doi.org/10.1177/0022343318800524>
- The International Institute for Strategic Studies. (2022). *The Armed Conflict Survey*. London: Routledge.
- Tuvdendarjaa, M. (2022). Challenges of the United Nations Peacekeeping Operations. *Daniel K. Inouye Asia-Pacific Center for Security Studies*, 23(1), 1-6.
- van Iterson Scholten, G. M. (2020). Visions of Peace of Professional Peace Workers: The Peaces We Build. In Oliver P. Richmond, Annika Björkdahl, Gözüm Visoka (Ed.), *Rethinking Political Violence* (pp. 285). Cham: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-27975-2>
- von der Schulenburg, M. (2014). *Keeping or Building Peace? The Challenges of Solving Armed Intra-State Conflicts*. New York: Center on International Cooperation.
- Williams, P. D. (2023). How Peacekeepers Fight: Assessing Combat Effectiveness in United Nations Peace Operations. *Security Studies*, 32(1), 32-65. <https://doi.org/10.1080/09636412.2023.2178965>
- Wittke, C. (2019). The Minsk Agreements – more than “scraps of paper”? *East European Politics*, 35(3), 264-290. <https://doi.org/10.1080/21599165.2019.1635885>
- Zahar, M.-J. (2008). Reframing the Spoiler Debate in Peace Processes. In John Darby & Roger Mac Ginty (Ed.), *Contemporary Peacemaking (2nd edition)* (pp. 114-124). http://dx.doi.org/10.1057/9780230584556_13
- Аналітичний портал «Слово і діло». (2023). *Миротворці ООН: у яких країнах проходять операції з підтримки миру*. Доступно з <https://www.slovoidilo.ua/2023/06/15/infografika/svit/myrotvorczy-oon-yakyyh-krayinax-proxodyat-operacziyi-pidtrymky-miryu>
- Аналітичний центр ADASTRA. (2021). Громадянська війна в Колумбії: чи існує мир після миру? Доступно з <https://adastra.org.ua/blog/gromadyanska-vijna-v-kolumbiyi-chi-isnuye-mir-pislya-miryu>
- Дорош, С. (2019). Що таке «формула Штайнмаєра»? *BBC News Україна*. Доступно з <https://www.bbc.com/ukrainian/features-49906993>

Укрінформ. (2023a). *В атаці ХАМАСу на Ізраїль є явний слід Москви*. Доступно з <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3771533-v-ataci-hamasu-na-izrail-e-avnij-slid-moskvi-ekspert.html>

Укрінформ. (2023б). *Росія в Раді безпеки ООН*. Доступно з <https://www.radiosvoboda.org/a/rada-bezpeky-onn-rosiya/32345242.html>

УНІАН. (2015). Оpubліковано повний текст документа «нормандської четвірки». УНІАН. Доступно з <https://www.unian.ua/politics/1043303-opublikovano-povniy-tekst-dokumenta-normandskoji-chetvirki-foto.html>

ACLED. (2023a). *ACLED Conflict Index. Ranking violent conflict levels across the world*. Retrieved from <https://acleddata.com/acled-conflict-index-mid-year-update/#downloads>

ACLED. (2023b). *Fact Sheet: Israel and Palestine Conflict*. Retrieved from <https://acleddata.com/2023/10/10/fact-sheet-israel-and-palestine-conflict/>

Cultural Relations Policy in Practice. (2021). *The 10 most prominent UN peacekeeping missions*. Retrieved from <http://culturalrelations.org/the-10-most-prominent-un-peacekeeping-missions/>

Day, A. (2020). *The Future of Multidimensional Peacekeeping*. IPI Global Observatory. Retrieved from <https://theglobalobservatory.org/2020/09/future-multidimensional-peacekeeping/>

General Assembly Security Council. (2000). *Report of the Panel on United Nations Peace Operations (A/55/305 – S/2000/809)*. Retrieved from <https://reliefweb.int/report/world/report-panel-united-nations-peace-operations-a55305-s2000809>

Counter Terrorism Guide. (2022). *Communist party of the Philippines/new people's army (CCP/NPA)*. Retrieved from https://www.dni.gov/nctc/ftos/cpp_fto.html

Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. (2008). *Burundi: One word blocking peace process*. Retrieved from <https://m.reliefweb.int/report/286448>

Our World in Data. (2023). *Number of active United Nations peacekeeping missions*. Retrieved from <https://ourworldindata.org/grapher/number-un-peacekeeping-missions>

Pogodda, S., Richmond, O. P., & Visoka G. 2021. *Counter-Peace: Dominant Patterns of Blockages in Peace Processes*. *The Institute for International Conflict Resolution and Reconstruction*. Retrieved from <https://iicrr.ie/dominant-patterns-of-blockages-in-peace-processes/>

Potchpornkul, E. (2022). *A Counter-Peace Perspective on Thailand's Southern Conflict*. *Kyoto Review of Southeast Asia*, 33(1). <https://kyotoreview.org/issue-33/a-counter-peace-perspective-on-thailands-southern-conflict/>

Protocol on the results of consultations of the Trilateral Contact Group, signed in Minsk, 5 September 2014. (2014). Minsk: Organization for Security and Co-operation in Europe. Retrieved from <https://www.osce.org/home/123257>

Reuters. (2023a). *Congo-based Islamist group stages deadly ambush in Uganda*. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/africa/congo-based-islamist-group-stages-deadly-ambush-uganda-2023-10-13/>

Reuters. (2023b). *Oromo rebels accuse Ethiopian forces of attacks following peace talks*. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/africa/oromo-rebels-accuse-ethiopian-forces-attacks-following-peace-talks-2023-05-17/>

Rule of Law in Armed Conflicts. (2022). *Non-international armed conflict in India*. Retrieved from <https://www.rulac.org/browse/conflicts/non-international-armed-conflict-in-india#collapse1accord>

The US National Counterterrorism Center. (2022). *Communist party of the Philippines/*

TRT World. (2018). *Twelve times the UN has failed the world*. Retrieved from <https://www.trtworld.com/americas/twelve-times-the-un-has-failed-the-world-21666>

Umland, A., & von Essen, H. (2022). Russia's Dictated Non-Peace for Ukraine in 2014-2022. SCEEUS Report No. 3 2022. *Stockholm Centre for Eastern European Studies*. Retrieved from <https://sceeus.se/en/publications/russias-dictated-non-peace-for-ukraine-in-2014-2022/>

United Nations Peacekeeping. (2023a). *Where we operate*. Retrieved from <https://peacekeeping.un.org/en/where-we-operate>

United Nations Peacekeeping. (2023b). *Fatalities*. Retrieved from <https://peacekeeping.un.org/en/fatalities>

United Nations. (2017). *Action for peacekeeping. UN Peacekeeping – Challenges*. Retrieved from <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/a4p-factsheet-challenges.pdf>

United Nations. (2023). *Peacekeeping is one among a range of activities undertaken by the United Nations to maintain international peace and security throughout the world*. Retrieved from <https://peacekeeping.un.org/en/terminology>

United We Blog. (2006). *Who Is Blocking The Peace Process?* Kathmandu: Kathmandu Post. Retrieved from <https://blog.com.np/2006/08/05/who-is-blocking-the-peace-process/>

Vision of Humanity. (2020). *UN Peacekeeping: 8 Facts about UN Peacekeeping Today*. Retrieved from <https://www.visionofhumanity.org/eight-facts-about-united-nations-peacekeeping-in-todays-world/>

Wisevoter. (2023). *Countries Currently at War*. Retrieved from <https://wisevoter.com/country-rankings/countries-currently-at-war/>